

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hamdiye ŞAHİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Orhan OĞUZ

Hatay-2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hamdiye ŞAHİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Orhan OĞUZ

Hatay-2019

ONAY

HAMDİYE ŞAHİN tarafından hazırlanan “**NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİ**” adlı bu çalışma, jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir. Bu tez Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi BAP kapsamında 17.YL.021 numaralı proje ile desteklenmiştir.

05/07/2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Orhan OĞUZ (Tez Danışmanı-Başkan)	
Dr. Öğr. Üyesi Ferda ATLI (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAPLAN (Üye)	

Hamdiye ŞAHİN tarafından hazırlanan “**NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİ**” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

T.C
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (05/07/2019)

Hamdiye ŞAHİN

NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİ

Tez Yazarı, Hamdiye ŞAHİN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019

Danışman: Doç. Dr. Orhan OĞUZ

ÖZET

1980 kuşağı Türk şiiri içinde kendine özgü bir yeri olan Necat Çavuş (1959), geleneksel şiirin imkânlarını modern Türk şiirine ekleyerek şiiri kendine has bir biçimde yorumlar ve böylece orijinal bir üslup oluşturur. Şair, düşünce bakımından Mehmet Âkif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç çizgisinde gelişen İslamî şiirin temsilcilerinden biridir.

Bu çalışmada Necat Çavuş'un şiirinde ön plana çıkan tema ve imajlar ana hatlarıyla ele alınmıştır. Çalışmada Necat Çavuş'un şiirlerindeki tematik durumu ve değişimi tespit etmek ve şiirinin izlediği seyri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda şair Çavuş'un otuz yıllık eserlerini kapsayan *Küçük Okyanuslar* adını ve "Toplu Şiirler (1983-2013)" alt başlığını taşıyan eseri örneklem olarak belirlenmiştir. Bu eserde yer alan tema ve imajlar bir bütünlük içinde incelenmeye çalışılmış ve bu incelemelere dayanarak bir sonuca gidilmiştir.

Necat Çavuş hakkında yapılmış müstakil bir çalışma yoktur. Şairle ilgili yapılmış olan bu çalışma, onu tanımak ve şiirlerini anlamak bakımından önemlidir. Bunun yanında çalışma, 1980 sonrası Türk şiirinin ve Sezai Karakoç çevresinde şekillenen "Diriliş" hareketinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

ANAHTAR KELİMELER

Necat Çavuş, 1980 Sonrası Türk Şiiri, İslamî Şiir, Diriliş Anlayışı.

POEM OF NECAT CAVUS

Master's Thesis, Hamdiye ŞAHİN

Turkish Language and Literature Department, 2019

Supervisor: Associate Professor Orhan OĞUZ

ABSTRACT

Necat Cavus(1959), who has a distinctive place in the generation of Turkish poem after 1980 era, interprets the poem specifically by adding possibilities of traditional poem to modern Turkish poem and, thus; creates an original style. The poet is one of represents of Islamic poem which, is shaped by Mehmet Âkif, Necip Fazıl and Sezai Karakoc in terms of idea.

In this study, prominent themes and images in poem of Necat Cavus were outlined. It was aimed to identify thematic case and change in poems of Necat Cavus and to reveal line of his poem in the study. In this regard, his work *Küçük Okyanuslar* with its subtitle "*Toplu Şiirler (1983-2013)*", including the poet Cavus's thirty years works, was identified as the sample. Themes and images in this work were tried to be studied in a unity and a conclusion was reached on the basis of these studies.

There are no private studies about Necat Cavus. This study about the poet is important in regard to know him and understand his poems. Besides, the study is going to help to understand better Turkish poem after 1980 and conception of "Revival" which has been shaped around by Sezai Karakoc.

KEY WORDS

Necat Cavus, Turkish Poem After 1980, Islamic Poem, Conception of Revival.

ÖN SÖZ

1980 sonrası şiir kuşağı içinde yer alan Necat Çavuş, şiir türü dışında farklı edebî türlerde de yazmıştır. Şairin birçok gazete ve dergide yayımlanmış deneme, makale, eleştiri, hikâye, çeviri gibi düz yazıları olsa da O, en çok şair kimliğiyle ön plana çıkmıştır. Şair, bir dörtlükten ibaret olan “*Kit’a*” başlıklı ilk şiirinin 1976 yılında *Sebil* dergisinde yayımlanmasından günümüze kadar şiirden kopmamış ve *Keşifler* (1983), *Ölümden Önceki Sözler* (1986), *Yolcunun Gözleri Parlıyor* (1989), *Bindörtüyzondokuz* (1990), *Amerika* (2003), *Küçük Okyanuslar* (2015) adlı eserleri yayımlamıştır.

“Necat Çavuş Şiiri” ana başlığını taşıyan çalışmada amaç, tematik bir inceleme yapmaktır. Necat Çavuş şiirinde ön plana çıkan tema ve imajların belirlenmesi, Çavuş’un sanat anlayışını belirlemeye katkı sağlayacaktır. Bu tematik inceleme Çavuş’un şiirindeki fikir, his, hayal dünyasını ortaya koymada yol gösterici olacaktır.

Bu çalışma, “Özet” ve Giriş” ten sonra “Necat Çavuş’un Hayatı, Sanat Anlayışı ve Eserleri”, “Diriliş Anlayışı”, “1980 Sonrası Türk Şiiri”, “Necat Çavuş Şiirinin Özellikleri” başlıklı dört bölüm ve “Sonuç” ile “Kaynakça”dan oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde Necat Çavuş’un 1980 sonrası Türk şiiri içindeki yeri ve diriliş anlayışıyla bağı ele alınmıştır. “Necat Çavuş’un Hayatı, Sanat Anlayışı ve Eserleri” başlıklı birinci bölümde; şairin hayatı, sanat anlayışı ve eserleri incelenmiştir. Bu bölümde Çavuş’un hayatı, şairle İstanbul’da yapılan 03.07.2018 tarihli mülakata, kendisiyle yapılan röportaja ve hakkında yazılanlara dayanarak oluşturulmuştur. Çavuş’un eserleri kronolojik olarak ve içerikleri hakkında genel bilgiler verilerek bir bütünlük içinde sıralanmıştır. “Diriliş Anlayışı” başlıklı ikinci bölümde; dirilişin genel tanımı yapıldıktan sonra Sezai Karakoç’un, Necat Çavuş’un ve diğer yazarların diriliş anlayışına yaklaşımları verilmiştir. “1980 Sonrası Türk Şiiri” başlıklı üçüncü bölüm; “1980 Kuşağı Şairleri ve Şiirlerinin Özellikleri”, “1980 Şiirinde Kuşak Kavramı”, “1980 Kuşağı ve Şiir Anlayışı”, “1980 Kuşağının Geleneğe Bakışı”, “1980 Kuşağının Dergiler Etrafındaki Edebî Faaliyetleri”, “İslamî Şiirin 1980 Şiirinde Yükselişi”, “1980 Kuşağı İslamî Şiir Anlayışı İçinde Necat

Çavuş” şeklinde isimlendirilerek farklı alt bölümlere ayrılmış ve her bölüm başlığa uygun olarak şekillendirilmiştir.

Çalışmanın ana kısmını oluşturan dördüncü bölüm, “Necat Çavuş Şiirinin Özellikleri” başlığını taşır. Bu bölümde incelenen kitap, *Küçük Okyanuslar* adını ve “*Toplu Şiirler (1983-2013)*” alt başlığını taşıyan eserdir. Bu bölümün başında, Necat Çavuş şiirlerinin biçim yönünden genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Ardından her bir şiirde yer alan tema ve imajlar tespit edilmeye çalışılmış, tespit edilen tema ve imajlar ana başlığa uygun olarak sıralanmıştır.

“Sonuç” bölümünde, Necat Çavuş’un şiir anlayışı özetlenmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ve tespitler topluca ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmada kullanılan alıntılarla ilgili kaynak bilgileri alıntının sonunda belirtilmiş, kaynakların künyesi ise, “Kaynakça” bölümüne eklenmiştir. “Kaynakça” bölümü, yazarların soyadına göre alfabetik sırayla verilmiştir.

Yüksek lisans eğitimim süresince ve bu tezi hazırlamamda sabırla ilgisini ve yardımlarını eksik etmeyen hocam Doç. Dr. Orhan Oğuz’a, ilgilerinden dolayı bölüm hocalarımıza teşekkürlerimi sunarım. Necat Çavuş’la yapılan mülakat konusunda yol göstericiliğinden ötürü hocam Dr. Öğr. Üyesi Gönül Reyhanoğlu’na teşekkür ederim. Tezin projelendirme aşamasında desteklerinden ötürü BAP birimine ve çalışanlarına teşekkür ederim. Tez çalışmam süresince maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme, her zaman desteğini gördüğüm kardeşim İbrahim Şahin’e çok teşekkür ederim. Ayrıca tezimle ilgili her sıkıntıda hoş görüşüyle yardımcı olan yüksek lisans arkadaşım Okan Atahan’a teşekkür ederim.

Kendisine her ulaşmamız gerektiğinde bizi hoş görüşüyle kabul eden, çalışmamıza yakın ilgi gösteren Sayın Necat Çavuş’a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. NECAT ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI VE ESERLERİ	7
1.1. Hayatı.....	7
1.2. Sanat Anlayışı	9
1.3. Eserleri	11
1.3.1. Şiir Kitapları.....	13
1.3.1.1. Keşifler (1983).....	13
1.3.1.2. Ölümünden Önceki Sözler (1986)	14
1.3.1.3. Yolcunun Gözleri Parlıyor (1989)	14
1.3.1.4. Bindörtüyüzdokuz (1999)	15
1.3.1.5. Amerika (2003).....	15
1.3.1.6. Küçük Okyanuslar (2015).....	16
1.3.2. Çeviri Kitapları	17
1.3.2.1. Türkistan Geceleri (1982).....	17
1.3.2.2. Cebrail'in Kanadı (1983)	17
1.3.2.3. Safahat - Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı (2012).....	17
1.3.3. Dergi Çalışmaları	18
1.3.3.1. Bürde (1991).....	18
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
2. DİRİLİŞ ANLAYIŞI	24
2.1. Karakoç'un Diriliş Anlayışı	25
2.2. Karakoç ve Çavuş Dışında Diriliş Anlayışına Bakışlar	28
2.3. Necat Çavuş ve Diriliş	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	32
3. 1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ.....	32
3.1. 1980 Sonrası Türk Şiiri ve Kuşak Kavramı	33
3.2. 1980 Kuşağı Şairleri ve Şiirlerinin Özellikleri.....	35

3.3.	1980 Kuşığı ve Şiir Anlayışı	35
3.3.1.	1980 Kuşığıının Geleneğe Bakışı	35
3.3.2.	1980 Kuşığıının Dergiler Etrafındaki Edebî Faaliyetleri.....	39
3.4.	İslamî Şiirin 1980 Şiirinde Yükseliş i	40
3.5.	1980 Kuşığı İslamî Şiir Anlayışı İçinde Necat Çavuş	42
	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	45
4.	NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ	45
4.1.	Necat Çavuş Şiirinin Şekil Özellikleri	45
4.2.	Necat Çavuş Şiirinde Tema.....	51
4.2.1.	Ferdî Temalar	52
4.2.1.1.	Aşk	52
4.2.1.2.	Anne	55
4.2.1.3.	Çocuk	62
4.2.1.4.	Ölüm	69
4.2.2.	Sosyal Temalar.....	79
4.2.2.1.	İnsan/Kişiler	79
4.2.2.2.	Din.....	83
4.2.2.3.	Şehir ve Medeniyet	93
4.2.3.	Tabiat Temaları	102
4.2.3.1.	Gök Öğeleri: Güneş, Ay, Yıldız.....	102
4.2.3.2.	Yer Öğeleri: Dağ, Deniz, Toprak	107
4.2.3.3.	Ağaçlar – Çiçekler	113
4.3.	Necat Çavuş Şiirinde İmaj	118
	SONUÇ	135
	KAYNAKÇA.....	139

GİRİŞ

Necat Çavuş'un şiir dünyasına girebilmek için, öncelikle yaşadığı dönemi ve içinde bulunduğu edebî geleneği bilmek gerekir. Bu dönemi ve edebî geleneği değerlendirebilmek ve şairi bu dönem içinde ele almak önemlidir. Bu bağlamda Necat Çavuş'un içinde bulunduğu diriliş anlayışı ve eser vermeye başladığı 1980 kuşağı Türk şiiri daha yakından bakılmayı gerektirir.

Problem Durumu

Bu çalışmanın ana problemini: "Necat Çavuş şiirinin genel özellikleri nelerdir ve 1980 sonrası Türk şiirindeki yeri nedir?" sorusu oluşturur. Çalışmanın alt problemlerini şu sorular oluşturmaktadır: Necat Çavuş'un şiir anlayışı nedir? Necat Çavuş şiirinin belli başlı özellikleri nelerdir? 1980 sonrası Türk şiirinin özellikleri nelerdir? 1980 sonrası İslamcı şiirin özellikleri nelerdir? Necat Çavuş'un 1980 sonrası Türk şiirine katkıları nelerdir? Necat Çavuş'un 1980 kuşağı Türk şiiri içinde yeri nedir?

Bu bağlamda yukarıda belirlenen ana problem ve alt problem durumları, tez çalışması içinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tezin Amacı ve Önemi

Çalışmanın temel amacı, İslamcı olarak nitelenen şiir kuşağı içinde eser veren Necat Çavuş'un şiir anlayışını, şiirinin özelliklerini ve 1980 kuşağı Türk şiiri içindeki yerini tespit etmektir. Bu bağlamda çalışma içinde diriliş anlayışı ve 1980 sonrası Türk şiiri ana hatlarıyla verilmiştir. Daha sonra Necat Çavuş'un 1980 sonrası İslamcı şiir kuşağı içindeki yeri tespit edilmiştir.

İslamcı şiir, 1980 sonrası şiir kuşağı içinde dönemin siyasi ve kültürel atmosferinin elverişli olması sayesinde önemli bir çıkış yakalamıştır. Bu şiir anlayışının önemli isimlerinden birinin Necat Çavuş olduğu kanaatindeyiz. Buna rağmen şairle ilgili kapsamlı ve müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Necat Çavuş'la ilgili yapılacak olan bu çalışma, onun şiirlerini anlamak ve onun 1980 sonrası İslamcı şiir kuşağı içindeki yerini tespit etmek bakımından önemlidir.

Yöntem

Çalışmanın evrenini, Necat Çavuş'un şiir türündeki eserleri oluşturmaktadır. Örneklem ise Necat Çavuş'un toplu şiirlerinden oluşan *Küçük Okyanuslar* (2015) isimli şiir kitabıdır.

Tez çalışması için gerekli bulgular; kitap, dergi, süreli yayınlar, basılı kaynaklar, internet ve kütüphanelerden derlenmiştir. Ayrıca yüz yüze veya çeşitli iletişim araçları (telefon görüşmesi, e-mail) kullanılarak eserleri araştırma konusu yapılan şairle görüşmek suretiyle veriler toplanmıştır. Kütüphane, kitap, dergi, süreli yayınlar vb. kaynaklardan veriler incelenerek, İslamî söylem ve 1980 sonrası İslamcı şiir kuşağı içinde yer alan Necat Çavuş'la ilgili durumlar ortaya konulmuştur.

Çalışmada yer alan bulgular; veri toplama, araştırma-inceleme yöntemleri temel alınarak incelenmiştir. Kaynaklara, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Kütüphanesi, Millî Kütüphane, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve çeşitli elektronik ortamlardan ulaşılmıştır.

Sınırlılıklar

“Necat Çavuş Şiiri” başlığını taşıyan çalışma, Necat Çavuş'un *Küçük Okyanuslar* adını ve “*Toplu Şiirler (1983-2013)*” alt başlığını taşıyan kitapla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda eserde yer alan şiirler taranmış, belirlenen tema ve imajlar konu başlığına uygun bir şekilde incelenmiştir.

Necat Çavuş'la ilgili sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu alanda yapılan çalışmaların bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Baki Asiltürk'ün *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı* (2013) adlı eserinde Necat Çavuş, “*Metafizik şiir*” başlığı altında incelenen şairlerden biri olmuştur. Bu başlık altında Çavuş'un eserleri ve sanat anlayışı hakkında kısa bilgiler yer almıştır. “*İlk kitabından itibaren hem içinde bulunduğu çevrenin hem de başka çevrelerin ilgisini çeken bir şiir yaratmıştır. Özellikle ilk kitabında eski şiirimizin sesinden yararlanmış, sonraki kitaplarında ise daha modern bir ifadenin peşinde olmuştur.*” (2013: 306-307).

İsa Işık'ın “*Sezai Karakoç Yahut Diriliş Düşüncesi İzleğinde Bir Şair: Necat Çavuş*” (2012) adlı makalesinde Necat Çavuş'un Sezi Karakoç'la ve diriliş anlayışıyla olan bağı ele alınmıştır. “*1980 kuşağının önemli şairlerinden biri olan*

Necat Çavuş, poetikasını Sezai Karakoç ve “diriliş düşüncesi” izleğinde inşa eder.” (2012: 164-171). Işık, çalışma içinde Çavuş’un şiirlerini bu bakış açısı altında değerlendirmiştir.

Yedi İklim dergisinin Nisan 2016, 313 sayılı bölümünde Necat Çavuş’la ilgili çeşitli makaleler mevcuttur. Bunları sıralayacak olursak: Arif Ay, “*Ölümden Önceki Sözler*” (2016: 33-34), Hayrullah Gürdağ, “*Necat Çavuş Şiiri*” (2016: 44-47), Mehmet Okumuş, “*Hicri Sükût*” (2016: 40-41), Mehmet Özger, “*Nahif Bir Direniş Şairi Olarak Necat Çavuş*” (2016: 35-36), Adem Yazıcı, “*Amerika Şiirinde Metafor Yağmuru*” (2016: 42-43), Ethem Erdoğan, “*Şair Söylediğinden İbaret Değildir*” (2016: 37-39), Fatih Budak, “*Küçük Okyanuslar’da Diriliş Yolculuğu: Necat Çavuş Poetikası Üzerine Bir İrdeleme*” (2016: 48-52), Fatih Kasva, “*Gökyüzü Dervishi: Necat Çavuş*” (2016: 53-54).

Yedi iklim dergisinin Mayıs 2019, 350 sayılı bölümünde Osman Bayraktar’ın “*Necat Çavuş ve Amerika Şiiri*” (2019) başlıklı makalesi yer almıştır. Bayraktar, Çavuş’un “*Amerika*” başlıklı şiirinin Türk şiiri için öneminden söz etmiştir. “*Necat Çavuş’un Amerika şiiri hem kendi şiir bütünlüğü hem de Türk şiiri içinde önemli bir konuma sahiptir.*” (2019: 29). Bayraktar, “*Amerika*” şiirinin diriliş anlayışıyla olan bağını “*Bu şiir Büyük Bir Usta ile, Diriliş geleneği ile bağlantılıdır.*” (2019: 29) sözüyle vurgulamıştır.

Şaban Abak’ın *Yıldız Tutulması* (2013) adlı kitabında “*Bir Diriliş Şairi Olarak Necat Çavuş*” başlıklı bölümde Çavuş’un Sezai Karakoç’la ve dirilişle olan bağı ele alınmıştır. Çalışma içinde Çavuş’un sanatı, dil tutumu, Türk şiirine katkıları ve şiirleri ele alınmıştır. “*Çavuş’un kaynaklarının zenginliği ve dil konusundaki birikimi, sanatının en önemli maddi temelini oluşturmuş, bu da onun şiirine gerçekten zengin ve incelikli bir Türkçe kazandırmıştır. Türkçe, Çavuş’un şiiriyle bir can daha kazanmış, güzelleşmiş ve güçlenmiştir.*” (2013: 173).

Şiir Atı adlı kitapta Ali Duman’ın “*Bir Karıncanın İncinen Ayaklarında*” (2004) başlıklı yazısı yer almaktadır. Duman, ana eksenini “*Amerika*” başlıklı şiir olmak üzere Çavuş’un birkaç şiirini değerlendirmiştir. Duman, Çavuş’un şiirlerindeki öznelliğe vurgu yapmıştır. “*Necat Çavuş kendi şiirini yazıyor.*” (2004: 117).

Mehmet Çetin'in *Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi* adlı eserinde "*Necat Çavuş*" (2002) başlıklı bölüm mevcuttur. Bu bölümde Çavuş'un biyografisi ve şiirlerinden seçmeler yer almaktadır.

Orhan Kahyaoğlu'nun *Modern Türkçe Şiir Antolojisi* adlı eserinde "*Modern İslam-Mistik Şiirin 1980'li Yıllarda Yaşadığı Açılımlar*" (2015) başlıklı bölüme "*modern açılımı simgeleyen*" dört şair eklenmiştir. Bu dört şairden biri Necat Çavuş'tur. Bu bölümde Çavuş'un Sezai Karakoç'la, modern şiirle bağı ve şiirinin İslamî yönü ele alınmıştır. "*Türkçe modern şiirin bu ilginç yatağında Çavuş'un şiirinin ayırıcı bir yeri vardır. Şair, Sezai Karakoç şiirinin açtığı yoldan farklı bir mistik çizgiye yönelirken, değişik bir üslup ve söyleyiş tarzıyla ön plana çıkmıştır.*" (2015: 1161).

Orhan Oğuz'un "*Necat Çavuş'un 'Amerika' Şiirinde Figüratif Dil ve İmaj*" (2018: 136-161) başlıklı makalesi, şairin "*Amerika*" şiirinin edebî sanatlar açısından bir tahlilidir.

Yukarda yer alan çalışmalarda Necat Çavuş'a değinilmiştir, fakat bu çalışmaların önemli bir kısmı edebî eleştiri niteliğindedir. Necat Çavuş'la ilgili müstakil bir çalışma bulunmamaktadır.

Çavuş'un şiirini ve poetikasını bilmek, 1980 kuşağı Türk şiirini anlamaya ve değerlendirmeye katkı sağlayacaktır. Necat Çavuş'u daha iyi anlamak bakımından diriliş anlayışını bilmek gerekmektedir. Diriliş anlayışı yeni nesil genç İslamcı şairler üzerinde etkili olmuştur. Bu şairlerden biri Necat Çavuş'tur. Bu bağlamda çalışmanın bir bölümü "Diriliş Anlayışı" başlığını taşımıştır. Diriliş anlayışı, tez çalışmasında ana hatlarıyla açıklanırken belli bir sıraya dikkat edilmiştir. Sezai Karakoç şahsında simgeleşmiş olan diriliş anlayışı, onun bakış açısı altında sunulmuştur. Diriliş anlayışı için, Sezai Karakoç ve Necat Çavuş dışında yer alan bakış açıları verilmiştir. Son olarak Necat Çavuş'un diriliş anlayışına yaklaşımları verilmiştir. Necat Çavuş'un şiir yazmaya başladığı 1970-1980 yıllarında İslamcı şiire hâkim olan diriliş anlayışının Çavuş'un şiirine yansımalarını daha iyi belirleyebilmek için, diriliş anlayışı ele alınmıştır.

Necat Çavuş'un şiiriyle ilgili sağlıklı değerlendirmeler yapabilmenin bir diğer yoluysa, 1980 kuşağı Türk şiirinin gelişim sürecini ele almaktan geçmektedir. 1980 askerî darbesi hayatın hemen her alanında bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.

Bu askerî darbeden sonra Türkiye’de çok geniş anlamda sosyal, siyasal, kültürel değişiklikler olmuş ve bu değişiklikler tabii olarak sanata ve edebiyata yansımıştır. 1980 kuşağı Türk şiiri, bu gerçekleşen askerî darbenin açık ve örtük etkilerini taşımaktadır.

1980 kuşağı Türk şiiri şairleri geleneğe kayıtsız kalmamış, geleneğin şiir birikiminden faydalanmıştır. 1980 kuşağı Türk şiirine mensup şairlerin bir diğer özelliği, dergiler etrafında bir araya gelmeleri ve dergi merkezli olarak faaliyet göstermeleridir. 1980 kuşağı Türk şiirinde çıkan dergilerin tipik özelliği farklı fikirde olan kişilerin aynı dergide yer almış olmalarıdır. Buna rağmen dönem şairleri arasında “*tam bir akım dayanışması*” olmamıştır:

“1980’lerin genç şairleri her ne kadar ortak çalışmalara imza atmış, birlikte dergiler çıkarmış ve yayınevleri kurmuşlarsa da aralarında tam bir akım dayanışması yoktur. Bunun nedenleri çeşitlidir; bazen şiir anlayışlarının farklılığı yüzünden bazen de kişisel çekişmeler nedeniyle kuşak şairlerinin yolları ayrılmış, aralarında sert polemikler cereyan etmiştir.” (Asiltürk, 2013: 26).

1980 kuşağı Türk şiirinin gündemini belirleyen dönem dergileri şu isimlerden oluşur:

“Yeni Türkü, Üç Çiçek, Poetika, Edebiyat Dostları, Yarın, Yönelişler, Şiir Atı, Ayrım Şiiri vd. görülür. Yanı sıra Gösteri, Varlık, Milliyet Sanat, Yazko Edebiyat, Gergedan, Argos gibi kurumsal dergiler kuşak şairlerine sayfalarını açar. 1990’larda Sombahar, Ludingirra, Kitap-lık, Edebiyat ve Eleştiri, Dergâh, Nar, İpek Dili gibi dergiler bu şiire süreklilik kazandırır.” (Asiltürk, 2013: 44).

1980 kuşağı Türk şiiri hakkında birçok çalışmada çeşitli tasnifler veya gruplandırmalar yer almaktadır. Bu dönemle ilgili Baki Asiltürk ve Ahmet Oktay gibi yazarların tasnif çalışmaları mevcuttur. Asiltürk, yapmış olduğu sınıflandırmada 1980 kuşağı Türk şiirini sekiz başlık altında toplamıştır. Çalışma içinde bu tasnifin sadece başlık isimleri verilmiştir. Ahmet Oktay ise 1980 kuşağı Türk şiirini üç başlık altında sınıflandırmıştır. Çalışma içinde bu başlıklar ve başlık içerikleri kısaca sıralanmıştır.

Yukarıda 1980 kuşağı Türk şiiri için kullanılan çeşitli tasnif çalışmalarının olduğu belirtilmiştir. Fakat “1980 Sonrası Türk Şiiri” başlığını taşıyan bölümde

tasnif çalışması yapılmamıştır. 1980 kuşağı Türk şiirinde, toplumcu, imgeci, İslamcı vb. yönelimler yer almaktadır. Ama bu yönelimlerin bir akım niteliği taşıdığını söylemek güç olacaktır. Çünkü bu yönelimler net bir poetik karakter taşımamaktadır. Bir yönelimin akım olabilmesi için hem kendi dönemini hem de kendinden sonraki dönemi etkisi altında tutabilecek sanatsal özelliğe sahip olması gerekmektedir (Asiltürk, 2013).

1980 sonrası Türk edebiyatı, İslamcı yazarların ön plana çıktığı ve bu yazarların büyük bir çıkış yakaladığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde *Diriliş Edebiyat*, *Mavera* gibi dergilerin dönem sanatı üzerinde büyük etkileri olmuştur. Bu dergilerde modern genç Müslüman şairlerin yer alması şiire olan ilgiyi arttırmış; böylece çeşitli kitaplar ve dergilerde yer alan yazılar/şiirler yeni bir şairler kuşağının oluşmasında etkili olmuştur. 1980 sonrası İslamcı şiirin önemli temsilcilerinden biri olan Necat Çavuş, dönem şairleri içinde yeteneğiyle, dile dair tutumuyla ve gelenek konusundaki hassasiyetiyle dikkat çeken bir ses olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. NECAT ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANAT ANLAYIŞI VE ESERLERİ

Necat Çavuş hakkında yapılmış kapsamlı bir biyografi çalışması bulunmamaktadır. Kendisiyle ilgili genel bilgiler, şairin şiir kitaplarında ve kendisiyle ilgili çalışmalarda yer almaktadır. Çavuş'un hayatı ve sanat anlayışı hakkında bilgilerin geneli aşağıda yer alan kaynaklarda mevcuttur:

İhsan Deniz “*Yirmi Küsür Yıldır ‘Has Şiir’in Peşinde Olan Bir İsim: Necat Çavuş*”, “*Bindörtüyüzdokuz*”: “*Ölümden Önceki Sözler ve Öncesi*” (1999), Şaban Abak “*Bir Diriliş Şairi Olarak Necat Çavuş*” (2013), Ali Duman “*Bir Karıncanın İncinen Ayaklarında*” (2004), M. Ragıp Karcı “*Şiirler ve Şairler / Necat Çavuş*” (2004), Mehmet Çetin “*Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi*” (2002), Orhan Kahyaoğlu “*Modern İslam-Mistik Şiirin 1980’li Yıllarla Yaşadığı Açılımlar*” (2015). *Yedi İklim* dergisi tarafından, Nisan 2016 tarihli 313. sayıda ve Mayıs 2019 tarihli 350. sayıda Necat Çavuş’la ilgili çeşitli yazılar okurların dikkatine sunulmuştur. Bunların dışında çeşitli gazetelerin köşe yazılarında ve birçok internet sitesinde Çavuş hakkında sınırlı bilgiler yer almaktadır.

Bu bölümde Necat Çavuş’un biyografisi ve Çavuş’un şair kimliğinde önem arz eden hususlar sıralanacaktır. Çavuş’un hayatı, sanat anlayışı ve eserleri ayrı başlıklar altında incelenecektir

1.1. Hayatı

Necat Çavuş, 1 Ekim 1959’da Mardin’de doğmuştur. İlkokulu, Mardin-Cumhuriyet İlkokulunda, ortaokulun 6. sınıfını Mardin Ortaokulunda, 7. ve 8. sınıflarını Elazığ Devrim Ortaokulunda tamamlamıştır Bu yıllarda Necip Fazıl Kısakürek’in eserlerini tanımış ve okumuştur. 1976’da pazartesi-perşembe günlüğü olarak çıkan *Diriliş* dergisi ile dirilişi ve Sezai Karakoç’u tanımıştır. Lise yıllarında Abdülkadir Geylani’ye, İmam-ı Gazali’ye, Hz. Mevlana’ya, Yunus Emre’ye özel bir sevgi ve bağlılık duymuştur. Lise ikideyken edebiyat hocası Zeki Gül’ün kılavuzluğunda şiire daha yakından bakmaya başlamıştır. Bir dördlükten ibaret olan ilk şiiri 1976 yılında, Kadir Mısıroğlu’nun çıkardığı *Sebil* dergisinde, bir müddet sonra da ilk yazısı ve birkaç şiiri Ankara’da Rıfkı Kaymaz yönetiminde çıkan *Mustu* dergisinde yayımlanmıştır. Elazığ Lisesinden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girmiştir. 1977’den itibaren *Diriliş* dergisine gidip

gelmeye başlayan şair, Sezai Karakoç'u üstat olarak kabul etmiştir. Üniversite yıllarında Doğu ve Batı klasiklerini, divan şiirini, halk şiirini dikkatle okumuştur. *Mesnevi*'yi aslından okuyabilmek için Farsça'yı öğrenmiş, aynı yıllarda Arapçaya ve İslamî ilimlere çalışmıştır. Sadreddin Yüksel'in Fatih Camisinde cumartesi günleri verdiği "Usul" derslerini takip etmiştir. 80'lerin ilk yıllarında sahabe şair Hassân b. Sâbit'ten çevirdiği şiirler, *Yönelişler* dergisinde yayımlanmıştır. Mısırlı yazar Necip El-Kiyani'nin *Leyâli Türkistan* romanını çevirmiştir. Kitap, daha sonra *Türkistan Geceleri* adıyla yayımlanmıştır. Çevirisini Urduca aslından ve mensur olarak Yusuf Salih Karaca'nın yaptığı Muhammed İkbâl'in *Bal-ı Cibril* kitabının manzum hâle getirilmesi işini üstlenmiştir. Kitap, *Cebrail'in Kanadı* adıyla yayımlanmıştır. 1983'te ilk şiir kitabı *Keşifler* yayımlanmış, aynı yıllarda Bürde Yayınları'nı yönetmiştir. 1986'da ikinci şiir kitabı *Ölümden Önceki Sözler* yayımlanmıştır. 1979'dan itibaren, önce *Diriliş* daha sonra *Yönelişler*, *Şiir Atı*, *Yedi İklim*, *Yaşasın Edebiyat*, *İpek Dili*, *Hece* dergilerinde şiir, hikâye, eleştiri türünde çeşitli yazıları yayımlanmıştır. İktisat Fakültesi Ekonometri bölümünden mezun olduktan sonra bir müddet özel bir şirkette dış ticaret sorumlusu olarak çalışmıştır.

1989'da şairin üçüncü şiir kitabı *Yolcunun Gözleri Parlıyor* yayımlanmıştır. 1991'de *Bürde* dergisini çıkaran Çavuş, derginin hem sahibi hem yazı işleri müdürüdür. Aylık bir dergi olan *Bürde* (1991), maddi imkânsızlıklar nedeniyle sadece dört sayı çıkabilmiştir. 1994-1995 yıllarında Gaziantep'te, bir müddet yerel bir gazete olan *Gökyüzü* gazetesini yönetmiş, bu gazetede çeşitli türlerde yazılar yazmıştır. Gazetede kendi isminden başka, "Ezel Sürgün", "M. Sencer Fatihli", "Ülkü Candan" müstearlarını kullanmıştır. Aynı yıllarda *Yeni Şafak* gazetesinde, daha sonra bir müddet *Selâm* gazetesinde yazmıştır. Necat Çavuş, yukarıda zikredilen gazete ve dergilerde şiir, deneme, eleştiri, hikâye, çeviri türlerinde yazmıştır.

Şairin 1999'da dördüncü şiir kitabı *Bindörtüyzondokuz*, 2003 yılında beşinci şiir kitabı *Amerika*, 2015'te altıncı şiir kitabı *Küçük Okyanuslar* yayımlanmıştır. *Amerika* (2015) şiir kitabının İngilizce'ye çevrisi Ahmet Ataseven tarafından yapılmıştır. Bir müddet Konya-Akşehir'de çıkan *24 Ağustos* gazetesinde, 2005'te de *Millî Gazete*'de yazmıştır. 2012'de, Dr. Necmettin Turinay tarafından hazırlanan *Safahat Mehmet Akif'in şiir külliyatı*'nı günümüz Türkçesine aktarmıştır. Kitap, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından yayımlanmıştır (Çavuş, 2018a).

1.2. Sanat Anlayışı

Necat Çavuş'un şiir anlayışının gelişmesinde kendinden önceki devrin sanatçılarının etkisi söz konusu olmuştur. Çavuş'un 1976 yılında Sezai Karakoç'la tanışması ve böylece "diriliş" anlayışını tanıması sanat anlayışı üzerinde etkiye dönüşmüştür. Lise yıllarında Abdülkadir Geylani'ye, İmam-ı Gazali'ye, Hz. Mevlana'ya, Yunus Emre'ye özel bir ilgi duyması şairin sanat yönünü belirlemiştir. Şairin bu ilgisi ve yaklaşımı şiir anlayışının yönünü belirginleştirmiştir.

Gelenekten faydalanan Çavuş, divan edebiyatı ve halk edebiyatının imkânlarını kullanmıştır. Sezai Karakoç'un çizgisinde olan şair, onun diriliş anlayışı ülküsünden etkilenmiştir. "Onun, Karakoç'un oluşturduğu şiir çizgisinin başarılı bir takipçisi olduğunu söylemek gerekir." (Kahyaoğlu, 2015: 1160). Kendinden önceki sanatçıların gölgesinde kalmayan şair, kendi sesini bulmuş, eserlerinde orijinaliteyi yakalamış bir şahsiyettir. Kahyaoğlu'nun Çavuş şiiri için "oluşturduğu şiirin biricikliği" (2015: 1160) sözü bu kanaatimizi desteklemektedir.

Yukarıda Kahyaoğlu, Çavuş'un Karakoç çizgisinde ilerleyen başarılı bir yazar olduğuna değinmiştir. Yazının devamında Kahyaoğlu, Çavuş'un şiirindeki inanca ve şairin dil konusundaki hassasiyetine değinir:

"Beyit'e kadar uzanan geleneksel formlardan da bazen yararlanır. İnancın gizli kutsanışı, kitaplarında topyekûn hissedilir. Ancak bunun yanında, imgeden, sembollerden, metaforlardan alttan alta yararlanarak; sesi ritmi ve ahengi çok güçlü, sıkı bir şiir çıkarır ortaya. (...) Karakoç'un attığı temele orijinal bir tuğla daha eklenmiş gibidir. "Dili" sıkı tutarken, bunun içine bir ruhani atmosfer de taşımıştır bu şiir. Bir tür modern gelenek izlenimi verir." (2015: 1161).

Çok yönlü bir sanatçı olan Necat Çavuş'un sanatında şiir özel bir öneme sahiptir. Birçok gazete ve dergide makale, deneme, eleştiri, hikâye vd. türlerde düzyazıları bulunan şair, şiiriyle ön plana çıkmıştır. Aşk, ölüm, yalnızlık, modern hayat, tabiat, anne, çocuk vb. temalar şairin şiirinde önemli bir yere sahiptir. Edebî eserlerin vazgeçilmez konularından biri olan aşk, şairin şiirinde yer almıştır. Şairde aşk, anneye, çocuğa, sevgiliye, Peygamber'e ve Allah'a duyulan aşktır. Şaire göre, insan fert olarak gerçekten sevebiliyorsa, âşık olabiliyorsa, aşkı hissedebiliyorsa bunu kâmil manada yaşayabiliyorsa bu gerçekten aşktır. Ama kişinin karşı taraftan (sevgiliden, maşuktan) bir bekleyiş içine girmesi şairin aşk anlayışına göre o kişide

bir eksiklik olduğunu gösterir (Çavuş, 2018b). Bu doğrultuda aşkı yorumlayan Necat Çavuş'un "Aşk tek olma sanatıdır" (2015: 52) mısrası âdeta sanatçının aşk anlayışını yansıtır.

Sanat anlayışını daha iyi anlamak adına Çavuş'la ilgili yazılan çeşitli yazılardan alıntılar yapıldı. Bu çalışmalardan örnekler aşağıda sıralanmıştır.

İhsan Deniz, Çavuş'un 1980 dönemi sanatçıları arasında orijinal söyleyişleriyle ön plana çıkan yönlerini şöyle vurgular:

"Necat Çavuş'un, 80'li yıllar şiirinde; kök arama/bulma, insanı/dünyayı/hayati tüm katmanlarıyla algulamaya yönelme, metafizik hissiyata yoğunlaşma, hacim ve derinlik elde etme, hâlis beğenilere yol açma gibi dönemin birkaç şairinde ancak beliren ana motifler/unsurlar göz önüne getirildiğinde, çok önemli bir imza olduğuna hiç kuşku yok!" (Deniz, 1999a).

Necat Çavuş şiirinin alt yapısında İslamî kültür bulunmaktadır. Şair, bu kültürü modern şiirle birleştirerek sunmaya çalışmıştır. "Doğu/İslam bilgisinin tortuları ve aynı zamanda Doğu'lu duyumsamayla örtüşen 'şiir mizacı', modern bir dil tutumuyla harmanlanarak Necat Çavuş şiirinin 'yapı'sını oluşturur." (Deniz, 1999b).

Necat Çavuş'un ifade zenginliğine değinen Karcı, dönem sanatçılarına göre ayırıcı özellikleri olduğunu belirtir:

"Necat Çavuş bize öyle bir şiir bırakıyor ki, o alanda kendimiz geri dönmek için bahaneler aramaya başlıyoruz. Bu geri dönüşlerde onu diğer çağdaşlarından ve artık böyle okunmayı tarz olarak bize dayatan şairlerden ayıran yanını da iskalamamalıyız. O arkadaşlar, bizi tabir caizse hemen zihnimizde beliren bir soru işareti ile başa döndürüyorlar." (2004: 19).

Yazının devamında Karcı, Necat Çavuş'un ifade zenginliğini vurgularken aynı zamanda sanatın gösterişine kapılmadan ilerlediğini de vurgular:

"Necat Çavuş'un şiirinde ise ifade ve imge lezzetini yeniden duymak için dönüyoruz. Bu yönü ile yetmişli yıllardan sonra mazmun, istiare, teşbih gibi kadim sanatları kelimenin ve sözün belini incitmeden, artistlik tuzağına düşmeden şiirinin ruhuna sindirmiş üç beş şairden biridir." (2004: 19).

Çavuş, gelenekten beslendiği gibi modern şiirin imkânlarından da yararlanmışır: *“Necat Çavuş, büyük şiir birikimize modern Türk şiirinin kazanımlarını da ekleyerek geleneği yorumlama ve yeniden üretme çabasında, kendi kuşağının en başarılı şairlerinden biridir.”* (Abak, 2013: 171).

Türkçeyi kullanmada titiz davranan Çavuş, dili kullanma konusunda da son derece başarılıdır:

“Çavuş’un kaynaklarının zenginliği ve dil konusundaki birikimi, sanatının en önemli maddi temelini oluşturmuş, bu da onun şiirine gerçekten zengin ve incelikli bir Türkçe kazandırmıştır. Türkçe, Çavuş’un şiiriyle bir can daha kazanmış, güzelleşmiş ve güçlenmiştir.” (Abak, 2013: 173).

Necat Çavuş şiirinde klasik divan edebiyatının ustalarının söyleyişleri, dile sinmiş bir eda olarak görülür. Şaban Abak, şairin bu yönünü şöyle yorumlar:

“Geçmiş dönem şiirimizin dil zevki, Çavuş’un şiirinde biçim olarak değil ve fakat söyleyişteki zarafete ve edaya sinmiş olarak yaşamaktadır. Nedim’in şiir dili âdeta erimiş gibidir bu şiirin içinde. Yine bu şiirde dile yansımış olarak Nef’i’nin sivri öfkesinden, Fuzûlî’nin istiğnasından ve Bakî’nin bilgeliliğinden yankılar vardır.” (2013: 174).

Necat Çavuş şiirinde geleneksel imgeler olduğu gibi modern şiirin imgeleri de bulunmaktadır:

“Çavuş’un şiirinden hem modern Türk şiirine has imgeciliğin ve Türkçe şiirin son elli yılda kazandığı yeni ifade imkânlarının getirdiği tatları, hem de geçmiş dönem şiirimizin mesnevilerden ve divanlardan süzülen klasik tatlarını alabilmemizi sağlayan en önemli faktör ise, şiiri hikmetli söz olarak görme ortak paydası olsa gerektir.” (Abak, 2013: 174).

Geleneği ustaca günümüz şiirine uyarlayan Necat Çavuş, dil konusundaki hassasiyetiyle ön plana çıkmıştır. Çavuş, dil konusundaki birikimini şiirine ustalıkla yansıtabilmiştir. Klasik şiir, Çavuş şiirinde atmosfer olarak varlığını hissettirmiştir. Bu bağlamda Necat Çavuş’un şiirine dair incelemeler, onun kendine has bir ses olduğunu tespit etmede yol gösterici olacaktır.

1.3. Eserleri

Necat Çavuş, şair kimliğiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Şiir türü dışında Çavuş’un çeviri, hikâye, eleştiri, deneme türlerinde düzyazıları mevcuttur. Çavuş’un

Sebil, Muştu, Yönelişler, Bürde, Diriliş, Şiir Atı, Yedi İklim, Yaşasın Edebiyat, İpek Dili, Hece dergilerinde ve *Millî Gazete, Gökyüzü, Yeni Şafak, Selâm* gazetelerinde şiir, hikâye, eleştiri deneme gibi çeşitli türlerde yazıları yayımlanmıştır. Çavuş'un yazıları, türler açısından zengin bir yelpaze oluşturmuştur. Çavuş'un düzyazılarıyla ilgili inceleme, ayrı bir çalışma gerektirdiği için, bu bölümde konuyla ilgili yalnızca genel değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1976'da ilk şiiri yayımlanan Necat Çavuş, bu tarihten günümüze kadar şiir yazmaya devam etmiştir. Çavuş'un *Sebil* dergisinde yayımlanan "Kit'a" başlıklı ilk şiiri aşağıda yer almaktadır:

"Mukallidin olunca rehberi frenk
Sarardı millî ruhu remzeden her renk...
Hakkı bâtil saydılar, bâtili da hak,
Neticesi şu oldu; ayak başa denk..."

(1976: 14).

Necat Çavuş'un ilk şiir kitabı *Keşifler* 1983'te, son şiir kitabı *Küçük Okyanuslar* 2015'te yayımlanmıştır. Şairin ilk şiir kitabı *Keşifler* ile diğer kitapları *Ölümden Önceki Sözler, Yolcunun Gözleri Parlıyor, Bindörtüyüzdokuz, Amerika, Küçük Okyanuslar* arasında farklar bulunmaktadır. Sezai Karakoç, 1983'te *Diriliş* dergisinde yazmış olduğu yazısında Çavuş'un *Keşifler*'de bir arayış içinde olduğunu belirtir:

"Necat Çavuş'un ilk şiir kitabı, şiirlerini *Diriliş*'te ve bazı dergilerde gördüğünüz genç şairin kitabında, dergilerde yayınlanmış şiirlerinin yanısıra daha önce yayınlanmamış şiirleri de yer alıyor. Necat Çavuş'un bu kitabı için kısaca söylenecek söz, şairin, önce şiiri, sonra kendi şiirini aramakta olduğudur. Geniş bir alanda arıyor şiiri ve şiirini. Alışılmamış alanları zorluyor. Pürtük: pürüzlü, taşlık yolları da deniyor. Düşünceden duyguya, duygudan düşünceye dikenli gidiş-gelişler içinde, henüz kırık ve yarım lirikler hâlinde bir şiir. Umut veriyor, çünkü: eskiyi taklit kolaylığına, yalancı ustalığa sığınmıyor. Yeniyi arıyor. Yeniyi ararken, eski şiirin özünden pay almağa çalışıyor. Güç olamı arıyor. Direnebilirse başarabilir dedirtiyor size." (İmzasız, 1983).¹

¹ İlgili yazının Sezai Karakoç'a ait olduğu bilgisi, Necat Çavuş ile yapılan 01.09.2018 tarihli telefon görüşmesinde verilmiştir (Çavuş, 2018d).

İlk şiir kitabı (*Keşifler*)’nda arayış içinde olan şair, diğer şiir kitaplarında ne aradığının bilincindedir. Ferde ve topluma şair hassasiyetiyle yaklaşan Çavuş; ferde bakarken de topluma bakarken de İslamî bir bakış açısı içindedir.

Necat Çavuş, hece veya aruz ölçülerine bağlı kalmaksızın şiirlerini serbest ölçüyle yazmıştır. Ancak Çavuş şiirinde divan edebiyatının ve halk edebiyatının etkileri görülmektedir. Bu konuya “Necat Çavuş Şiirinin Şekil Özellikleri” başlığı altında daha ayrıntılı yer verilecektir.

1.3.1. Şiir Kitapları

1.3.1.1. Keşifler (1983)

75 sayfadan oluşan *Keşifler*, 1983 tarihinde Bürde Yayınları tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır. Bu kitap Necat Çavuş’un ilk şiir kitabıdır.

Toplamda kırk bir şiirden oluşan *Keşifler*, 1999 tarihinde Çavuş’un *Bindörtüyüzdokuz* adlı şiir kitabına dâhil edilmiştir. Çavuş, *Bindörtüyüzdokuz*’a *Keşifler*’de yer alan şiirlerden seçmeler yapmış ve sadece on sekizine yer vermiştir. 2015’te Çavuş, toplu şiirlerinin yer aldığı *Küçük Okyanuslar* adlı şiir kitabına tekrardan *Keşifler*’den on sekiz şiire yer vermiştir.

Keşifler kitabında yer alan şiirler sırasıyla şunlardır: “Deniz ve Ateş”, “İstanbul Uzak”, “Acûzenin Gözlerinde Akşam”, “Turist Saadeti”, “Gölge Kadınlar”, “Karşılık”, “Sizden Değilim”, “Sürmeli Seni”, “Yanıcanıma”, “Göç”, “Kaderin Beni Çağıracağı Kadar”, “Ağaçlar Ve Heykeller”, “Sen Çocukluğunda”, “Esrâ”, “Rüyâ”, “Mayn”, “Kar Hayat”, “Soru”, “Değişim”, “Ekmek”, “Ay”, “Vergiden Sonra Hayat”, “Kötü Adam Şiiri Yazacaklar İçin Hazır Nakarat”, “Devlet”, “Çocuk Gölü”, “Fıtrat”, “Kitaplarda Unutulan”, “Yeni Ferhat Kanunu”, “Safkan Âşıklar”, “Kadın Tarihi”, “Nişan”, “Sancak”, “Gökyüzüne Çıkarılan Sular”, “Öğüt”, “Yalnızlığa Övgü”, “Arkadaş Bir Tarihten Dersler”, “Ne Çıkar”, “Yüreğimde Bir Kutlu Er”, “Sır Dökümü”, “Çağrı”, “Ey Kadın, Yanında Çocuk Olsun Geceleri”.

Çavuş’un ilk şiir kitabı *Keşifler* Sezai Karakoç’un dikkatinden kaçmamış ve Karakoç, *Diriliş* dergisinde bu şiir kitabı için “Şiiri Arayan” başlıklı eleştiri yazısına

yer vermiştir. Eleştiri yazısının sonunda Karakoç, *Keşifler* şiir kitabında yer alan “*Ey Kadın, Yanında Çocuk Olsun Geceleri*” başlıklı şiiri paylaşmıştır (İmzasız, 1983).²

1.3.1.2. Ölümünden Önceki Sözler (1986)

1986 yılında Şiir Atı Yayınları tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır. Kırk beş sayfadan oluşan bu kitaba adını veren şiir, kitabın 5-7. sayfalarında yer almaktadır.

Şair, on altı şiirden oluşan *Ölümünden Önceki Sözler*’i genişletmiş ve bu kitapta altı şiire daha yer vermiştir. Bu son hâli 1999 yılında *Bindörtüyzondokuz* adlı şiir kitabına dâhil edilmiştir.

Ölümünden Önceki Sözler kitabında yer alan şiirler sırasıyla şunlardır: “*Ölümünden Önceki Sözler*”, “*Küheylan*”, “*Yere Serilen Gün*”, “*De Profundis*”, “*Konuk Şekiller*”, “*Saray Misafiri*”, “*Hoş geldin*”, “*Hayret Sözleri*”, “*İşaret*”, “*Sezai Karakoç*”, “*Suna*”, “*Son Işık*”, “*Dans*”, “*Günter*”, “*Bu Son*”, “*Birlik*”.

Şair, üç bölümden oluşan “*Ölümünden Önceki Sözler*” başlıklı şiirde, modern hayat ve yalnızlık temaları üstünde durmuştur. Şaire göre “*Ölümünden Önceki Sözler*” şiiri yarım kalmıştır (Çavuş, 2018c).

1.3.1.3. Yolcunun Gözleri Parlıyor (1989)

Kırk yedi sayfadan oluşan bu kitap 1989 yılında Bürde Yayınları tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır. Yirmi şiirden oluşan bu kitaba adını veren şiir 33. sayfada yer almıştır. Şair, bu kitapta yer alan şiirlerinden on altı tanesini 1999 yılında *Bindörtüyzondokuz* adlı şiir kitabına dâhil etmiştir.

Necat Çavuş, “*Yolcunun Gözleri Parlıyor*” adlı şiir kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 1989 Şiir Ödülünü kazanmıştır.

Yolcunun Gözleri Parlıyor kitabında yer alan şiirler sırasıyla şunlardır: “*Haz*”, “*Kalkan*”, “*Fener*”, “*Işıklı Dakikalar*”, “*Sanat*”, “*Arz*”, “*Deniz Düşünceleri*”, “*Çocuk*”, “*Gürültünün Şiiri*”, “*Yolcunun Gözleri Parlıyor*”, “*Sanayi-i Nefise Mektebi*”, “*Anıt Öpüşler*”, “*Buket*”, “*Fatma Işım’a Okuduğum Son Şiir*”, “*Telefon*”, “*Tutamak*”, “*Meşale*”, “*Perde*”, “*Çağ*”, “*Armağan*”.

² İlgili yazının Sezai Karakoç’a ait olduğu bilgisi, Necat Çavuş ile yapılan 01.09.2018 tarihli telefon görüşmesinde verilmiştir (Çavuş, 2018d).

1.3.1.4. Bindörtyüzondokuz (1999)

1999 yılında Kaknüs Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. Yüz elli yedi sayfadan oluşan bu kitapta; şairin önceden yayımlanmış olan *Keşifler* (1983), *Ölümden Önceki Sözler* (1986) ve *Yolcunun Gözleri Parlıyor* (1989) adlı üç kitabında bulunan şiirleri ve yeni şiirleri yer almıştır.

Çavuş, *Bindörtyüzondokuz*'a dört bölüm eklemiştir: “*Deniz Düşünceleri*”, “*Siyahlar Prensesi*”, “*Lâ*”, “*Anne*”. Eklenen bu bölümler *Bindörtyüzondokuz* 'u eski şiirlerin birleşmesinden oluşan bir kitap görüntüsünden kurtarıp ona orijinal bir özellik katmıştır:

“İlk şiir kitabı Keşifler'den seçmeler yapan, ikinci kitap Ölümden Önceki Sözler'e bir sonraki kitap olan Yolcunun Gözleri Parlıyor'dan bütünlük/tarz kaygısı gözeterek kimi şiir aktarmalarında bulunan şair; başlı başına bir kitap atmosferi/hacmi taşıyan Deniz Düşünceleri başlıklı uzun şiir ve Siyahlar Prensesi, Lâ, Anne adlı daha farklı izlekleri içeren üç ayrı bölümle de Bindörtyüzondokuz'un zeminini tamamlamıştır.” (Deniz, 1999b).

Keşifler'den seçmeler yapan şair, bu kitaptan on sekiz şiire yer vermiştir. *Yolcunun Gözleri Parlıyor* kitabında yer alan şiirlerden on altı tanesine yer vermiştir. *Ölümden Önceki Sözler*'i genişletmiş olan şair, bu şiir kitabına altı şiir eklemiştir. *Bindörtyüzondokuz*'a yeni eklenen şiirler sırasıyla şunlardır: “*Fener*”, “*Işıklı Dakikalar*”, “*Sanat*”, “*Kalkan*”, “*Arz*”, “*Gürültünün Şiiri*”, “*Siyahlar Prensesi*”, “*Kaplan*”, “*Dünya*”, “*Kopuşlar*”, “*Lâ*”, “*Mezayir'den Cezayir'e*”, “*Ali Baba'nın Şiiri*”, “*Karışıklık*”, “*Şair*”, “*İnsanlık Koşusu*”, “*Anne*”, “*Deniz Düşünceleri*”.

1.3.1.5. Amerika (2003)

2003 yılında Yedi İklim Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır. *Amerika*, kitapla aynı ismi taşıyan tek şiirden oluşmuştur. Kırk sayfadan oluşan “*Amerika*” şiiri otuz beş bölümden oluşmaktadır. 2006 yılında bu şiir kitabının İngilizce çevirisi yayımlanmıştır. Şair, “*Amerika*” başlıklı şiirini 2015 yılında *Küçük Okyanuslar* kitabına dâhil etmiştir.

2017 yılında Türkçe ve İngilizce çevirisinin bir arada bulunduğu “*Amerika*” şiiri, *Amerika/America* adıyla yayımlanmıştır. İngilizceye çevirisi Ahmet Ataseven tarafından yapılmıştır.

1.3.1.6. Küçük Okyanuslar (2015)

Mevsimler Yayınevi tarafından İstanbul'da yayımlanan *Küçük Okyanuslar*, Çavuş'un 1983-2015 yıllarında yazdığı toplu şiirlerinden oluşmuştur. İki yüz seksen yedi sayfadan oluşan kitapta seksen şiir yer almıştır.

Çavuş, önceki şiirlerinin dışında bu kitaba üç bölüm daha eklemiştir. Bunlar "Küçük Okyanuslar", "Do" ve "Mardineceler" bölümlerinden oluşmuştur. Sırasıyla bu bölümlerde yer alan şiirler: "Misk", "İç İçe", "Yusuf", "Halvet Der Encümen", "Pencere", "Çırak", "Gölge Oyunu", "Şairin İdamı", "Ekmel Tekkesi", "Bencillik", "Arkadaş", "Do", "Mardinceleler".

Necat Çavuş'un yukarıda zikredilen şiirleri dışında Osman Bayraktar'ın *Yol Hakkı* isimli kitabında Çavuş'a ait "Buluşma" başlıklı şiiri yer almıştır. Bu şiiri Çavuş, daha sonraki dönemlerde de şiir kitaplarına dâhil etmemiştir. Bayraktar, şiirin başında şair Çavuş'la olan diyaloglarını paylaşmıştır:

"Yolculuk öncesi Necat Çavuş'la, Cuma namazında Edirnekapı Mihrimah Sultan Camiinde buluşmak üzere sözleşiyoruz. Camiinin önündeki kahvede Endülü's'ü anıyoruz. Gürhan Özden, "Endülü's'ten bize kalan nedir?" diye soruyor. "Gönlümüz" diye cevap veriyor Necat. Ve bir hafta sonra "Buluşma" şiirini gönderiyor. Bir yol armağanı olarak. Mihrimah Sultan'da içe doğmuş bir bereket. Yolculuk böyle başlıyor." (2017: 31).

Mihrimah Sultan Camiinde, Çavuş ve Bayraktar arasında geçen İslam coğrafyasıyla ilgili diyalog, "Buluşma" başlıklı şiire yansımıştır. Aşağıda bu şiirin bir kısmı yer almaktadır:

*"Kurtuba'ya gidersen dostum
Osman'ın ilâhîsini dinle
Batı penceresinden bakan güvercinle
Bırak orda kalsın gözlerim
Ve kalbim binbir serüvenin külleri içinde*

*Ne kadar yönelsem Kudüs'e Mekke'ye
Kurtuba'yı arar dururum yine de
Bildiğimiz fizikten başka bir fizikle
Ezelden çizilmiş kutlu haritalarda"
(...)*

(2017: 31-32).

1.3.2. Çeviri Kitapları

Mardin doğumlu olan Necat Çavuş'un ana dili Arapçadır. Çavuş, hem erken yaşta Farsçaya duyduğu ilgi nedeniyle hem *Mesnevi*'yi aslından okuyabilme arzusundan ötürü kendi çabalarıyla Farsçayı öğrenmiştir. Klâsik Arap şiiriyle ilgilenen şair, Hassan b. Sabit'ten tercüme yapmış, bu şiirleri *Yönelişler* dergisinde yayımlanmıştır. Mısırlı yazar Necip El-Kiylani'nin *Leyâli Türkistan* (1982) adlı romanını Arapça'dan tercüme etmiştir. Çevirisini Urduca aslından ve mensur olarak Yusuf Salih Karaca'nın yaptığı, Muhammed İkbâl'in *Bal-ı Cibril* kitabının manzum hâle getirilmesi işini üstlenmiştir. 2012 yılında Mehmet Âkif Ersoy'un *Safahat*'ını bir dil içi çeviri çalışmasıyla Osmanlı Türkçesi'nden günümüz Türkçesine aktarmıştır.

Yukarıda ele alınan kaynaklar Necat Çavuş'un sadece kitap hâlindeki çevirilerinden oluşmaktadır.

1.3.2.1. Türkistan Geceleri (1982)

Mısırlı yazar Necip El-Kiylani'nin *Leyâli Türkistan* romanını günümüz Türkçesine *Türkistan Geceleri* adıyla Necat Çavuş aktarmıştır. Kitap, yazarı tarafından ilk olarak 1974 yılında yayımlanmıştır. Türkiye'de ilk baskısı 1982, ikinci baskısı 1984 yılındadır.

1.3.2.2. Cebrail'in Kanadı (1983)

Çevirisini Urduca aslından ve mensur olarak Yusuf Salih Karaca'nın yaptığı Muhammed İkbâl'in *Bal-ı Cibril* adlı kitabının manzum hâle getirilmesi işini Necat Çavuş yapmıştır. Kitap, *Cebrail'in Kanadı* adıyla yayımlanmıştır.

1.3.2.3. Safahat - Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı (2012)

2012'de, Dr. Necmettin Turinay tarafından hazırlanan *Safahat*'ı günümüz Türkçesine Necat Çavuş aktarmıştır. Kitap, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından yayımlanmıştır. Kitapta her şiirin hem orijinali hem günümüz Türkçesi yer almıştır. *Safahat*, dil içi çeviri niteliği taşıyan bir kitaptır.

Büyük bir titizlik gerektiren bu çalışmada, Necat Çavuş'un seçilmesinde Arapça ve Farsçaya hâkimiyeti ve Âkif'in şiirini bilmesi önemli rol almıştır.

Safahat'ın günümüz Türkçesine aktarılmasında Çavuş'un neden tercih edildiği aşağıda izah edilmektedir:

“Modern Türk şiirinin 1980 sonrasındaki evresinin seçkin temsilcilerinden olan şair Necat Çavuş'un *Safahat*'ı "yeniden" söyleyişi, esasen eskimemiş ve daha yüzyıllarca eskimeyecek olan Akif'in şiirine taptaze bir can üflemiş bulunuyor. *Safahat*'ın özellikle genç kuşaklar düşünülerek günümüz Türkçesine aktarılması fikrî tartışmalı da olsa kanaatimce yerinde bir karardır. Bu titizlik gerektiren işin Necat Çavuş'tan rica edilmesi ise, şairin Arapça ve Farsça'ya vukufiyeti ve Akif'in ruh dünyasına aşinalığı da hatırlandığında çok isabetli bir seçimdir.” (Yeni Şafak, 2012).

Çavuş, titiz bir çalışmanın sonucunda *Safahat*'ı günümüz Türkiye Türkçesine aktarmıştır.

1.3.3. Dergi Çalışmaları

Necat Çavuş'un, çeşitli tarihlerde *Sebil*, *Muştu*, *Yönelişler*, *Bürde*, *Diriliş*, *Şiir Atı*, *Yedi İklim*, *Yaşasın Edebiyat*, *İpek Dili*, *Hece* dergilerinde ve *Millî Gazete*, *Gökyüzü*, *Yeni Şafak*, *Selâm* gazetelerinde şiir, hikâye, eleştiri, deneme gibi yazıları yayımlanmıştır. Uzun yıllar dergi ve gazete deneyimi olan Çavuş, sahibi ve yazı işleri müdürü olduğu *Bürde* dergisini 1991 yılında toplamda dört sayı olmak üzere çıkarmıştır.

1980 kuşağı Türk şiirinde farklı isimler tarafından birçok edebiyat dergisi çıkarılmıştır. Bu edebiyat dergilerinin ortak özelliklerinden biri kısa ömürlü olmalarıdır. *Bürde* dergisi bu kısa ömürlü dergiler arasındadır. Bununla birlikte dergi gerek Necat Çavuş'un edebî anlayışı gerekse dönem edebiyatı hakkında fikir vermesi bakımından önem arz etmektedir.

1.3.3.1. Bürde (1991)

Bürde, şair Necat Çavuş tarafından İstanbul merkezli çıkarılan, aylık edebiyat dergisidir. Dergi, toplamda dört sayı çıkmıştır; derginin ilk sayısı 1991 yılı Nisan'ında çıkmış, onu Mayıs, Haziran ve Temmuz sayıları takip etmiştir. *Bürde*, sanat edebiyat düşünce dergisi olarak takdim edilmiştir.

1980 kuşağı Türk şiiri dergi merkezlidir ve bu dönemde farklı görüşte olan imzaları aynı çatı altında görmek mümkündür. Edebî türler açısından çeşitlilik

gösteren *Bürde* dergisinin kadrosu, sadece İslamcı yazarlardan oluşmaz, farklı ideolojiye sahip imzalar *Bürde* dergisinin kadrosunda yer almıştır.

Dönem dergilerinden farklı olarak içeriğinde edebî eleştirinin olması *Bürde* dergisine sanatsal açıdan değer atfetmektedir:

“Son bir-iki yıldır yoğun ürün verme döneminin bir yerde noktalanması ve şiir üzerine düşünce üretme aşamasına geçilmesinin gerektiğinin işaretleri var. Önce Yönelişler’de sonra Bürde’de satır aralarında da olsa geliştirilen ve bir gündemi oluşturacağına benzeyen inanç-metafizik-idealizm üzerine tezlere dikkati çekmek istiyorum.” (Celâl, 1999: 51).

Bürde dergisinde şiir, hikâye, eleştiri, deneme, çeviri, kitap tanıtımları gibi farklı türler yer almıştır. *Bürde* dergisinin önemli bir özelliği hem modern metinlere hem Doğu edebiyatından çevirilere yer vermiş olmasıdır.

Dört sayıdan oluşan *Bürde* dergisinin içeriği şu şekildedir:

Birinci sayı, 1 Nisan 1991 yılında çıkmıştır; sayfa sayısı 47’dir.

İlk sayıda şu imzalar yer almaktadır: Necat Çavuş, İhsan Deniz, Hüseyin Atlansoy, Mehmet Ocaktan, Cevdet Karal, Kemal Sayar, Erdal Çakır, Hasan Selami Binay, Ali Kamış, Musa Güner, Cahit Koytak.

İlk sayıda yer alan edebî türler şiir, hikâye, eleştiri, çeviri ve kitap tanıtımıdır.

Bürde dergisinde İslamî kimliği yansıtan şiirler ve çeviriler yer almaktadır. Bunlar, Hassân b. Sâbit’ten çeviri, Hz. Osman ve Hz. Ömer için yazılmış şiirler ve Necat Çavuş’un “*Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*” (1991c: 46-47) başlıklı yazılardan oluşmaktadır.

İlk sayıda Cahit Koytak şiiri üzerine dört yazı yer almaktadır. Necat Çavuş “*Cahit Koytak’ın Şiiri I*”, İhsan Deniz “*Martin Heidegger mi, Âl-i İmrân mı?*”, Seyfettin Ünlü “*Cahit Koytak Şiiri İçin Nur Heykelleri*”, Mehmet Ocaktan “*Hayatın Ölüme En Yakışan Yeri*”. Bu yazılar bir Cahit Koytak dosyası görünümündedir.

İkinci sayı, 2 Mayıs 1991 yılında çıkmıştır; sayfa sayısı 46’dır.

İkinci sayıda şu imzalar yer almaktadır: Necat Çavuş, İhsan Deniz, Kâmil Eفشak Berki, Hüseyin Atlansoy, Yücel Ulu, Mevlâna İdris, Mehmet Ocaktan, Cevdet Karal, Hasan Selami Binay, Seyfettin Ünlü, Ali Yıldız, Ülkü Candan.

İkinci sayıda yer alan edebî türler şiir, deneme, eleştiri, çeviri ve kitap tanıtımıdır.

Necat Çavuş'un "*Türkçenin Kaderi*" (1991d: 3-5) başlıklı makalesi ilk sayfada yerini almıştır. Çavuş, sadeleşme ve dille ilgili fikirlerini bu makalede dile getirmiştir. Çavuş'un, Cahit Koytak şiiri için yazmış olduğu eleştiri yazısı ikinci sayıda devam etmiştir. Çavuş, Hassân b. Sâbit'ten iki şiir çevirisi yapmıştır. Bunlar "*Ebu Leheb'e*" ve "*Ebu Cehil'e*" adlı şiirlerdir (1991g: 24-25). Ayrıca Hasan Ürkmez, Ivor Armstrong Richard'dan "*Bir Ana Fikir Olarak Değer*" (1991: 33-36) başlıklı yazının çevirisini yapmıştır.

Üçüncü sayı, 3 Haziran 1991 yılında çıkmıştır; sayfa sayısı 48'dir.

Üçüncü sayıda şu imzalar yer almaktadır: Necat Çavuş, İhsan Deniz, Kâmil Efşak Berki, Mehmet Ocaktan, Ali Günvar, Mevlâna İdris, Seyfettin Ünlü, Lâle Müldür, Birhan Keskin, Ülkü Candan Suat Ak, Adnan Özer, V. B. Bayrıl, Yılmaz Taşcıoğlu, Nevzat Çalığıuşu, Erdal Büyükdeniz.

Üçüncü sayıda yer alan edebî türler şiir, deneme, eleştiri, hikâye ve kitap tanıtımıdır.

Derginin son bölümünde Cahit Zarifoğlu için yazılmış dokuz yazı yer almaktadır. Bunlar, Zarifoğlu'nun sanat anlayışını yansıtan yazılardan oluşmaktadır.

Dördüncü sayı, 4 Temmuz 1991 yılında çıkmıştır; sayfa sayısı 46'dır.

Dördüncü sayıda şu imzalar yer almaktadır: Necat Çavuş, İhsan Deniz, Mehmet Ocaktan, Seyfettin Ünlü, Cevdet Karal, Birhan Keskin, Hasan Selami Binay, İ. D. Mahmut Kanık, Suat Ali Kamış, V. B. Bayrıl, Berna Yiğitcan, Osman Hakan A., Memduh Vasıfıgil.

Dördüncü sayıda yer alan edebî türler şiir, makale, eleştiri, hikâye ve kitap tanıtımıdır.

Bu sayıda Çavuş'un kaleme aldığı "*Harb-i Umûmî'de Edebiyat Cephesi*" (1991i: 3-5) başlıklı makale ve "*Mezayir'den Cezayir'e*", "*Ali Baba'nın Şiiri*" başlıklı şiirleri yer almıştır (1991k: 3-5, 1991m: 40-41). Ayrıca V. B. Bayrıl ve Cevdet Karal, Zarifoğlu'nun eserlerinden örnekler vermişlerdir.

Necat Çavuş'un *Bürde* dergisinde yer alan hikâye ve şiirlerinin isimleri aşağıda kronolojik olarak yer almaktadır:

Hikâyeler: 1. sayıda "Tirinim Tirinam Ti...Ri...Nam" (1991a: 14-17), 3. sayıda "Hatice Kadın Çeşmesi" (1991h: 14-17), 4. sayıda "Zeus" (1991j: 12-16).

Şiirler: 2. sayıda "Deniz Düşünceleri" (1991e: 9-14), 4. sayıda "Mezayir'den Cezayir'e" (1991k: 40), "Ali Baba'nın Şiiri" (1991m: 41). Bu şiirler daha sonra 1999 yılında *Bindörtüyzondokuz* adlı şiir kitabında yer almışlardır.

Necat Çavuş'un *Bürde* dergisinde şiirlerinin yanı sıra deneme ve eleştirileri dikkat çekmektedir. Necat Çavuş'un şiir hakkındaki görüşlerini tespit etmek için *Bürde* dergisinde kaleme aldığı "Türkçenin Kaderi", "Cahit Koytak'ın Şiiri" ve "Cahit Zarifoğlu'nun Şiiri" başlıklı eleştiri yazıları ele alınmıştır. Bu yazılarında Çavuş, iki İslamcı şair hakkındaki görüşlerini ortaya koymuştur. Bunlardan ilki İslamcı şiirde önemli bir isim olan Cahit Zarifoğlu, diğeri ise o neslin genç şairlerinden olan Cahit Koytak'tır. Çavuş, eleştirisi yapılan şairin şiir anlayışı üzerinde dururken dönem şiiri hakkında da görüşlerini belirtmiştir. Bu yazılar şairin şiir anlayışını tespit etmede yol gösterici nitelikte olmuştur. "Türkçenin Kaderi" başlıklı yazısında Çavuş'un sadeleşme ve dille ilgili fikirleri dikkat çekmektedir:

"Klasik Türkçe ile verilen eserlerin, zamanın okuyan – yazarlarınca, eğitimli kişilerince pek iyi anlaşıldığı, okunduğu, ezberlendiği, hatta tarladaki insana bile ulaştığı aşikârdır. Klasik edebiyatımızın, halktan, hayattan, realiteden kopuk olduğunu iddia edenler, artık, ya bu edebiyattan hiç anlamayanlar, ya da bu edebiyata ve onu doğuran medeniyete nefret duyanlardan başkaları değil. (...) Türkçenin bütün çağlarında dil, şiirin şemsiyesi altındadır. Son yüzyıl hariç. Bu dönemde dil âdeta şiirden uzaklaştırılmış, şiir de dilden uzak kalmıştır. Dil tartışmaları öne çıkınca, şiir sanki geriye adım attı. Bugün itiraf etmeliyiz ki yazdığımız şiirleri halk anlamıyor. Sadece halk değil, büyük bir okuyucu kitlesi bile anlamıyor. Birbirlerinin şiirinden anlamayan şairler var. Şair, bir milletin, şiire bu kadar soğuk kalmasının sebebi, sadece yaşama tarzı olmasa gerek." (1991d: 3-5).

Çavuş, "Cahit Koytak'ın Şiiri I" ve "Cahit Koytak'ın Şiiri II" başlıklı yazılarında, eleştirisi yapılan şairle ilgili bilgilerin yanında şiir hakkındaki görüşlerini sunmuştur. İlk yazıda 70'li yılların şiiri hakkında görüşlerini belirten şair, aynı zamanda mısra yapısıyla ilgili bilgiler de vermiştir:

“70’li yıllarda kendini göstermeye başlayan şairlerin çoğunda bariz bir şaşkınlık hâkimdir. Bir yandan etkisini büsbütün kaybetmemiş, hatta bir ölçüde canlılığını koruyan hece şiiri tecrübesi, öte yandan Orhan Veli’den Atilla İlhan’a uzanan garip yol, daha yakınlarda ve yoğun bir şekilde şiirin ortasında gibi duran ikinci yeni karşısında 70’li yılların şairi şaşırılmış, gerek sosyal, gerekse siyasal olaylara karşı da kendini koruyamamıştır. (...) 70’li yılların şiiri, sorgulanıp yargılanmak yerine, sahici eleştirinin imbiğinden geçirildiği gün, sadece sonuçlar değil, sebepler bakımından da, dikkate ve ibret almağa değer konular ortaya çıkacağından eminim.” (1991b: 41).

Necat Çavuş, “Cahit Koytak’ın Şiiri II” başlıklı ikinci yazısında gelenek ve modernizm üzerinde durmuştur. Dönem şiirini “geleneksiz” olarak yorumlayan şair, bunu sınırlamalara bağlamıştır. Şaire göre modern şiir ise bu sınırlamalara karşı kendini koruyabilmiştir:

“Gelenekten söz etmemin sebebi, günümüz şiirinin geleneksiz oluşundandır. Gelenek söz konusu olduğunda, günümüz şairinin lehine sadece bir nokta zikredilebilir ki o da ‘sınırlamalar’ dır. Hiç şüphesiz, sınırlamalar, bir ölçüde ‘zorlamalar’ı da beraberinde getirir. Klasik şiirimiz gerek şekil, gerekse mana bakımından zorlamalarla doludur. Modern şair, dışsal sınırlamalara karşı kendini koruma şansına sahiptir. İçsel sınırlamalar karşısındaki tavrı ise, şiirin serüveni içinde, zaten, sırttan, hoş olmayan, yabancı bölgeleri oluşturacaktır. Klasik şair eğer kudretli ise, başlangıçta başkalarını taklid etmesi, ya da başkalarına benzemesi, onun için bir tehlike arz etmez. Belki de bir zaruretler bu durum ve bütün müptediler için geçerlidir.” (1991f: 17-18).

Çavuş, “Cahit Zarifoğlu’nun Şiiri I” başlıklı eleştiri yazısında, Zarifoğlu’nun şiir anlayışı üzerinde durmuştur: “Zarifoğlu şiiri şüphesiz bir hareket şiiridir. Bundan dolayı, bu şiirde bulamayacağımız bir şey varsa, o da, tekdüzeliktir. İlerde şaire Afganistan için, Hama için şiir yazdıracak sebepler, Müslüman olmasının yanı sıra, şiirinin bu hareket özelliğidir.” (1991: 36).

Çavuş, yazının devamında batılılaşma ve gelenek hakkında bilgiler vermiş ve gelenekten kopan şiiri değerlendirmiştir:

“Şeyh Galip’ten sonra şairler tek başlarına kaldılar. Batılılaşma, heves ve gayreti, şiirin/şairlerin bindiği geleneğin her dalını tek tek kesti. Baki’yi Nabi ile ya da, Fuzuli’yi Nefî ile pek çok bakımdan bir arada değerlendirme şansı, hatta zarureti vardır. Oysa geleneğe sırt çeviren şair, yüz elli yılı aşkın zamandır değerlendirilme açısından talihsizlikler yaşamış, yaşamaktadır. Gelenek eleştiri demektir.” (1991: 37).

“*Türkçenin Kaderi*”, “*Cahit Koytak’ın Şiiri*” ve “*Cahit Zarifoğlu’nun Şiiri*” başlıklı eleştiri yazılarında Çavuş, şairlerin şiir anlayışlarının yanı sıra biçim ve mısra yapısı hakkında bilgiler vermiştir. Bu bilgilerin yanında Çavuş’un 70 dönemi, gelenek, modernizm ve klasik şiirle ilgili görüşlerini bu yazılarda görmek mümkündür. Çavuş’un *Bürde* dergisinde yazmış olduğu deneme ve eleştiri yazıları onu daha iyi anlamak bakımından yol gösterici niteliktedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİRİLİŞ ANLAYIŞI

Ölümden sonra diriliş düşüncesi, İslam'da ve diğer semavî dinlerde vardır. Diriliş, “*Dirilme işi veya biçimi, dirilme, canlanma, yeni bir atılımla güç kazanma, dinî inanışlara göre ölümden sonra dirilme, basübadelmevt.*” (TDK, 2009: 537) şeklinde tanımlanır.

Başlangıçta düşünce anlayışı olarak başlayan diriliş kavramı, Karakoç'ta zamanla kapsamlı bir hâle gelmiştir. Kökenini İslam medeniyetinden alan diriliş, giderek kendine has bir düşünce yapısı görünümünü almıştır:

“Diriliş başlangıçta düşünce dünyasına ve İslam âleminin genel durumuna bir bakış tarzı olarak belirlemiştir. Zaman içinde İslam toplumlarının kendi gerçekliğini idrak etmesi ve bu amaçla geçmişteki İslam kültüründen hareketle devletlerin ve toplumların yapılanması üzerine düşünceler geliştirilmiştir.” (Eroğlu, 1994: 372).

Sezai Karakoç, 1960 yılında edebî hayata yön veren *Diriliş* dergisini çıkarmıştır. *Diriliş* dergisinin ilk sayısı 1960'ta Ankara'da çıkmaya başlamış ve dergi İstanbul'da 1992'ye kadar belli aralıklarla yayın hayatına devam etmiştir (Eroğlu, 1994).

Kökeni 1960'lara giden diriliş fikrine dayanan Sezai Karakoç, 1990 yılında görüşlerini kamuoyuna duyurmak için *Diriliş Partisi*'ni kurmuştur:

“Sezai Karakoç'un 1990'da siyasi olarak başlattığı Diriliş düşüncesinin geçmişi çok öncelere dayanır. Şiir ve düz yazılarını ayırmaksızın eserlerinin hemen hepsinde hissedebileceğimiz Diriliş düşüncesi, bireyin, milletin ve İslam dünyasının şanlı uyanışı, üzerinden ölü toprağını silerek tekrar hayat bulmasıdır. Şiirlerinden edebî ve fikrî yazılarına kadar sirayet eden bu düşünce, 1990'da Diriliş Partisi ile siyasi bir mahiyet almıştır.” (Yığıtbaş, 2010: 426).

Türk edebiyatında diriliş anlayışı Sezai Karakoç'la ortaya atılmış, onun etrafındaki şairler tarafından devam ettirilmiştir. İslamî dünya görüşüyle eserlerini veren Mehmet Âkif Ersoy ve Necip Fazıl Kısakürek; Sezai Karakoç'ta diriliş anlayışının temellerinin atılmasında etkili olmuşlardır. Mehmet Âkif Ersoy'da “*Asım'ın Nesli*”, Necip Fazıl Kısakürek'te “*Büyük Doğu*”; Sezai Karakoç'ta ise “*Diriliş Nesli*” vardır. Ebubekir Eroğlu'na göre: “*Sezai Karakoç çağdaş Türk şiirini*

anlatırken Mehmet Âkif, Yahya Kemal ve Necip Fazıl'ın birlikte üzerine konacağı bir çizgi çizmiştir.” (1981: 41).

Mehmet Âkif, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç, aynı amaca yönelmiş olsalar da her birinin kendine özgü söylemleri olmuştur. Bu bağlamda kendinden önce yapılan çalışmaların katkısı olsa da Karakoç, diriliş atılımını kendine has sesiyle yapmıştır. Karakoç'un çevresinde takipçilerinin olması ve bu takipçilerin diriliş düşüncesine destek vermeleri dirilişin daha geniş bir çevreye ulaşmasını sağlamıştır. Diriliş anlayışının bir akım niteliği oluşturmasında ve bu anlayışın geniş çevrelere ulaşmasında, Karakoç'un *Diriliş* (1960) dergisini çıkarması, Diriliş Partisi'ni (1990) kurması etkili olmuştur.

2.1. Karakoç'un Diriliş Anlayışı

Karakoç kendini bir *“diriliş eri”*, bir *“diriliş işçisi”* olarak tanımlar. Öyle ki Karakoç'un *Diriliş Neslinin Âmentüsü* adlı eseri şu cümleyle başlar: *“Kendimin bir diriliş eri olduğuma inanıyorum.”* (2017a: 7). Aynı şekilde yazının devamında Karakoç: *“Allah'a inanıyorum. Ben bir diriliş işçisiyim. Allah kentinin işçisiyim.”* (2017a: 8) der.

Karakoç, dirilişi birçok açıdan tanımlamıştır. Karakoç'a göre diriliş, iyi toplumlar kurma çabasıdır: *“Diriliş, uğurlu, iyilikçi topluluğu gerçekleştirme yoludur. Diriliş, şeytanın topladığı ve uğursuzluk saçan her topluluğu dağıtma, Allah'ın ipine sınıksız sarılan topluluğu kurma yolu, yöntemi, savaşı demektir.”* (2017a: 13).

Karakoç, *“Diriliş, ruhlarda, kapanmış bir kapıyı açmak ülküsüdür.”* (2017b: 31) der. Bu bağlamda dirilişin insana umut vadettiği söylenebilir.

Diriliş, görünmeyenin ardında koşan insanın değil gerçekte uğraşan insanın peşindedir: *“Diriliş insanı, bir fantezi, bir lüks, ya da bir hayal değil, insanlığın çıktığı yörüngeye oturması için beklenen hakikatçi insan prototipidir.”* (1995: 81).

Karakoç'a göre diriliş eri yeryüzünde Allah'ın *“halifesi”* olarak kabul edilir:

“Bütün imânını, yani mânevî servetini yitirip yeniden bulsan, ne olacaksan, yitirmeden de öyle olacaksın sen, diriliş eri! Sen Allah'ın dünyada öyle bir halifesisin ki, senden daha şahsî, senden daha içtimâî biri, senden daha tarih bilinçli ve tarihle yoğrulmuş bir başkası olamaz.” (2017a: 37).

Karakoç, dirilişin bir sondan ziyade bir başlangıç olduğunu vurgular: *“Diriliş, bir ayrılışın, İslam’dan ayrılışın sona erişi, bir kavuşmanın, ona yeniden başlayışıdır.”* (2017b: 24).

Diriliş neslini tanımlayan Karakoç, bu neslin nerde olursa olsun özgür olduğunu dile getirir: *“Diriliş nesli, özgürlüğün neslidir. Şartların elleri kolları bağlayan zincirleri ne kadar sıkı ve kımıldatmaz olursa olsun, ne kadar ağır durumlarda çevrelenilmiş olunursa olunsun, diriliş kuşağı, özgürlüğü solur. Özgürlük onun tarzıdır. O, zindanda da özgürdür, sarayda da.”* (2017b: 28).

Diriliş muştusu birlik içindedir. Geçici birliklerden olmayan muştı birliği *“kalıcı birlik”* sağlar:

“Gönüller birliğini ‘muştı’ kuracaktır. ‘Korku’ da bir ‘birlik’ kurar, fakat, bu birlik, geçici bir ‘birlik’tir. Korku havası dağılır dağılmaz, birlik de dağılır. Ama, ‘muştı birliği’, öyle değil. Eğer o muştı gerçek bir muştıysa, devamlı ve kalıcı bir birlik sağlayacaktır. Muştunun gerçekleşmesi ise, ortada bir amaç kalmadı diye birliğin dağılmasını gerektirmez, tam tersine, amaç kökleştiği için, birlik, bir ‘toplum’ hâline gelir. Süreklileşir. (...) Peygamberlerin getirdiği ‘muştı’, vahiy muştusu, insanı zamana mahkûm olmaktan kurtaran kutsal haberler kaynağıdır. Kurumayan Tanrı çeşmesidir muştı. ‘Bütün dünyanın ağaçları kalemi denizleri mürekkep olsa’ bu muştuyu yazarlar ve bitiremezler.” (2017b: 36-38).

Karakoç diriliş erini şöyle tanımlar: *“Diriliş eri, benliği yokluğun ateşten sınavını vermiş, misyonun özüyle (ben)ini diriltmiş kişi demektir.”* (2017b: 46)

Diriliş eri nasıl ki tüm benliğiyle kendini adamışsa aynı şekilde diriliş toplumu da bu doğrultuda hareket eder: *“Diriliş toplumu da, diriliş eri gibi, kendi benliğini varoluş misyonunda eriten toplumdur. Hakikat önünde kendini yok saymayı seçen toplum. Benliği görmeyi kınayan toplum. Gerçek özgürlüğü ve var oluşu, hakikate benliğini kurban edişte bulan topluluk.”* (2017b: 47).

Özü İslam olan *“Diriliş yolu”*, insanlığın ve gençliğin yolunu aydınlatır:

“Diriliş yolu, tarihî-sosyolojik perspektifi, uygarlığı ve insanlığı, İslam ruhunun özünden gelen aşkla ve bu anlayışla yeniden ısıtma yolu ve yordamıdır ki, gelmekte olan yeni insanlık gençliği, ruhunun ve alnının terleyiş yeteneğini, sonuna kadar, bu yüce oluşun çağrısıyla yoğuracak, onun hamuruyla karacak ve onun mimarisine harç kılacaktır.” (2017b: 56-57).

Karakoç, “*kültür savaşının öncüsü*” olmayı diriliş erinin görevi olarak görür. Ancak bu görev esnasında “*inançtan hız*” alınması gerektiğini hatırlatır:

“Yeni bir insan ve toplum psikolojisini örmek için amansız kültür savaşının öncüsü olmak: işte diriliş erinin görevi. İşte benim görevim. Ancak bu amansız savaşta hiçbir zaman unutmamam gereken nokta, estetik ve kültürel problemlerine daldığım her sefer, inançtan hız almaya dikkat etmem gereğidir.” (2017a: 33).

Diriliş, “*kara ve kapanık kalmamıştır*”, insanları ölümden dirilişe döndüren gelecekte “*muştular*” getirmiştir: “*(...) Hep kara ve kapanık kalmamıştır ufuk. Açılmıştır. Hep trajik olmamıştır, geleceğin bağrından doğan. Muştular gelmiştir. Tevrat, Zebur, İncil, Kur’an muştusu, insanoğlunu, ruh sağlığına kavuşturmuştur.*” (2017b: 74-75).

Karakoç, dirilişin aynı anda hem düşüncede hem inançta olması gerektiğini belirtir: “*Düşüncede diriliş olmaksızın inançta diriliş gelişemez. İnanışta diriliş olmaksızın da duyuştta, duyarlılıkta, yani sanat ve edebiyatta diriliş başlayamaz.*” (2017c: 25).

Karakoç’a göre Batıya karşı İslamcı yazarların yeri önemlidir. Ferit Vecdi, Reşit Rıza, Muhammed İkbâl ve Mehmed Âkif gibi düşünürler, Batı toplumlarına karşı hem İslam’ı daha iyi ifade etme hem savunma görevini üstlenmişlerdir:

“Geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başında, İslam düşünürleri, Batıya karşı daha çok din ilimleri çerçevesinde İslamı savunmakta ve müsteşrik etkisini yıkmak için yine müsteşrikin alanında sadece ihtisas diliyle konuşmaktadırlar. Bir nevi müdafaa konuşması. Ferit Vecdi, Reşit Rıza, Muhammed İkbâl ve Mehmed Âkif, yıkılmakta olan yapıyı korumak için, bilhassa Batıya karşı, klasik İslam bilgileriyle donanmış olarak, daha çok ilmî bir muhtevayla ve münazara üslubuyla bir düşünce direnişinde bulunurlar.” (2017c: 33-34).

Ekonominin İslam ile bağıntısını değerlendiren Karakoç, onu “*Bir ekonomi anlayışı, tutumu ve çerçevesi de olan bir dünya görüşü, yaşayış ve medeniyet tarzıdır.*” (2017d: 16) şeklinde yorumlar.

Diriliş insanının tanımını yapan Karakoç, öncelikli olarak diriliş insanının temelinde Allah inancının var olması gerektiğini söyler. Diriliş insanı, Allah’a karşı sorumlu olmalıdır; bu sorumluluktan doğan sorumluluklar diriliş insanı için bağlayıcı olacaktır:

“Diriliş insanı, somut ve dinamik bir metafizikle, soyuta açık, suplesli bir fiziği teoride ve pratikte dengeleyen, bozulmuş olan bu dengeyi yeniden kuracak olan, yeni insan, insanlığın yeni prototipidir. Tanrı inancı, varoluşunun temelidir, Diriliş İnsanın. Ama bu inanç, klişe zarlarını aşmayı buyurur ona. O kendini Tanrı bilmez. Yaratıldığını ve gücünün bir yerde durduğunu bilir. O Tanrı’yu bilir. Bu biliş onu Tanrı’ya yaklaştıran, sürekli olarak yaklaştıran bir biliştir. (...) Diriliş insanı, ancak Tanrı’ya karşı sorumlu bilir kendini.” (2017e: 146-148).

Karakoç’a göre diriliş, bir medeniyet projesidir. Karakoç, dirilişle ilgili görüşlerini geniş bir perspektifle ortaya koyma çabasındadır. Bu da dirilişin geniş açılımlı olduğunu gösterir. Her alanda dirilişin gerçekleşmesi arzulanır. Karakoç; sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik bir kavram olarak diriliş kullanır ve bunu sadece sanatla sınırlandırmaz. Bu bir dünya görüşünün Karakoç tarafından diriliş adı altında ifade edilmesidir. Karakoç’un *“Diriliş Akım, henüz oluşum hâindedir.”* (2017a: 66) sözü, dirilişin henüz akım olmadığı görüşünü pekiştirir. Denilebilir ki diriliş, bir akımdan ziyade bir yaklaşımdır.

2.2. Karakoç ve Çavuş Dışında Diriliş Anlayışına Bakışlar

Diriliş anlayışı, medeniyet ekseninde oturur, ama asıl kaynağını İslam’dan alır. *“Sezai Karakoç, kendine özgü bir düşünce akımı oluşturmuş ve bunun temsilcisi bir düşünce adamıdır. Bu akımın temel dinamiğini oluşturan düşünce sisteminin İslam’dan başka bir şey olmadığını tekrar vurgulayalım.”* (Karataş, 2013: 148).

Diriliş anlayışı, insanın dirilişini, insanın *“İslam’la dirilmesi”*ni ve insanın kurtuluşa varışını ifade eder:

“Diriliş, insanın kurtuluşa varması için, içine gireceği değişimdir. Diriliş, insanın İslam’la dirilmesi ve İslam’la kurtulması demektir. Diriliş, bin bir çiçeği dolaşarak kendine gerekeni toplayıp onların özünü seçen arı gibi, seçenlerin ihya yolunu arayanların yoludur.” (Karataş, 2013: 150).

Diriliş, kendi köküne dönüş yoludur. *“Diriliş, çalışma yoludur, ‘ucuz derleniş, toparlanış yolu’ değildir. ‘kendine dönüş’ ya da kökleri araştırma, ‘kendi uygarlığını diriltme’ uğraşdır.”* (Karataş, 2013: 151).

Diriliş anlayışının temellerinde İslam yer almaktadır. İslam’ın yanında diriliş anlayışında *“güçlü bir İslam metafiziği”* vardır:

“Karakoç’un düşünce sisteminin merkezinde yer alan metafizik kavramı, diriliş kavramına da özgün şeklini verir. Ruh ancak ebedî ve ezeli olandan beslenir. Bu nedenle “diriliş”in arka planında güçlü bir İslam metafiziği olmak zorundadır. Karakoç’a göre “diriliş”, manevi pencerelerin örtüsünü kaldırmak demektir.” (Baş, 2010: 89).

Son şekli Karakoç tarafından verilen diriliş anlayışı ne kadar gelenek ve modernizmden beslense de asıl geldiği kaynak “İslam merkezli” düşünce olmuştur:

“(…) 1900’lerin başından itibaren Mehmet Akif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç şeklinde süregelen ve 1950’lerden sonra belirginleşip 1960’lı yıllarda netleşen, özelde modern şiir ve genelde ise İslam merkezli sanat ve düşünce birlikteliğinde; son şeklinin Sezai Karakoç tarafından ortaya konulduğu, fikirler manzumesi ve hareketler bütünlüğünün edebî, sosyal ve siyasal olarak vücut bulmuşluk hâline verilen isimdir Diriliş.” (Budak, 2016: 49).

Mehmet Özger, diriliş anlayışına gelenek ve modernizm yönünden yaklaşılabileceğini belirtir:

“(…) Diriliş edebiyatı şairlerinin şiirleri genel olarak iki temel izlek üzerinden okunabilir. İlki geleneğin günümüzün şiirsel enstrümanlarıyla yeniden dirilişini sağlamaktır. Bu yaklaşıma göre şairler, geleneği bütün unsurlarıyla yeniden bugüne taşımayı amaçlamaz, geleneğin ruhunu şiirlerinde diriltmeyi hedefler. Dolayısıyla Diriliş edebiyatının şairleri modern bir şiir yazmışlardır. İkinci temel izlek ise Batı medeniyeti karşısındaki itiraz ağırlıklı yaklaşımdır. Batının insanlığa önerdiği modern yaşamın köksüzlüğü, kendi toplumu için istediklerini diğer medeniyetler için istememesi vb. unsurlar karşı çıkılan konulardır.” (2016: 35).

Diriliş geniş açımlıdır, her cephede dirilişin gerçekleşmesi amaçlanır:

“İslam dünyası Batılılar tarafından sürekli olarak sömürülmektedir. Batılıların sömürge anlayışından kurtulmak için düşünceden ekonomiye, sanattan, siyasete, dine ve tarihe kadar her alanda dirilişin gerçekleşmesi gerekir. Sezai Karakoç bu bağlamda kendi üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye çalışır. Sanatını diriliş düşüncesi çerçevesinde inşa eder.” (Işık, 2011: 10).

Şaban Abak, diriliş için “Diriliş Akımı” tabirini kullanmıştır: “Modern Türk şiiri 1950’lerden sonra belirginleşen, 60’lı yıllarda netleşen yeni ve yenileyici bir akımla; “Diriliş Akımı”yla tanıştı.” (Diriliş, 1999).

Diriliş için ortak payda gelenek, modernizm ve İslam'dır. Diriliş, siyasetten kültüre, sanattan ekonomiye kadar hayatın her alanına yayılan bir anlayıştır. Bu bakımdan dirilişi, şiirle sınırlandırmamak gerekir. Bir diriliş fikrî bir diriliş ideali vardır; bunu bir akım olarak tanımlamak için henüz erken olsa da bir akım olma yolunda olan bir girişim, bir hareket olarak ifade edilebilir. Diriliş için, şiirdeki bir hareket, ama sadece şiirle sınırlı olmayan, düşüncede de var olan bir hareket demek daha doğru olacaktır.

2.3. Necat Çavuş ve Diriliş

Henüz on dört yaşındayken Sezai Karakoç'la tanışan Necat Çavuş, Karakoç'un öncülüğünde gelişmiş olan diriliş anlayışına da doğal olarak aşina olmuştur (Çavuş, 2018c). Çavuş, diriliş halkası içindedir ve mana bakımından Karakoç'tan sonra dirilişe en yakın isimlerden biridir. Çavuş, dirilişin sadece düşüncedeki bir takipçisi olmamış, dirilişi eserlerine yansıtmıştır. Çavuş'un şiirinde diriliş önemli bir kavramdır. Çavuş, "*Sır Dökümü*" adlı şiirinin "*Allah'ım, tektir şairin dileği/ Görmeden dirilişi, ölmeye*" (2015: 29) mısralarında dirilişin gerçekleşmesini görme arzusunu dile getirir.

Necat Çavuş'un yakın arkadaşı İhsan Deniz, Çavuş ile diriliş anlayışı arasındaki bağı şöyle vurgular: "*Necat Çavuş, etik ve estetik terbiyesini/donanımını "Diriliş" anlayışından almış ve şiirini o ana kulvarda/damarla beslemiş bir şair.*" (1999a).

Allah yolunda kendini bir diriliş işçisi, "*Allah kentinin işçisi*" olarak gören Çavuş'u Fatih Budak şöyle tanımlar:

"Allah'a inanan diriliş işçilerinden bir işçidir O; Allah kentinin işçisi olma gayretiyle, Allah'ın övdüğü, beğendiği İslam toplumunu şiirleriyle örmeye çalışan, toplumun örülen duvarında en küçük bir kum tanesi olmaktan öte bir övüncü olmayan diriliş şairlerinden biridir." (2016: 50).

Bir diriliş eri ve yolcusu olan Çavuş, İslam'ın dirilişi için çalışır: "*(...) Necat Çavuş bir İslam aydını ve şairi olarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye çalışır. O'nun da amacı İslam'ın Dirilişi'ne katkıda bulunmaktır.*" (Işık, 2012: 164) .

Yukarıda belirtildiği gibi diriliş bir medeniyet projesidir. Bu bağlamda Çavuş, İslam davasına medeniyet perspektifinden bakar. Diriliş geleneğinde yetişen Çavuş,

mana bakımından diriliş anlayışına bağlıdır. Güçlü bir geleneğe sahip olan Çavuş, şiir diline son derece hâkim, diriliş düşüncesini eserlerine yansıtmakta son derece başarılıdır. Çavuş'un eserlerinin satır araları dikkatle incelendiğinde şairin dirilişi; aşkta, annede, çocukta, denizde, gülde, lalede, ayda, güneşte... hissettirdiği görülür:

*“Ve tohum ayakta gül zamanıdır
Ve aşk mevsimlik laleye karşıdır”*

(Çavuş, 2015: 118).

Şairin “Yeni Ferhat Kanunu” başlıklı şiirinde dirilişin nasıl gerçekleşeceğini anlattığı görülür:

*“Dağlar kayalar vinç dişlerinde
Artık kalpleri vurup delmeli
Ne kazma ne kurşunla
Keşfe dökmeli bakışlarla
Uyanıklık tohumu saçıp zamana
Tutup diriliş sancağını kadını erkeği
Gitmeli gitmeli gitmeli
Yeni Ferhat kanunu gereği”*

(Çavuş, 2015: 27).

Diriliş anlayışı Necat Çavuş'un şiirini besleyen bir ruh olmuştur. Şair, diriliş şiirlerinde soyut ve somut kavramlar olarak kullanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ

Türkiye’de 12 Eylül 1980’de gerçekleşen askerî darbe, hayatın hemen her alanında bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu askerî darbeden sonra Türkiye’de çok geniş anlamda sosyal, siyasal, kültürel değişiklikler olmuş ve bu değişiklikler kaçınılmaz olarak sanata ve edebiyata yansımıştır.

“Edebiyatın siyasal içerikle ilgisi kimi zaman zayıflamış, kimi zaman da o günlere kadar önemsenmemiş göstergeler ve imgeler aracılığıyla ifade edilmeye başlanmıştır. Edebiyat ve ideoloji ilişkilerinin o günlere kadarki hâkim anlayış çerçevesi dışında yeniden konumlandırılması gereği doğmuştur.” (Oktay, 2004: 74).

1980’de gerçekleşen askerî darbe sonucunda bir iç hesaplaşmaya giren şair, ideolojik hesaplar peşinde koşmamış, bunun yerine poetikaya önem vermiştir. Şair, şiirin niteliğini ön planda tutmuştur: “(...) *ideolojik doygunluk ve bıkkınlık sanatın prensiplerini ön plana çıkarır. Güzel şiir yazmanın hesabı yapılır.*” (Korkmaz, 2007: 309).

1980 kuşağı şairi adını ön plana çıkarma gayretinde bulunmamış, bu dönem şairi için “*asıl olan ürün*” olmuştur (Cengiz, 2002: 140).

1980 sonrası Türk şiiri kuşağı için yapılan birçok çalışmada çeşitli tasnifler veya gruplandırmalar yer almaktadır. 1980 kuşağı Türk şiirinde çeşitli yönelimlerin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır, toplumcu, imgeci, İslamcı vb. yönelimler vardır. 1980 kuşağı Türk şiiri için yeni alt başlıklar kullanılması, bir kümelenendirme yapılması doğru olmayabilir. Çünkü 1980 kuşağı Türk şiiri şairlerinin çeşitli alanlardaki birliktelik veya ortaklıkları poetik bir akımın doğmasında yeterli olmamıştır.

Belirtildiği üzere kuşak kavramının sınırlarını çizmek ya da bir sınıflandırma yapmak mümkün gözükmemektedir.

1980 sonrası şiir kuşağı hakkında Baki Asiltürk ve Ahmet Oktay’ın çeşitli sınıflandırmaları bulunmaktadır. Asiltürk, 1980 sonrası kuşağı şiirindeki yönelimler için yaptığı sınıflandırmada bu dönemi sekiz başlık altında toplamıştır. Bunlar şu isimlerden oluşmaktadır:

“1-İmgeci Şiir
2-Anlatımcı (Narrative) Şiir
3-Metafizik Şiir
4-Folklorik/Mitolojik Şiir
5-Gelenekselci Şiir
6-Toplumcu Şiir
7-Beatnik-Marjinalci Şiir
8-Yeni Garipçi Şiir”
(2013: 99-100).

Ahmet Oktay ise 1980 sonrası kuşağı şiirini üç başlık altında sınıflandırmıştır. Bu başlıklar içerikleriyle birlikte aşağıda sıralanmıştır:

“1-Siyasal boyutun ya iyice görünmez kılındığı/dışlandığı ya da alt katmana çekildiği modernst/entelektüalist ve içerikçi (ezoterik) eğilimlere de sahip olan imgeci şiir,2-Tepkisel bir konuma yerleşen ve siyasal boyutu militanca vurgulayan toplumcu gerçekçi militan tavrı fazla öne sürmemesine rağmen öykülemeci olmayı tercih eden,yalın söyleyişi öne çıkaran,içrekçi öğelere uzak duran toplumsalçı şiir, 3-Ezoterik ve politik içerimlere sahip olan, dünyevi olayları eleştirmesine rağmen son kertede maddesel yaşamı da tinsel/kültürel yaşamı da uhrevileştirmeyi öngören metafizik/İslamcı şiir.” (2004: 76).

Oktay, 1980 kuşağı Türk şiiri için bir sınıflandırma yapmış olsa da kendisi bu sınıflandırmayı “tartışılabilirlik kolaylığı” sağlama açısından yaptığını belirtir: “1980 sonrası, şiirinin, sadece vazediş ve tartışılabilirlik kolaylığı sağlayacağını umarak şemalaştırdığım üç doğrultusu.” (2004: 81). Bu bağlamda 1980 sonrası şiir kuşağını sınıflandırmak veya kategorilere ayırmak oldukça güç olacaktır.

3.1. 1980 Sonrası Türk Şiiri ve Kuşak Kavramı

Kuşak, nesil ve jenerasyon günümüzde aynı anlamda kullanılan kavramlardır. Türk Dil Kurumu “kuşak” kavramını aşağıdaki şekilde tanımlar:

“Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu. Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon.” (TDK, 2009: 1268).

Aynı kuşağa mensup şairler; aynı veya birbirine yakın tarihlerde doğmuş, aynı bağlamdan etkilenmiş, aynı zamanın ruhuna sahip olmuş, aynı tarihî gelişmelere tanıklık etmiş, şiirde aynı akımlara maruz kalmış kişilerden oluşur:

“Hemen hemen aynı sosyal, siyasî ve ekonomik şartlar içinde yetişmiş, çoğu aynı okullardan aynı eğitimi almış, aynı sosyal, siyasî, ekonomik görüşleri paylaşmış, ancak görüşlerini benimsedikleri batılı edebiyat akımlarına göre kültür, sanat ve edebiyat değerlerinde ayrıklıklar oluşmuş, bu anlayışa göre, duygu, düşünce, fikir ve zevk anlayışına sahip, dilin ve edebiyatın gelişmesi için derin endişeler taşıyan ve gayret içinde olan ve hemen hemen aynı yaşta bulunan.” (Birinci, 2000: 89).

Yukarıda belirtildiği üzere 1980 sonrası kuşak şairleri, benzer poetik özellikler sergilemişlerdir, fakat bu kuşağa mensup şairler arasında ortak estetik bir paylaşım olma zorunluluğu olmamıştır: *“Aynı kuşağa mensup sanatçılar arasında estetik hiçbir paylaşım olmayabilir. 80 Kuşağı şairlerinin ortak estetik ilkelerini ve kaygılarını belirlemeye çalışmak oldukça karmaşık ve güç bir iştir.”* (Karataş, 1998).

1980 kuşağı Türk şiirine mensup şairler dergiler etrafında bir araya gelmişlerdir. Bu dönem edebiyatı dergi merkezli olarak faaliyet göstermiştir. 1980’li yıllarda çıkan dergilerin tipik özelliği farklı fikirde olan kişilerin aynı dergide yer almış olmalarıdır. Buna rağmen dönem şairleri arasında *“tam bir akım dayanışması”* olmamıştır:

“1980’lerin genç şairleri her ne kadar ortak çalışmalara imza atmış, birlikte dergiler çıkarmış ve yayınevleri kurmuşlarsa da aralarında tam bir akım dayanışması yoktur. Bunun nedenleri çeşitlidir; bazen şiir anlayışlarının farklılığı yüzünden bazen de kişisel çekişmeler nedeniyle kuşak şairlerinin yolları ayrılmış, sert polemikler cereyan etmiştir.” (Asiltürk, 2013: 78).

Oktay, 1980 sonrası dönem şairleri için *“kuşak”* kavramını kullanmış olsa da bu dönemde dergiler etrafında gerçekleşen bir araya gelme çabalarının bu dönemin bir akım olma özelliği kazanmasında yeterli olmadığını belirtmiştir:

“Şiiri bildiri kimliğinden arıtmak, ona itibarını iade etmek yolundaki çabalar, Poetika ve Üç Çiçek gibi Kuşak dergisi görünümü taşıyan dergiler çıkarılmış olmasına rağmen belirgin bir akım çevresinde yürütülmemiştir. Herkes kişisel şiirseline kurmaya, kurtarmaya çalışmıştır.” (2004: 78).

1980 kuşağı Türk şiirinde, şairler arasında gerçek anlamda bir bütünlük sağlanamamıştır. Bu nedenle *“Dönem şairleri daha çok hayatın parçalanmışlığı içinde insanı birbirinden bağımsız küçük yönleriyle ele aldılar.”* (Altıyaprak, 2008b: 118).

Aynı kuşağa mensup şairler arasında ortak bir estetik paylaşım zorunluluğu yoktur. Kuşak kavramıyla ilgili dönem şairleri için, yaklaşık olarak aynı tarihlerde doğma, aynı modalardan etkilenme, aynı akımlara maruz kalma gibi unsurlar sayılmıştı. Buna rağmen aynı kuşağa mensup şairler için, ortak bir estetik paylaşım vardır demek yanlış olacaktır. Çünkü dönem şairleri incelendiğinde aynı “kavga”yı veren şairlerden birinin imgeci şiirler yazarken diğerrinin İslamî söyleme yakın şiirler yazması bu dönem şiirinde ortak bir şiir söyleme tekniği veya yönelimi olmadığını göstermiştir.

3.2. 1980 Kuşağı Şairleri ve Şiirlerinin Özellikleri

1980 kuşağı şairleri hakkında incelemeler sonucunda genel anlamda aşağıda sıralanan çeşitli özellikler saptanmıştır. 1980 kuşağıyla ilgili bu bölümde, aşağıda verilen genel özellikler temel alınacaktır.

1980 sonrası kuşağı şairleri, şiirde ideolojik kaygılar yerine poetikayı ön plana çıkarmıştır.

1980 sonrası kuşağı şairleri, poetik bir bilince sahiptir. 1980 kuşağı şairleri, gelenekten faydalanmış, gelenekle sağlam bağlar kurmuştur.

1980 sonrası kuşağı şairleri, modern bir şiir yazmıştır.

Dönem şairleri, gelenekten beslendikleri gibi aynı zamanda dünya edebiyatını da takip etmişlerdir.

1980 sonrası kuşağı şairleri, dergiler etrafında edebî faaliyet göstermiştir. 1980 sonrası kuşağının önemli dergileri şunlardır: *Yeni Türkü, Üç Çiçek, Poetika, Edebiyat Dostları, Yarın, Yönelişler, Şiir Atı, Ayrım Şiiri, Gösteri, Varlık, Milliyet Sanat, Yazko Edebiyat, Gergedan, Argos*. Bu dergiler, dönem edebiyatının şekillenmesinde etkili olmuştur (Asiltürk: 2013, Oktay: 2004).

3.3. 1980 Kuşağı ve Şiir Anlayışı

3.3.1. 1980 Kuşağının Geleneğe Bakışı

1980 kuşağı Türk şiiri şairleri, bir yüzüyle geleneğe bakarken bir yüzüyle de geleceğe bakmış, geleneğin birikimi üzerinde temellenen bir poetik bilinç geliştirmişlerdir. Bir etkilenme sürecinden geçen şairler var olan bilgiyle kendilerini bulma, kendi şiirini oluşturma sürecine girmişlerdir. İhsan Deniz’e göre bu dönem

şairleri, edebî bildirilerle ortaya çıkmak yerine var olan edebî mirastan faydalanmayı ve samimi bir “ses’e” sahip olmayı tercih ederler:

“Bizim dönemimizin genç şairleri, “manifesto”larla çıkış yapma uğraşına prim vermediler. Kendilerini bağlayıcı, sınırlandırıcı girişimden daima uzak kaldılar ki en doğrusuydu bu. Önlerinde duran şiir birikiminden faydalanmayı, inkârcılık yapmamayı şair etiğinin bir parçası olarak gördüler. Başlangıçtaki seslerinin şu veya bu ismi/anlayışı çağrıştırmamasından da rahatsız olmadılar. Yegâne kaygıları, içtenlikli bir ‘ses’e sahip olmaktır.” (2003: 84).

1980 kuşağı şairi, “farklı kökler ve farklı şiir yataklarından” beslenmiştir. 80 kuşağı şairi, önceki dönemlerin düştüğü olumsuz durumlara düşmeden “geniş bir alanda kendi sesini ve insanını aradı” (Ocaktan, 1990). Aynı acıları, hüznüleri paylaşmış olan dönem şairlerinin birbirine benzer imgeler kullanmaları kaçınılmaz olmuştur:

“Farklı “kökler” ve farklı şiir yataklarından beslenen 80’li yıllar şiiri, gerisinde duran 70’li yılların olumsuzluklarına düşmeden daha geniş bir alanda kendi sesini ve insanını aradı. Bu arayış 80’li yıllar şairlerini, şiirsel potansiyellerini sürekli genişleterek daha içsel ve yer yer “mistik” bir şiirsel gövdeyle bütünleşmeye yöneltti. Aynı zamanda, ontolojik bağlamda bir sorgulamanın da başlangıcı olan bu yeni yönelimle birlikte, imgeye güçlü bir şekilde sarılan genç şairler, dilin sınırsız kullanım olanakları içinde Türk şiirine yeni tatlar, yeni biçimler kazandırma arayışına girdiler.” (Ocaktan, 1990).

1980 kuşağı şairleri, geleneğe kayıtsız kalmamış ve geleneğin şiir birikiminden faydalanmışlardır. 1980 kuşağı şairleri, geleneği reddetmekten ziyade, geleneği sahiplenme eğilimi göstermişlerdir:

“1980’lerin genç şairleri her şeyden önce şiirin poetik birikim ve donanım işi olduğu konusunda hemfikir gibidirler. Bu birikim ve donanımın sağlanmasında ise en kestirme yol, onlar için geleneğe bakmak, şiir tarihimizi meydana getiren iyi şairlerin eserlerini okumak ve onlar üzerinde düşünmek olmuştur.” (Asiltürk, 2006: 158).

1980 kuşağı şairlerinin gelenekten faydalandıkları ve klasikleri kendilerine bir yol gösterici olarak kabul ettikleri literatürde kabul edilmektedir. Yukarıda bu konuyu destekleyici yazılar yer almaktadır. 1980 kuşağı şairlerinin gelenekle olan ilişkisini Metin Celâl şöyle vurgulamaktadır:

“Yeni olabilmek için eskinin ne olduğunu bilmek, ona göre davranmaktı temel kıstas. Ve görüldü ki, Türk şiiri hiç de öyle toptan yadsınacak kadar önemsiz değildir. Kendilerinden yaşlı şairlere bu kadar değer veren, onların deneyimlerinden yararlanıp onlarla diyalog kurmaya çalışan bir başka kuşak yoktur sanırım.” (1999: 112).

1980 kuşağı şairlerinden İhsan Deniz, gelenekten faydalanma hususunda fikrini açıklarken gelenekte var olan zenginliğe vurgu yapmıştır:

“Ben gelenekle bağ kurmayı, o şiirin salt formel özelliklerini, mısra yapısını, veznini, kafiyesini vs. bugünün şiirine monte ederek bir ilişkilendirme örneği olarak görmekten yana değilim. Gelenekle bağ kurmayı, bizden önceki şairlerin şiirinde var olan şiir dünyalarına nüfuz etmek, o dünyaları kavramak, şairlerin şiir ufkuna vakıf olmak, poetik görüş düşüncelerini önemsemek biçiminde anlıyorum. Dün yaşamış bir şairi ‘anlamak’; öncelikle şairin eserinde ortaya koyduğu ‘dünya’yı çözümlmek, şiir ideallerini sezinlemek, o şairin şiir tarihi içindeki yeri ve önemini tespit edip, değerlendirmekten ve günümüze sarkan şiir tortusunu yaşatarak, yeni nesillere aktarmaktan geçiyor. Bence bir şair gelenekten, bu yolla beslenebilir.” (1994a: 34).

1980 kuşağı şiirinin en önemli özelliklerinden biri, dönem şairlerinin “*asgari müştereklerde birleşme becerisini gösterebilmeleri olmuştur.*” (Celâl, 1999: 111). Bir şiirin şiir olup olmadığını belirlemede şiirin estetik olması gerektiğini tespit eden dönem şairleri, böylece eserin niteliği üzerinde fikir alışverişinde bulunma şansı yakalamışlardır. 1980 kuşağı şiirinin niteliğinde bu diyalog önemli bir unsur olmuştur. Celâl, yukarıda yer alan yazının devamında, 1980 kuşağı şairinin güncel hevesler yerine “*sağlam temellere dayanan kalıcı bir şiir*” peşinde olduğunu söylemiştir:

“Eserin niteliğinin öne alınması beraberinde şiir tarihinin bu bakış açısıyla yeniden araştırılması ve sorgulanması gereğini getiriyordu. Verili olanı bir yana koyup her şair kendi şiir tarihini oluşturmaya çalıştı. Keşfedilen hazineler birer birer gün yüzüne çıkmaya başladı. Bu çaba, bir yandan şairin kendi şiirini sağlam temellere oturtmasını sağlarken diğer yandan da çağdaş şiirin geçmiş kuşaklarla barışmasını gerçekleştirdi. Otomatik olarak her on yılda bir ortaya çıkarılan yeni kuşaklar, yazılı olmayan bir kuralla, hep, geçmiş Türk şiirini neredeyse toptan yadsımış ve gerçek şiirin kendileriyle başladığını iddia etmişlerdir. 80’li yılların şairi bunu bilinçle tersyüz etti. Ayakları havada, uçucu bir şiir yerine, sağlam temellere dayanan kalıcı bir şiiri yeğledi.” (1999: 112).

1960-1970 dönemi şairlerine kıyasla 1980 kuşağı şairleri, geleneği reddetmekten ziyade geleneği sahiplenme eğilimi göstermişlerdir. Var olan edebî

mirastan faydalanan dönem şairleri, bu bilgiyle kendilerini bulma, kendi şiirlerini oluşturma sürecine girmiştir.

İslamî söylemin, 1980’li yıllarda modern verilerden faydalanması ve modern şiirle kurduğu bağ, çıkışını hızlandırdığı gibi geniş bir alana yayılmasında etkili olmuştur. Dinî modernist bir kavram olarak yorumlayan ve tarihsel bir birikim sonucunda ortaya çıktığından söz eden Kahraman, 1980 kuşağı şiirinde İslamî söylemin yükselişini bu tarihsel birikime bağlamıştır:

“İnsanlara, gelecek ve aynı zamanda dünyevi bir güzel dünya sunma çabası içinde olan modernizm bir sistem olarak tüm ütopyalarıyla birlikte ortadan kalktığında, onlara hem bu dünyaya hem de ‘öteki’ dünyaya ait iki ütopyayı bir anda sunan din ister istemez geniş kitlelerle yankı bulacaktır. Unutmamak gerekir ki, insan bilinci bir anda oluşmuyor ve gerisinde kalmış olan tarihsel birikimin bireysel boyuttaki yansımalarından geniş ölçüde etkileniyor. Böylelikle dinin 1980’li yıllarda niçin bunca etkili bir çıkış yaptığını anlamak kolaylaşır. Din, bu dönemde, yaşanan devlet ve ütopya boşluklarını doldurmanın en önemli ve etkin adayıdır.” (2007: 58-59).

1980 sonrası İslamî şiirin gelişimini, modernist şiirle kurduğu ilişkilere bağlayan Oktay’ın, bu konudaki tespitleri şunlardır:

“1980 sonrasında büyük ivme ve işlerlik kazanan İslamcı şiir, belki zamanla çekilme olanağı bulabileceği Kur’ani/sünnî söylem ve format içinde değil, ironik biçimde modernist şiire eklenerek atılım yapmıştır. Gerçekten de Arif Ay, İhsan Deniz vb. gibi İslamcı eğilimli şairler, Mehmet Akif’ten ya da 1960’ların Necip Fazıl’ından değil Sezai Karakoç ve İsmet Özel gibi modernist şiirin deneyimlerinden geçmiş ve Batılı şiirinin anlayışlarından büyük ölçüde etkilenmiş şairlerinden kalkmıştır.” (2004: 82-83).

İslam’ın en önemli özelliklerinden biri kendi içinde belli bir düzenin olmasıdır. Kuşkusuz din *“modernist bir kavramdır. Çünkü, modernizmle aynı kaynaklardan beslenir: otoriterdir, merkeziyetçidir, ütöpiktir, kitleseldir.”* (Kahraman, 2007: 59).

Türk şiirinde modernizm çalışmalarını yorumlayan Altıyaprak, modernizm için, *“Kendisiyle barışık olmayan bir harekettir.”* der. Altıyaprak’a göre kendisiyle barışık olmayan Türk modernizmi halk arasında *“ikircikli tavırla”* karşılanacaktır (2008a: 91).

Yazının devamında bu görüşünün gerekçelerini iki aşamada yorumlayan Altıyaprak, birinci olarak “*Türk modernleşmesinin Batılılaşma tarzında gelişmesidir.*” (2008a: 91) gerekçesini sunar ve bu alışkanlığın Tanzimat’tan kaldığını belirtir. İkinci aşamada ise, “*Türk modernizmi jakoben bir karakter sergileyerek merkezden taşraya doğru yayılmaya çalışmıştır.*” (2008a: 91) şeklinde ifade eder. Bu görüşte vurgulanmak istenen daha çok, geleneksel hayat sürdüren geniş halk kitlelerine dayatılmak istenen modernleşme projelerinin geleneksel düşünceyle örtüşmemesidir.

Türk şiirinde modernizm çalışmaları, Altıyaprak’a göre: “*Bu bizzat Türk modernleşme projelerini gerçekleştirenlerin bilgisizliğinin ve programsızlığının bir sonucudur.*” (2008a: 91) gerekli özenin gösterilmemesinin sonucunda başarıya ulaşamamıştır.

3.3.2. 1980 Kuşağının Dergiler Etrafındaki Edebî Faaliyetleri

Dergi sayısında büyük bir artışın yaşandığı 1980 sonrası şiir kuşağında farklı şiir anlayışlarına sahip birçok yazarın aynı dergide yan yana şiirleri yayımlanmıştır. Dergiler etrafında toplanmaların görülmesi ve toplanan bu gruplar arasında tartışmaların yaşanması dönem şairini bağımsız olmaya yöneltmiştir:

“1980 Kuşağı şiiri dergi çıkışlı, dergi merkezli bir kuşaktır. Bu nedenle, dönemin öncü dergilerini incelemek, kuşağın özelliklerini saptamada tamamen yeterli olmasa bile bu konuda ciddi fikir verebilir. Dergilere bakıldığında, bu yıllarda bazen kanonik oluşumların bazen de bağımsız davranışların izi sürülür.” (Doğan, 1997: 2).

1980’lerin şiir gündemini belirleyen dergiler, şu isimlerden oluşmaktadır:

“Yeni Türkü, Üç Çiçek, Poetika, Edebiyat Dostları, Yarın, Yönelişler, Şiir Atı, Ayırım Şiiri vd. görülür. Yanı sıra Gösteri, Varlık, Milliyet Sanat, Yazko Edebiyat, Gergedan, Argos gibi kurumsal dergiler kuşak şairlerine sayfalarını açar. 1990’larda Sombahar, Ludingirra, Kitap-lık, Edebiyat ve Eleştiri, Dergâh, Nar, İpek Dili gibi dergiler bu şiire süreklilik kazandırır.” (Asiltürk, 2013: 44).

Metin Celâl, dergilerin sayısında artış olmasını biraz da genç Müslüman yazarların kimliklerini bulmalarına bağlamıştır. “*(...) yıllarca aynı dergilerde yazan,*

aynı kaderi paylaşan şairlerin, yazarların selamı sabahı kesmelerinin nedeni de kimliklerin bu denli açık ve radikalce belirtilmesidir.” (1999: 45).

Celâl'e göre Müslüman şairin dâhil olduğu edebî kültürün onu dışlaması, bu şairlerin bir süre “şairsiz bir hayat” geçirmelerine neden olmuştur:

“Bu kopuş o denli sürüyor ki birbirinden tamamen farklı, hatta zaman zaman düşman iki ayrı kültür dünyası oluşuyor. Bu aşamada Müslüman şairi bir başka sürpriz daha bekliyor. Dâhil olduğu kültür dünyasında da dışlanıyor, bir kenara itiliyor. Şairler önemsenmiyor, kayda değer bulunmuyor. Dergiler içeriklerinden şiiri çıkartıyor, yayınevleri programlarına değil şiir kitaplarını hiçbir edebî eseri almamaya başlıyorlar. Necip Fazıl'ın ya da Sezai Karakoç'un kendi yayınevlerini kurmalarında bunun ne denli etkisi oldu bilmiyorum, ama çok uzun bir süre Müslüman kültür dünyasını oluşturanların şairsiz bir hayatı yaşadıkları gerçek.” (1999: 45-46).

Yazının devamında Celâl, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç gibi yazarların kendi yayınevlerini kurmalarını, yayınevlerinin ve dergilerin Müslüman yazarların/şairlerin eserlerini programlarına dâhil etmemelerine bağlamıştır:

“(…) Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Akif İnan gibi bir dizi şair şiiri tekrar dergilere sokmak için sonuçsuz bir çaba veriyorlar. Önce Sezai Karakoç'un öncülüğünde Diriliş'te, sonra kendi çıkarttıkları dergilerle yeni bir ortam oluşturmaya çalışıyorlar. 1960-1980 arası yayınlanan Edebiyat, Aylık Dergi, Maveria gibi dergiler şiire yoğun bir ilgi duyulmasına neden olmasalar da yeni bir şairler kuşağına uygun bir ortam yaratıyorlar.” (1999: 45-46).

1980 kuşağı Türk şiirinin gündemi, bu dönemde yer alan dergiler etrafında şekillenmiştir. 1980 kuşağı şairleri poetik bir bilince sahiptir. Dönem şairlerinin ideolojileri vardır, bunların kimisi sağcı, kimisi solcu, kimisi İslamcıdır. Farklı şiir anlayışlarına sahip birçok yazarın aynı dergide yan yana şiirler yazmaları, bu dönemde ideolojik duvarların katı olmadığını göstermektedir.

3.4. İslamî Şiirin 1980 Sonrasında Yükselişi

1980 kuşağı Türk şiiri içinde yer alan yönelimlerden biri İslamî bir bakış açısıyla eserlerini oluşturan İslamcı şiir anlayışıdır. 1980 sonrasında dönem şartlarının elverişli olması sayesinde önemli bir çıkış yakalayan İslamcı yazarların seslerini duyurmasında, *Diriliş Edebiyat*, *Maveria* gibi dergilerde yer almaları şiire olan ilgiyi artırmıştır. Bu da yeni bir şairler kuşağının oluşmasında etkili olmuştur.

İslamî şiirin 1980 öncesinde başladığını ve İslamî söylemin şiire yansıdığını belirtmek gerekir. Geçmişe bakıldığında İslam'ı eserine dâhil eden birçok yazar vardır. Metin Celâl'in bu konudaki görüşü aşağıda yer almaktadır:

“Adının önüne “Müslüman” sıfatını eklemeye önem veren şiir anlayışının 1920’li yıllarda başladığını düşünüyorum. Hem şair, hem de politikacı olma niyetinin en yoğun olarak ortaya çıktığı yıllar 20’ler. Nazım Hikmet nasıl “Sosyalist şair”se Mehmet Akif ya da Necip Fazıl da “Müslüman şair”. Çünkü Türk aydını, resmi devlet ideolojisine kapılanma çabalarının sonuçsuz olduğunu kavrayıp umutsuzluğa düşmeye başlıyor ve muhalifliğin kendine daha uygun olduğuna karar veriyor. Kartların açık oynanmasının nedeni bu.” (1999: 45).

İslamî şiirin 1980 sonrası dönemde uyanışının ve yükselişinin arka planında içsel etkiler olduğu gibi dışsal etkiler de söz konusu olmuştur. Ömer Çaha, İslamî söylemin uyanışında birçok yeni gelişmenin etkisi olduğundan, İslamcı kesimin bu yolda gelişme kat ettiğinden ve bu gelişmelerin geniş bir alanı kapsadığından söz etmiştir:

“1980 sonrası dönem Türkiye’inde birçok yeni gelişme görülmüştür. Toplumsal dinamizmin değişik boyutlar kazanarak artması, Türk müteşebbislerinin Türkiye’nin etrafındaki duvarları âdeta kaldırarak dünyaya yayılması, ekonomik liberalleşme rüzgârının esmesi gibi birçok yeni gelişmenin içinde İslam’ın yükselişi belki de başat gelişmelerden birini oluşturmaktadır. (...) 1980 sonrasında genelde İslam’ın, özeldense İslamî grupların bu gelişmeyi kaydetmelerini sağlayan faktörlerin neler olduğunu anlamak, İslamî kesimler arasındaki değişim ve dönüşümü anlamak kadar önemlidir.” (2004a: 478-479).

Yukarıdaki ifadelerin devamında Çaha, 1980 sonrasında yükselişe geçen İslamî söylemi bir tehdit unsuru olarak değil, bir “farklılaştırıcı unsur” olarak değerlendirmiştir:

“(…) 1980 sonrasında yükselişe geçen İslamcılığı sivil toplum, demokrasi, temel hak ve hürriyetlerin yayılması, serbest piyasa ekonomisi gibi modernleşmenin temel ekonomik ve siyasi değerleri çerçevesinde değerlendirdiğimizde bir tehdit unsuru olarak okumaktan çok; bir farklılaştırıcı unsur olarak görmek daha doğru olacaktır. İslamcı kesimler kamusal yaşam alanına nüfus ettikçe burada üretilen değerlerden etkilenmekte ve doğal olarak köklü bir dönüşüm geçirmektedirler.” (2004b: 491).

Müslüman toplum içinden çıkmış genç şairler dünya edebiyatında tartışma konusu olan birçok konuyu “Türkiye’nin gündemine” taşımayı sağlamıştır. “Batı dünyasında bu gibi konularla ilgili yazılan, çizilen birçok kaynak bu kuşaklar

tarafından Türkçe 'ye aktarılmıştır.' (2004b: 492). Bu konuların tartışılmasında genç İslamcı yazarların rolü olmuştur.

3.5. 1980 Kuşağı İslamî Şiir Anlayışı İçinde Necat Çavuş

İslamcılık, II. Abdülhamit'in Osmanlı Devleti'ni ayakta tutmak ve devlet sınırları içinde yaşayan Müslüman halkı bir arada tutmak için hız verdiği politikardan biridir. İttihad-ı İslam'ı kurmak isteyen II. Abdülhamit, özellikle bu politikaya 1876 Meşrutiyet'inin ardından hız vermiştir.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kötü durumun İslam'ın özünden uzaklaşılmasıyla ilgisi olduğunu düşünen Akif, modernist İslamcılar içinde yer almıştır. Akif'in millî mücadele yıllarında hem yazdıkları hem hutbelerde vermiş olduğu vaazları, toplumda millî şuurun uyanmasını sağlamıştır. Mehmet Akif'ten sonra, İslamî söylemin önemli temsilcilerden biri Necip Fazıl'dır. Necip Fazıl, 1960'ların başında Türkiye'de etkisini göstermeye başlayan "modernist" ve "yeni selefi İslamcılık" akımlarına karşı "millî muhafazakâr" İslamcılarının sözcülüğünü üstlenmiştir. 1960'lı yıllarda Necip Fazıl'ın öğrencisi Sezai Karakoç, İslamî söylemin önemli temsilcilerinden biri olarak söz sahibi olmuştur. İslamî dünya görüşüyle eserlerini sunan Karakoç, "Diriliş" düşüncesiyle bir ekol oluşturmuş ve 1980 sonrası İslamcı şairlerin üstünde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu ekolün içinde yer alan ve Karakoç'un izinde giden sanatçılardan biri de Necat Çavuş'tur.

1980 kuşağı İslamî şiirin temsilcilerinden biri olan Çavuş, dönem şairleri içinde yeteneğiyle, dil tutumuyla ve gelenek konusundaki hassasiyetiyle dikkat çeken seslerden biri olmuştur.

Çavuş şiirinde, Türkçe'nin ustaca kullanımı dikkat çekmektedir. Şair dil konusundaki birikimini şiirine ustalıklı yansıtabilmiştir. Diriliş halkası içinde yer alan Çavuş, Sezai Karakoç'un etrafında şekillenen diriliş anlayışının da önemli temsilcilerinden biridir. Çavuş'un şiirleri incelendiğinde kendine has bir sesi olduğu görülmektedir. Çavuş, İhsan Deniz'le birlikte *Bürde* dergisini yönetmiştir. *Bürde* dergisinin içinde Çavuş'a ait şiir, hikâye, deneme, makale, eleştiri türünde yazılar yer almıştır. Dergi içeriğinde edebî eleştirinin olması *Bürde* dergisine sanatsal açıdan değer katmaktadır:

“Son bir-iki yıldır yoğun ürün verme döneminin bir yerde noktalanması ve şiir üzerine düşünce üretme aşamasına geçilmesinin gerektiğinin işaretleri var. Önce Yönelişler’de sonra Bürde’de satır aralarında da olsa geliştirilen ve bir gündemi oluşturacağına benzeyen inanç-metafizik-idealizm üzerine tezlere dikkati çekmek istiyorum. Gündemdeki tartışmalar hakkında ve kitaplar üzerine de az da olsa çalışmalar yapılıyor. Şiir okuyucusunun verilen kaliteli ürünlere ilgisini çekmek için sadece ürün yayınlamakla yetinmeyip onları yazularla desteklemek, düşünsel bir temel oluşturmak gereği yavaş yavaş kavranıyor gibi. Bu bağlamda ben, Genç Müslüman şiirini bir iç hesaplasmaya girmesini bekliyorum.” (Celâl, 1999: 51).

1980 sonrası İslamî şiirin önemli isimlerinden biri Necat Çavuş’tur. İhsan Deniz, Çavuş’un dönem anlayışı içindeki önemini şöyle değerlendirir. “Söz’ü, sahiciliği hemen hemen hiç kaybetmez; yapay ve sahte deyişleri asla şiir bünyesine sokmaz. Teknik biçimi, ‘musra’dan yana bir özellik arz eder. Kelâm-ı kibarında Doğu’nun bilgece vasfını ve zekâ parıltılarını sezinlemek mümkündür.” (1994: 34). Şair, düşünce bakımından Mehmet Âkif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç çizgisinde gelişen İslamî şiirin 1980 sonrası şiir kuşağında yer alan isimleri arasında önemli bir yere sahiptir. Çavuş, geleneksel şiirin imkânlarını modern Türk şiirine ekleyerek şiiri kendine has bir biçimde yorumlamış ve böylece orijinal bir üslup oluşturmuştur.

“1980 Sonrası Türk Şiiri” başlıklı bölümün sonucunda şunlar söylenebilir: 1980 sonrası döneminde dergi sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde farklı şiir anlayışlarına sahip birçok yazarın aynı dergide yan yana şiirleri yayımlanmıştır. 1980 sonrası şiir kuşağında keskin bir gruplaşma veya farklılaşma göze çarpmamıştır. “Ormana uzaktan bakmayı bırakıp tek tek ağaçlara dikkatimizi yoğunlaştırırsak olay renklileşir. Çünkü 80’li yılların şiiri bir kuşak-akım şiiri değildir, tek tek şairlerin kendine has şiirlerinden oluşur.” (Celâl, 1999: 50). 1980 sonrası şiir kuşağında, kimi şairler gelenekten etkilenmiş kimi geleceğe yönelmiştir. İmgeci şiirin imkânlarından faydalananlar olduğu gibi toplum meselelerine yönelenler veya İslamî eğilimle yazanlar olmuştur. Bu durumda bütünü kapsayacak bir adlandırmanın olduğunu söylemek güçtür. Nitekim bu konuda Celâl’in çeşitli tespitleri mevcuttur. Bu tespitler şöyledir:

“(…) hepsinin aynı kaba koyulamaması, toptancıları kendilerinin bile örnekleyemeyecekleri “modernist” ya da “yeni sağ” gibi adlandırmalara yöneltti ki bunlar da bütünü kapsamıyordu. Toplumcuları, güçlü bir solukla gelen Müslüman şairleri, nihilist denebilecek protestocu tavrı ve politikaya tamamen sırt çevirenleri göz ardı ederek yapabiliyordu böyle bir adlandırma.

Üstelik bu ayrışmaya eklenen kentlilik-taşralılık, doğuya dönüklük – batıya dönüklük gibi birçok ayırım, kategorize etmeyi tamamen engelliyor.” (1999: 114).

Bu bağlamda 1980 sonrası şiir kuşağı için yeni alt başlıklar kullanılması, bir küme yapılması zor olacaktır. 1980 sonrası şiir kuşağı içinde çeşitli yönelimlerin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır, bunların kimisi toplumcu, kimisi imgeci, kimisi İslamcıdır. Fakat bu yönelimlerin belirgin bir poetik karakter taşımamaları onları tek bir akım başlığı altında değerlendirmeyi zorlaştırır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. NECAT ÇAVUŞ ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ

Necat Çavuş şiirinde yer alan tema ve imajların belirlenmesi, şairin şiirlerini daha iyi anlamak ve yorumlamak açısından yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda yapılan tematik inceleme, Çavuş'un poetikasını anlamayı kolaylaştıracaktır.

4.1. Necat Çavuş Şiirinin Şekil Özellikleri

Necat Çavuş, şiirlerini belli bir ölçüye bağlı kalmadan serbest bir ölçüyle yazmıştır. Çavuş'un ikinci şiir kitabı olan *Ölümden Önceki Sözler*'den itibaren ağırlıklı olarak mensur şiir özelliği gösteren şiirler yazdığı görülmüştür.

Çavuş, noktalama işaretlerini mensur şiirlerinde kullanmakla birlikte noktalama işaretlerine diğer şiirlerinde nadiren yer vermiştir. Dile hâkimiyeti ve dili başarılı kullanabilme kabiliyeti sayesinde Çavuş, güçlü örnekler ortaya koyabilmiştir (Ay, 2015: 33). Necat Çavuş şiirinde yapay biçim ve biçemlerden uzak bir duruş kendini birçok şiirinde göstermiş, şairin samimi ve içten söyleyişleri yapay bir duruşun önüne geçmiştir (Gürdağ, 2015: 449).

Bu bölümde *Küçük Okyanuslar* adlı şiir kitabından yapılan alıntılar biçimsel olarak yorumlanacaktır. Şiirlerin asıl yorum aşaması tema ve imaj incelemeleri bölümünde yapılacaktır.

Çavuş'un bazı şiirlerinde divan edebiyatı ve halk edebiyatı şiir tekniği görülmüştür. Aşağıda alıntılanan, "*Ey Kadın, Yanında Çocuk Olsun Yürürken Çölleri Geceleri*" ve "*Sır Dökümü*" adlı şiirlerin temel birimi divan edebiyatında olduğu gibi beyittir. Aşağıda yer alan ilk şiir biçimsel olarak gazel tipi (aa/ba/ca/da...) şeklinde kafiyelenmiştir. İkinci şiirse kıt'a tipi (xa/xa/xa...) şeklinde kafiyelenmiştir:

*“Sen yoksan boş dünya bahçeleri
Sen doldurmamışsan tüm saatleri*

*Yar gözlerindir özgür kılan
Kalp aralığında sızan nefesleri*

*Bir yürüyüşte mi şu insanlar bir ölüşte mi
Can ver duy bu sessizlikteki mahşeri*

*Secde kokusu dağıt toprağa
Dürüp dürüp vakitleri*

*Ne korkunçtur zamana sığınmak
Karalara bağlanmak basiretleri*

(Çavuş, 2015: 30-31).

*“İnadım bir kuş kadar
Bu zemin üstünde yükselmeye*

*Gözlerim ceylan gözleri seni
Yüzyıllarda bir an görmeye*

*Arzulara duanın yolunda evet
Ve devam etmek için yürümeye*

*Allah’ım, tektir şairin dileği
Görmeden dirilişi, ölmeye”*

(Çavuş, 2015: 29).

Çavuş’un son şiir kitabı olan *Küçük Okyanuslar*’ın içinde yer alan “*Küçük Okyanuslar*” bölümü teknik açıdan halk edebiyatına yakın söyleyişleri barındırmaktadır. “*İç İçe*” başlıklı şiirde, tam kafiye (ım-ım, an-an, ar-ar) ve düz uyak (aaxa/bbxb/ccxc) yer almaktadır:

*“Az evvel sonbaharı gördüm seni aradım
Düşen sarı yapraklardaydı canım
Zaman bir başka zamana göçmüş
Gökler içinde meçhul kalmış bakışım*

*Sen ve bendim inci ve yakuttu sanki taşan
Geçmiş yazlar arasında dolaşan ırmaktan
Ve her ân için gökten bir yıldız iner gibi
Akşam bir büyük âlem olurdu aşktan*

*Her öpüş evrene yeni bir ayna yapar
Gözlerden ruhumun damlaları akar
Sen sen diyecek kadar bendeyim
Ve sendeyim ben ben diyecek kadar”*

(Çavuş, 2015: 164).

Necat Çavuş’un ikinci şiir kitabı *Ölümden Önceki Sözler*’den itibaren kendini gösteren mensur şiir tekniği, şairin kendine has üslubuyla şekillenir. Aşağıda yer alan örnek şiirde şair, şiirinin âdeta düzyazı/nesir olduğunu vurgulamak ister; bunun için kelime sonunu kısa çizgiyle (-) ayırır ve paragraf başlarının çoğu küçük harfle başlar:

“Simkeşhâne-i Âmire'nin karşı yakası: yurdum benim, memleketim, coğrafyam, Ne gül, karanfil, kasımpatı ve menekşe de yok yetim bahçelerinde (lâlenin yalnız sinmiş kokusu, Selim-i Salis ve şair Nedim'den bu günlere)

Sen: doğru'lmayan sefiller koridorunda: git, gel, eflatun ve aquino'lu Thomas ve bergson ve aristotalis... Ben: her sabah bir çocuk gibi açılı açılıveren ve gecelerle örtünen şu her yerin suna çiçeği yanında ben, uğursuz ve isyankâr bir patrona halil gibi bekliyor ve ayrılamıyorum yanı başından

Ola ki sana dair her ihtimalin zirvesinden bir kesinlik işareti tüter.”

(Çavuş, 2015: 74).

Necat Çavuş'un *Küçük Okyanuslar* adlı şiir kitabının son bölümünde yer alan ve daha önce başka yerde yayımlanmamış olan *“Mardinceler”* başlıklı şiirde, altmış bir bölüm yer almıştır. Çoğu bölümü kısa mısralardan oluşan bu şiirler, bir yandan rubaileri bir yandan da Japonların şiir türü olan Haiku'ları hatırlatan kısa ifadelerden ibarettir. Bu şiirde yer alan mısralar, en az iki en çok sekiz mısradan oluşmuştur. Bunlar içerisinde bulunan 4, 23, 37, 51 ve 61. bölümler en fazla mısrayı barındırmıştır. En kısa olanlar 46, 54 ve 56. bölümleridir, bunlar yalnızca iki mısrayla kurulmuştur. Bu şiirler Mardin'den sahneleri peş peşe veren bir özelliğe sahiptir.

Aşağıda *“Mardinceler”* şiirinden verilen örnekler, mısraları en uzun ve en kısa olan bölümlerden oluşmaktadır:

IV

*“Bana göre bin yaşındaydı
Dayımoğluna göre iki bin
Çok yaşlıydı
Hepimiz
Cik cik
Dallarında”*

(Çavuş, 2015: 230).

XIII

*“Muhammed Ali
Kamyonu bir
Treni iki eliyle
Durdurmuş
Yokuşta asılıyorum
Kamyona*

*Ve düşünüyorum
Nasıl olmuş”*

(Çavuş, 2015: 249).

*XXXVII
“Deyruzzafaran’da
Havuzda daldık
Çıkınca
Bizi bekliyordu
Bahar güneşi*

*Bir titredik
Bir titredik”*

(Çavuş, 2015: 263).

*LI
“Nerde yaz
Sonbahar
Kış*

*Tek başına
Bir bahar kalmış*

*Mardin’in kucaklarında
Açan çiçek”*

(Çavuş, 2015: 277).

*LXI
“Gökte şimşekler
Yıldırımlar*

*Ve annemin duası:
Allahumme
Salli
Ala
Muhammed”*

(Çavuş, 2015: 287).

*XLVI
“Ağustos’ta
Leymunataaa”*

(Çavuş, 2015: 272).

*LIV
“A, B, C ile
Şiir açılıyor”*

(Çavuş, 2015: 280).

LVI
“Yerle gök arası
Şu, salıncak”

(Çavuş, 2015: 282).

Necat Çavuş’un *Amerika* isimli şiir kitabı diğer kitaplarından farklı olarak tek şiirden oluşmuştur. Klasik formdan izler taşıyan bu kitapta, mesnevi anlatımıyla bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kitap modern şiirin, klasik şiirin kalıplarına yenilmeden yeniden şekillendiği ve modern şiirin imkânlarından yararlandığı bir şiir kitabıdır. “*Necat Çavuş, mesnevi türünün teknik imkânlarından da faydalanarak Diriliş edebiyatına önemli bir eser kazandırmıştır.*” (Özger, 2016: 36). Konusu kendine has olan “*Amerika*” şiirinde Çavuş’un, modern bir mesnevi yazdığı söylenebilir.

Tek şiirden oluşan “*Amerika*” başlıklı şiir otuz beş bölümden oluşmaktadır. Çavuş’un “*Amerika*” şiiri doğrudan politik bir tema üzerine kurulmuştur. Şiirin konusunda bir bütünlük olsa da bazı bölümlerin bağımsız olarak yazıldığı görülmektedir. Şair bunu daha çok son bölümlerde yapmıştır. Aşağıda yer alan ilk bölüm konu bütünlüğüne uymaktadır:

I
“Devam et Amerika
Devam et savaşlarda
Şu ezeli cimbızla
Devam et kılı kırk yarmada ayırmada
Dünyanın ak tüylerini kara tüylerini yolmada
Devam et düşlerini madde madde saymada
Demiri demirle yoruyorsun
Gülü gülüşü demirle
Ayışığını ağlayışı demirle
Akşamın demirini vuruyorsun sabahın demirine
Şaşıyorum sendeki tabir anlayışına
Bu nasıl evlilik ki bakışlarınla
Her şeyi kırmızı gösteriyor ayna
Ve bin ses kaynaşıyor iki kişi arasında
Ses mi ne sesi
Yabanî atlar kişniyor sanki boşlukta
Her yankı başkasının çocuğunu doğurmakta
Seni beni yakan endüstriyel bir tanda
Şimdi ben seni çoğaltayım kanımdan
Sen beni azalt bu bataкта
Görüyorsun
İş hassas ama alet balta
Benzemiyor da İbrahim baltasına
Sanki hiç güneş doğmayacak

*Sanki insanın şafağı soğumakta
Oya oya
Oya oya
Hangi seheri getirdin dünyaya
Ölüme koşarken arenada
Ölümlü koşturuyorsun meçhul krallar adına
Hızlı olabilir misin zamandan
Dünya tacına taht kuran o kurttan
Ne haber Nevada çölündeki karıncadan
Kör müdür topal mıdır
Buğdayı dâneği yakalamış mıdır
Güneşin altında kavrulmuş mudur
Ben ki duyardım sesini bin mil öteden
Dicle kenarında bir keçinin
Eğilirdim hakkına
Ama felek başköşeye koymuş
Ve sürmüş seni kader balkonuna”*

(Çavuş, 2015: 187-188).

Şair hem konu bütünlüğü açısından hem biçimsel açıdan “Amerika” başlıklı şiirinde mesnevi türünün imkânlarından faydalanmıştır. Şiirinde yer alan kimi bölümlerin mısralarında mesnevi tipi kafiye (aa/bb/cc/dd/...) şekli görülmüştür:

*XXXV
“Eylüle denk düşen ilhamlarla
Kesik kesik ilhamlarla geldi
Kuşlar gibi konan yağmurlarla
Orda burda bir eser bir nişane bir hatıra
Yetti şiir dolabının açılmasına
Amerika’yla işim yok aslında
Onun benimle işi olmasa
Baktım bal yok bu petekte
Gül toplanmamış henüz etekte
Yazı mı tüketeyim bahar gelmeden
Yıldız mı avlayayım felek dönmeden
Sanki mısrada beyitte rahat
Sanki yirmi dört ayar değil saat
Zehire kanmamış gerçi hüner
Sözler bir uzun ömür sürer
Şekil almamış elmas yetenekte
Işıksa yar oldu olmadı bu tünekte
Şairler bile güler şairin kaderine
Batağa saplanınca konu yerine
Yeryüzü vehimleri göklerde parlamaz
Bu karanlığa aynalar dayanmaz
Kadere baktım atlas fincanda
Kalbim sen bir çılgılık ısmarla
Gelen seher ağlamalarına”*

(Çavuş, 2015: 223).

Yapılan şiir incelemeleri sonucunda Çavuş şiirinde belli sınırlamalar olmadığı görülmüştür. Kimi şiirleri kısa kimi şiirleri uzundur. Son şiirlerinde uzun şiirlere yönelen şair, tek kitap, tek şiir şeklinde şiir kitabını çıkarmıştır. Bunun örneği *Amerika* adlı şiir kitabıdır.

Çavuş'un birden çok uzun şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirler tek başlıktan oluşmasına rağmen birden fazla bölüme ayrılmıştır. Şair, her bölüme ayrıca isim vermemiş bunun yerine rakamla bölümleri bir birinden ayırmıştır. “*Ölümden Önceki Sözler*” (3 bölüm), “*Konuk Şekiller*” (7 bölüm), “*Hayret Sözleri*” (8 bölüm), “*Son Işık*” (7 bölüm), “*Deniz Düşünceleri*” (31 bölüm), “*Do*” (7 bölüm), “*Amerika*” (35 bölüm), “*Mardinceler*” (61 bölüm) gibi bölümden oluşmuştur.

Necat Çavuş'un önceki şiir kitaplarında yer alan şiirleri ile son baskı olan *Küçük Okyanuslar* (2015) adlı toplu şiir kitabında bulunan şiirler arasında önemli değişiklikler bulunmamıştır. Şiirlerin genel karakteri korunmuştur.

4.2. Necat Çavuş Şiirinde Tema

Bilindiği gibi tema, bir edebî eserdeki ana mesele, ana düşüncedir. “*Şiirde dile getirilen, şiirin içeriğini oluşturan bir çeşit konu; şiire hâkim olan ve okura duyurulmak istenen duygu ve düşünce; şiiri oluşturan öz. Şiirdeki içsel motiflerin bir araya gelmesiyle sezdirilen temel düşünce.*” (Karataş, 2011: 575). Bir edebî eserde birden fazla tema olabilir. Genel bir fikre karşılık gelen temalar, özel olay ve durumlara dönüştüğünde konu hâline gelir. Örneğin aşk bir temadır; Leyla ile Mecnun'un aşkı ise bir konudur.

Bu doğrultuda örneklem olarak belirlenen Necat Çavuş'un toplu şiirlerinin bir arada olduğu *Küçük Okyanuslar* (2015) adlı şiir kitabında yer alan temalar belirlenmiştir.

Necat Çavuş, modern şiirin ve 1980 sonrası Türk şiirinin temalarını kendine has bir tarzda, şiir estetiğinin dışına çıkmadan ve İslamî dünya görüşü çerçevesinde işlemiştir. Örneğin aşka hem tasavvufi bir boyut katmış hem bir fert olarak kendi çocukluk hatıralarıyla özdeşleştirmek suretiyle onu biyografik yönüyle ele almıştır. Buna “*Mardinceler*” başlıklı şiir örnek verilebilir.

Çavuş şiirinde diğer temaların yanı sıra; aşk, inanç, kadere iman, ölüm, çocukluk, modern şehir hayatı, yalnızlık, rüya, çaresizlik, değişim, umut, özlem, birlik, birleşme, ayrılık, özgürlük, zaman vb. ön plana çıkmaktadır.

“Necat Çavuş şiirinde Tema” başlığını taşıyan bölümde alt başlık olarak, “Ferdî Temalar”, “Sosyal Temalar”, “Tabiat Temaları” belirlenmiş ve her başlık kendi içinde ayrı bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler tespit edilen temalar doğrultusunda belirlenmiştir.

4.2.1. Ferdî Temalar

Ferdî temalar, şairin kendinden bahsettiği veya diğer kişileri şiirine dâhil ettiği şiirlerini kapsar. Ferdî temaları çoğaltmak mümkündür. Aşağıda ayrı ayrı başlıklar altında düzenlenen temalar, ferdî temaların en yoğun olduğu başlıkları içermektedir.

Necat Çavuş şiirinde sevgi öne çıkan bir temadır. Bu sevgi karşı cinse duyulan sevgi, anneye duyulan sevgi, çocuğa duyulan sevgi ve bunların yanında Allah’a duyulan sevgi şeklinde bölümlenebilir. Aşağıda öncelikle karşı cinse duyulan sevgi “Aşk” başlığı altında, anneye duyulan sevgi “Anne” başlığı altında, çocuğa duyulan sevgi “Çocuk” başlığı altında incelenecektir. Son ferdî tema olarak ise “Ölüm” ele alınacaktır.

4.2.1.1. Aşk

Bilindiği gibi aşk şiirde vazgeçilmez temalardan biri olmuştur. Aşk teması birçok şair tarafından farklı şekilde ele alınmıştır. Kimi şairler aşkı soyut anlamıyla kullanırken kimileri de somut anlamıyla kullanmıştır.

Sanatın olduğu her yerde diyebiliriz ki aşk da vardır. Şiir, “*Özgün sanat dünyasının her yerinde ve tarihin her döneminde ilk çıkışını aşka borçludur.*” (Erdem, 2010: 314).

Çavuş’un şiirinde aşk temasını incelediğimizde daha çok aşka yaklaşımın soyut boyutta olduğunu belirtebiliriz. Çavuş, birçok şiirinde aşk temasını işlemiştir, onun aşk anlayışında sevgilinin karşılık vermesi çok önemli değildir. Çünkü sevgiyi kendi dünyasında kemal derecesinde, kâmil bir manada hissedince başka bir arayışa, başkasından bir şey beklemeye yer kalmaz. İnsan tek olarak, fert olarak gerçekten sevebiliyorsa, âşık olabiliyorsa, aşkı hissedebiliyorsa bunu kâmil manada yaşayabiliyorsa bu gerçekten aşktır. Ama karşı taraftan (sevgiliden, maşuktan) bir şey bekliyorsa onda bir eksiklik vardır (Çavuş, 2018b). Bu doğrultuda aşk yaklaşımı olan Çavuş’un “*Aşk tek olma sanattır*” sözü âdeta bu yazdıklarımızı destekler.

Âşık olmanın neticesinde oluşabilen kavuşamamanın vermiş olduğu acı, “*Bu aşkın acısını sızısını/Kahrını kahrını bin can çekerim*” mısralarında vurguların. Şiirin anlatmak istediği başka bir yön ise aşk ve acı arasındaki bağlantıdır:

*“Sen gelmezsen bu denizde
Ne ateş kalır ne de oyun
Yabancı! aşkı gözlerimden anla, derim
Bir hayatın varlığı nedir, nedir anlamı
Bu aşkın acısını sızısını
Kahrını kahrını bin can çekerim”*

(Çavuş, 2015: 11).

Şairin, aşkı kendi içinde yaşadığı ve sevdiği kişiye karşı bir bekleyiş içinde olmadığı “*İstanbul Uzak*” başlıklı şiirde, sevgilinin gidişinin sorgulanmamasından anlaşılır:

“Bizim gibi gidişini yorumlamayan aşka”

(Çavuş, 2015: 12).

Şairin, “*Yanıyorsam/Yıllar yılıdır saklı saltanatınla*” mısralarında hem aşk hem aşktan doğan yalnızlık vurgulanır:

*“Seni bin parçaya bölen yalnızlıktan
Yanışıma göre kuruyorum saatlerimi*

*Yanıyorsam
Yıllar yılıdır saklı saltanatınla
Yıllar yılıdır ferah aşkınla
Sensin gelen mutlaka*

*Gel yanıcanıma
Gel sıcaklığınla
Bir kar tanesidir öfkem sana”*

(Çavuş, 2015: 17).

Şaire göre âşık olan birey, aşkı kâmil bir manada hissedebiliyorsa başka bir arayışa girmez. Bu tevhit ile aşkın buluşması olarak yorumlanabilir. Şair, aşağıda yer alan mısradaki bunu kast eder:

II

“Aşk Tek Olma Sanatıdır, buna sadıktır”
(...)

(Çavuş, 2015: 52).

Şiirin devamında şair, sevgilinin yanı için “dünyanın en emin yeri” der ve doğadaki her güzelliği sevgilisine bağlar:

VIII

“Gökyüzü yeşile çalsa bakışın oluyor, ondan mı ruhum,
dünyanın en emin yerini bulmuş, sallanıp duruyor
gözlerinle gözlerim arasında?”
(...)

(Çavuş, 2015: 58).

Aşağıda yer alan “Işıklı Dakikalar” ve “Haz” başlıklı şiirlerde, karşı cinse yoğunlaşmış duygular, şairin kendine has mizacıyla sunulur:

“Zamanın karardı sayfaları, vakti erişti, artık doğacağım,
gözlerimde yaşlı güzellik, Ve gecenin ayartıcı esintilerine karşı,
karayele karşı söyleyeceğim şiirimi ışıklı dakikalarla,
Ve ellerim kalbinin hira'sında, uzanıp kavriyor
geçmişin ve geleceğin kaderini, Ve ses veriyor örümcek
sanatına, seher vakti duâlarıyla,

Ve benimle akacaksın sevgilim
Bin yıl sancının ilhâmlarıyla”

(Çavuş, 2015: 65).

“Sen sen öten bir can yağmuruyum üstünde
Ellerim heykelin için var sanki
Ve sen sen diyerek seni
Seviyorum bütün şekillerini
Sonra, biliyor musun A.
Ağzının kölesiyim

Ve şimdi şehir tozlarında ruhum seni özlüyor
Gel bak ona
Yetiştir ölmez beni

Her zerrem uzanmış bir kurban gibi
Bıçağını bekliyor”

(Çavuş, 2015: 93).

Buraya kadar anlatılanlar Çavuş'un şiirlerinde işlediği aşk temasına ışık tutacak boyuttur. Karakoç'un“(…) gönül ve ruh, mutlak sevgiye, Tanrı sevgisine ulaşır.” (2017f: 37) sözü Çavuş'un aşk anlayışıyla örtüşür. Gerçek manadaki sevginin sonucunda kişinin mutlak sevgiye ulaşacağı anlayışı hem Karakoç hem Çavuş'ta mevcuttur. Bu bağlamda Karakoç'un aşağıda yer alan yazısı Çavuş'un aşk anlayışına ışık tutacak boyuttur:

“Sevgi, en büyük ve asıl konusuna kavuşuncaya kadar, şefkat, merhamet duraklarından geçecektir. Hayvanlara acıyış, insanların yardımına koşuş, sadece ahlâkî bir görev değil, aynı zamanda gönül işi, sevgi işidir. Sila-yı rahm, bir başka sevgi dışavurumunun adı. Hâtıralar, sevginin konusunu bulması için bir çağrışım odağı olarak hâfizamızda dizi dizi sıralanmışlardır. Bütün bu sevgiler, asıl sevgiye, kalıcı tek sevgiye, ebediliğe lâyık sevgiye bir basamak, bir başlangıç, bir hazırlıktır. Nice ruh bu basamaklarda yorulur, tükenir. Ama, bütün bu basamakları aşan gönül ve ruh, mutlak sevgiye, Tanrı sevgisine ulaşır, ona bağlanır, ondan ötesinin güz yaprakları gibi döküldüğünü görür.” (2017f: 37).

Çavuş şiirinde aşk teması, daha soyut daha saf manada kullanılır. Çavuş'un aşkı yorumlayışını ve bu konuya yaklaşımını aşağıda yer alan mısırada görmek mümkündür:

“Ama işim yok benim oynak dalgalarla ve ten kokan kumlarla”

(Çavuş, 2015: 69).

Denilebilir ki Çavuş'un şiirinde asıl olan aşkın kendisidir, şair aşkın kendisini daha kutlu görür ve aşkı ön planda tutar.

4.2.1.2. Anne

Anne sevgisinin şiirlere konu edilmesi hemen hemen edebiyatın her döneminde karşımıza çıkmaktadır. Şiirlere annenin şefkati, merhameti, özverili oluşu, bağışlayıcı olma özellikleriyle giren bu tema, geleneksel anne kimliğiyle uyuşmaktadır.

Necat Çavuş şiirinde anne, şefkatli, beşeri sıcaklığı, koruyucu, insanda farklı bir iklim oluşturan bir varlık olarak tanımlanmıştır. Bu yönleriyle tanımlanan anne, Çavuş şiirinde önemli temalardan biridir.

Şairin, *Bindörtüyüzdokuz* adlı şiir kitabının bir bölümünü “Anne” isimli şiire ayırması, anneye verdiği değerin büyüklüğünü göstermektedir.

“*Hoşgeldin*” başlıklı şiirde şair, evladını kaybeden annelerin kaderine değinmektedir:

“(…) yıkanmış saçlar bir sürme çeker ki siyah bir çizgi
çekiyor gibi o masum, o melül ve divâne yüzdeki
«ölüm» harfleri üstüne (ki onları anneler doğuru-
yor bebekler niyetine), o zaman, ‘ondan sonra’, bü-
tün dünyayı bir kenara itiyor narin gülüşü, Ve biz
ondan konuştuk, insanların kaderinden, annelerin
kaderinden...”

(Çavuş, 2015: 50).

Anne teması genellikle çocuk temasıyla birlikte kullanılmaktadır. “*Fener*” ve “*Son Işık*” başlıklı şiirlerin mısralarında anne ve çocuk temasının birlikte olduğu görülmektedir:

“Ya sen, köpüren denizin öfkesi, neredesin
Gel savur beni
Ders ver dağlarıma
Ki içime serpilsin çocukların yıldızları bir annenin avuçlarından,
Ve göster bana yeniden doğmanın ışıklarını, ve sars beni yaklaşan fırtınanın
uğultusuyla, geliyor işte

Siz bir şey görüyor musunuz?”

(Çavuş, 2015: 59-64).

V
“Ve ne ay, ne güneş, elinde bir esmer fener var,
onu da yalnız çocuklar tutar, ve yalnız anneler
onunla ışıklar,”
(...)

(Çavuş, 2015: 82).

“*Bu Son*” başlıklı şiirde annenin merhameti, “*merhametin altın köprüleri*” sözünde vurgulanmıştır. Şiirin kalan kısmında annenin doğurma özelliği yüceltilmiştir:

*“Bugün güzel doğmuşsun, saatleri annelerin ellerine, merhametin
altın köprülerine vermişsin, ve etekleri terketmiş, dağlara, yücelere çıkmışsin,
doğumun yüce, güzelliği yücelerde bilmişsin, ve sabaha birlik girmişsin şark
horozlarıyla, Ve başın dik, ve göğsün ses dolu, güneşi gökyüzüne aşına,”*
(...)

(Çavuş, 2015: 87).

Anne, baba ve çocuk temalarının birlikte işlendiği aşağıda yer alan şiirde,
“*Anneler Kudüs olur*” sözünü, şairin anneye yüklediği yücelik kavramıyla
açıklayabiliriz:

*“Çocuklar uyur
Babalar çocuk olur
Annelerin rüyasında*

*Babalar uyur
Çocuklar baba olur
Annelerin rüyasında*

*Bebekler uyur
Anneler Kudüs olur
Kendi rüyalarında”*

(Çavuş, 2015: 122).

Yukarıda belirtildiği gibi şair, *Bindörtüyzondokuz* adlı şiir kitabının bir bölümünü “*Anne*” başlıklı şiire ayırmıştır. Şiirin bütününe yayılmış olan anne temasına bakıldığında, şairin anneye yüklemiş olduğu kılavuz olma eylemi “*Yalnız annemin gözleri olurdu kılavuzumuz*” mısrasında kendini göstermiştir:

*“Ve annem bir yelkenli yapardı hep kâğıttan
Her sofradan sonra uzaklara dalarak
Ve açık ve bütün kalbiyle gülümseyerek
Açılıp gittiğimiz oldu ışımla
Hiç unutmadığımız anne denizlerine
Ve o zaman
Ne Pîri Reis haritası
Ne binlerce yılın tecrübesi
Yalnız annemin gözleri olurdu kılavuzumuz*

*Annem gülümseyince
Kâğıttan gemim olunca
Ve gökte yıldızlar parlayınca
Kaptanlığımı ilan ederim ben”*

(Çavuş, 2015: 125).

Anne ve çocuk temasının bir arada olduğu aşağıdaki şiirde, bir çocuğun en mutlu olduğu anda annesini düşünmesi; annenin çocuğuna olan sevgi, şefkat ve merhametiyle açıklanabilir:

IV

*“İşte kıyılardan bir sergi:
Bir çocuk tabiatın resmini yapıyor
Göğe bakıyor mavi
Bir bilgenin ruhunu konuşturuyor sanki
Hilâle bakıyor beyaz
Gülümserken düşünüyor annesini”
(...)*

(Çavuş, 2015: 132).

Şiirin devamında şair, *“Bir annenin kuağına sokulmuş gibi yakın kente”* mısrasında anne kuağıının verdiği huzuru ve güveni vurgular:

VIII

*“Denize bakın:
Bir annenin kuağına sokulmuş gibi yakın kente
Oysa eski yaşlılar
Denize bakarken kalpleri titrediğinde
Yüce dağlara eğilirdi göğüsleri
Onur dakikalarında”
(...)*

(Çavuş, 2015: 136).

İnsan için âdeta farklı bir iklim sunan anne; şefkati, hoşgörüsü, özverili oluşu, kuağıının en korunaklı yer olması yönleriyle hep özlenen ve zor zamanlarda sığınılmak istenen yer olmuştur. Aşağıda yer alan şiirde annenin bu yönleri görölmektedir:

*“Ekmel teknesinden geçerken
Toprak konuşur bahar çiçekleri arasında
İlk ve son arzular bebekler gibi yaşlı
Anne kuağıında süt kokusunda tadında
Çobanlarsa dimdik ayakta”*

(Çavuş, 2015: 172).

“Amerika” şiiri anne teması açısından incelendiğinde şiirde zulme uğramış bir halkın ve evladının zulme uğradığına şahit olmuş bir annenin durumunun tasvir edildiği görülmektedir:

V

“Ve bir anne gibi bakacak mesut ve titrek gözler
Ve gülün kokusu evreni sardığında
Anneler emzirir kanlı diken bile”
(...)

(Çavuş, 2015: 192).

VIII

“Gök fabrikası çalıştığında
İçi kapandığında dünyanın
Yüzükteki taş oynadığında
Sorabilir misin nedir bu kişneme
İnsan nedir hayat nedir evren ne
Annelerin süttten kesilişi gibi
Kesilirsin yeni kayan sorulardan”
(...)

(Çavuş, 2015: 195).

“Amerika” şiirinde şair, Amerika’nın yapmış olduğu zulümlere değinirken, aynı zamanda bu zulme uğrayan halk içinde yer alan annelerin çocukları için yaşadığı zorluklara değinmektedir:

XVII

“Ne götürüyorsun amerika gittiğin yere
Yeni bir kelimeyle konuk olmalı evrene
Cehennemden çektiğin lügattan
Şimdi laf mı vuruyorsun Meryem’e
Saatler binbir türlü işlerken
Kıyamet kurulmuşken akreple yelkovan arasına
Tüm hücrelerinde işlerken zaman
İşlerken suda ve havada bile
Zafer nedir bozgun nedir düşünsene
Kurbanın gözlerini bağlar gibi
Geceleyin düşüyorsun canlar üstüne
Çocuğun parçalanışını görmesin diye
Annenin büyüyen gözleri
Annelerin gözleri büyümesine
Nereden ışıklanacak insan
Nereden görünecek bir meleğe
Meleklerin görünmediği devirde”

(Çavuş, 2015: 204).

XX
“Çocuklar sesleriyle asılıyor asmalara
Ne üzüm ne şarap ne süt ne anne”
(...)

(Çavuş, 2015: 207).

Şair, Amerika'nın adaletsizliğini vurgulamak için göklerin adaletinden bahseder ve Amerika'nın çocukları anne şefkatinden mahrum bırakması karşısına ilahî adaleti koyar, böylece çocuklar annesiz, babasız bırakılmaz:

XXIII
“Kadınları dul bırakmaz yıldızlar
Ve çocukları annesiz
Göklerde yanlış yoktur”
(...)

(Çavuş, 2015: 210).

XXXI
“Anneler öyle bir âh çeker ki
Yeniden bir bebek gibi doğurur âlemi
Bir bebek yeni damlamış hakikatten
Zan yok gözlerinde
Cihana bakıyor kalpten”
(...)

(Çavuş, 2015: 219).

Şiirin devamında annenin huzur verici yönü aşağıda yer alan mısralarda vurgulanmaktadır:

XXXIII
“Selvi gölgeli bir ikindidir kadın orda
Öğlenin kara gözlerinden nar gibi düşen
Orada çocuklar İbrahim'in çocukları
Putlara taş atmakta babadan kalma sanatla
Bebekler İsmail neşesinde çöl ortasında
Onları alıp götürecek bir anne yoksa da”
(...)

(Çavuş, 2015: 221).

XXXIV

“Âh şu babaanne âh şu anneanne
Sıcaklığı arttıran binbir örüşte”
(...)

(Çavuş, 2015: 222).

“Mardinceler” başlıklı şiirde, anne teması ele alındığında; annenin koruyucu yönünün ve şefkatinin ön planda olduğu görülmektedir:

I

“Gece
Olunca
Bakar anne babaya
Çocuk da kurulur
Tahta ve yıldızlara”

(Çavuş, 2015: 227).

VII

“Anne
Gözlerimi bağla
Uykumu kaçırıyor
Büyük büyük yıldızlar”

(Çavuş, 2015: 233).

XIII

“Annem
Bulgur pilavı yapardı
Deli dedikleri Cevdet’e
Bir anne delisiydi
Gerçekte”

(Çavuş, 2015: 239).

XXIX

“Geçitlerden
Körler gibi geçtik
Akrep var duvarda
Ellemeyin diyor
Annem”

(Çavuş, 2015: 255).

LV

“Yağmur yağsın
Yağsın
Yağsın...”

*Annem
Beni daha çok sevsin”*

(Çavuş, 2015: 281).

Necat Çavuş’un eserleri anne teması etrafında incelendiğinde, anne temasının çocuk temasıyla birlikte kullanıldığı görülmüştür. Çavuş şiirinde önemli temalardan biri olan anne, çeşitli özellikleriyle ön plana çıkmıştır. Çavuş şiirinde Anne, şefkat, doğurganlık, bir sığınak olarak yer almıştır.

4.2.1.3. Çocuk

Çocuk temasını kullanan diğer birçok şair gibi Çavuş da bebeği ve çocuğu saflığın, masumiyetin simgesi olarak kullanmıştır. Çavuş şiiri, bu bakış açısı altında incelendiğinde, bu şiirlerde çocuk bozulmamışlığın, saflığın, dokunulmamışlığın, kirletilmemişliğin sembolü olarak ortaya çıkmıştır.

Necat Çavuş’un birçok şiirinde çocuk temasını görmek mümkündür. Şairin doğrudan çocuklar için yazdığı şiirleri vardır. Şairin “*Sen Çocukluğunda*”, “*Çocuk*” başlıklı şiirleri doğrudan çocuk ve çocukluğa yöneliktir.

Şairin, çocuklar konusundaki hassasiyeti büyük olmuştur. Çocukları insanlığın geleceği olarak gören şair, ümidi onlarda bulmuştur. Çoğu kez şair, mevcut toplumun tam karşısına çocukları koymuştur.

Çocuk temasının şiirin bütününe yayıldığı “*Sen Çocukluğunda*” başlıklı şiirde bir çocuğun duygularını (sevincini ve üzüntüsünü) en doruklarda yaşadığı ve çocuğun bunun için sorgulanmadığı görülmüştür:

*“Gördüklerin iki ayaklı darağacı niye
Asılsa da ulaşan bakışlar var göğe
Sen çocukluğuna gidersin ya
İstedğin kadar gülebilir
İstedğin kadar ağlayabilirsin tenhada”*

(Çavuş, 2015: 19).

Ümidi çocuklarda gören şair, geleceği onların şekillendireceğini ve güzelleştireceğini düşünmüştür. Şair, “*Bir bilgelik aranmaz bulunmaz yaşlılarda*” mısrasında yaşlılardan medet ummadığını, çocuklara hitaben söylediği “*suyu ve*

toprağı geçmen sallar devletleri” mısrasındaysa çocukların gücüne ne kadar güvendiğini ve inandığını belirtmiştir:

*“Ey diriliş tohumu, zamanların en zor çocuğu!
Bilinir, suyu ve toprağı geçmen sallar devletleri*

*Allah’ın melekleri katıldı mı sana
Dereleri geçmek gibidir geçmen ülkeleri”*

(...)

*“Susuz kalmak, bir kalp atışı duymamak da var
Ey kadın, yanında çocuk olsun yürürken çölleri geceleri*

Bir bilgelik aranmaz bulunmaz yaşlılarda”

(Çavuş, 2015: 30-31).

“Arz” başlıklı şiir daha çok aşk konulu olsa da şairin sevgiliye hitabından, şiirde çocuğun tam anlamıyla saflık olarak nitelendiği görülmüştür:

“Çocuk gözlerindeki buğu uyanmasın”

(Çavuş, 2015: 72).

Çocuk ve bebek temasının birlikte işlendiği “Son Işık” başlıklı şiirinde şair, şafakların bulanık olmasını çocuk neslinin tükenmesine bağlamıştır:

I

“Şafaklar bulanık ve kül rengi çocuklar geliyor, bebekler nerede, yok! tükendi bebek nesli, insanlar çoğalıyor yine de, öykünerek bir baykuştan çoğalan bukalemunlara, kendimi yitiriyorum orda. Ve doğuyorum, bense doğuyorum tüm çoğalmalara karşı bir doğumla, bütün renklerden uzak dünya teni bakışlarım için son ışıkla. Ya nerede ölümden ve hayattan olma çocuk:

*çocuk nedir, küçücük bir ah! sesidir
Ve bir yavru volkan âlemidir”*

(Çavuş, 2015: 78).

V

*“Ve ne ay, ne güneş, elinde bir esmer fener var,
onu da yalnız çocuklar tutar, ve yalnız anneler
onunla ışıklar,”*
(...)

(Çavuş, 2015: 82).

Şairin birçok şiirinde olduğu gibi “Çocuk” başlıklı şiirinde çocuğun saflığı ön plana çıkmıştır:

*“Öyle bir çocuk ki bak yine
En çok seni seviyor”*

(Çavuş, 2015: 94).

“Deniz Düşünceleri” başlıklı şiirde şair, çocuğun geleceğe ümitli bakmayı sağlayacak olan yönüne, saflığına ve temizliğine dikkat çekmiştir:

IV

*“İşte kıyılardan bir sergi:
Bir çocuk tabiatın resmini yapıyor
Göğe bakıyor mavi
Bir bilgenin ruhunu konuşturuyor sanki”*
(...)

(Çavuş, 2015: 132).

VIII

*“Yine bir çocuk görüyorum kıyılarda
Ve lâmba! ışıkları parlıyor çocuğun
Öyle saf öyle kendince, duruyor yine”*
(...)

(Çavuş, 2015: 136).

Şiirin diğer bölümlerinde de çocuk kalbi temizliğiyle ön plana çıkmıştır:

XVI

*“Bir alev mi küheylan mı yoksa
Bir yalnız çocuk uyumuş mutluluğa
Mutluluk ki gelir geçer
Çocukların kalplerine yükselir”*
(...)

(Çavuş, 2015: 144).

Müslüman hassasiyetiyle ferde ve topluma yaklaşan Çavuş, özellikle çocuklara karşı ayrı bir hassasiyet içindedir. Çünkü şair, çocukları geleceğin büyükleri olarak kabul etmiş ve ümidi onlarda aramıştır. “Amerika” şiirinde çocuk, şairin yaptığı uyarıda önemli bir unsur olmuştur. Şair, aşağıda Amerika’ya şöyle seslenmiştir: “*Karşılık bulunmaz bu büyük borca*” âdetâ bu mısralarda Amerika’nın yapmış olduğu büyük günahı hatırlatmış ve bu hatasından dönmesini istemiştir:

II

*“Çocukların kalbini amerika
Kafesteki aslanların ağzına atma
Bebeklerin bakışlarını çalma kuyulardan
Karşılık bulunmaz bu büyük borca”
(...)*

(Çavuş, 2015: 189).

VIII

*“Bir kuş parçalanıyor atomda
Bir çocuk boğuluyor embriyoda”
(...)*

(Çavuş, 2015: 195).

Amerika’nın yapmış olduğu güç savaşları içinde masum çocukların kalması ve bunun sonucunda birçok çocuğun hayatını kaybetmesi şairin gözünden kaçmamıştır. Şair, bu duruma aşağıda yer alan mısralarda dikkat çekmiştir:

XI

*“Âh ne çok uçurum var çocuk bahçelerinde
Çocuk oyunlarında ölen çocukların gözlerinde
Çocuk oyunlarında dirilen çocukların gözlerinde
Ve bir yığınak ölü bakışlardan
Yükselir ve görünür ardındaki zindan”
(...)*

(Çavuş, 2015: 198).

Şairin gelecek için ümitli olduğu yukarıda incelenen birçok şiirde dile getirilmiştir. Bu ümidi çocuklarda gören şair, bir gün çocukların büyüyeceğinden ve gereken güce, kudrete, bilgeliğe ulaşacağından emindir. Bu yön aşağıda yer alan mısradâ daha rahat görülmektedir:

XXI

*“Dünyayı sırtında taşıyacak çocuk büyüyünce”
(...)*

(Çavuş, 2015: 208).

Şiirin son bölümlerinde birçok telmih unsuru mevcuttur. Bu telmih unsurları: Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. Hatice'dir. Çocukların uğradıkları haksız güç karşısında onlara yönelen Amerika askerlerinin silahlarına karşı ellerinde sadece taş vardır. Şair ise bunu *“Orada çocuklar İbrahim'in çocukları/Putlara taş atmakta babadan kalma sanatla”* sözüyle hatırlatır.

Şair, yapılan tüm adaletsizliklere ve zulümlere rağmen ümitlidir. Nasıl ki çöllerde çocuğu için su arayan Hz. Hacer suyu bulduysa, nasıl ki mancınkla ateşe atılan Hz. İbrahim'in içine düştüğü ateş gül bahçesine döndüyse şair de bir gün ilahî adaletin yerine geleceğinden emindir. *“Mancınık dönecek sonunda bir kaderle/Dönecek onu döndüren onu kuran ruha”* mısralarında şairin beklediği ve dilediği ilahî adalet kendini gösterir:

XXXIII

*“Selvi gölgeli bir ikindidir kadın orda
Öğlenin kara gözlerinden nar gibi düşen
Orada çocuklar İbrahim'in çocukları
Putlara taş atmakta babadan kalma sanatla
Bebekler İsmail neşesinde çöl ortasında
Onları alıp götürecektir bir anne yoksa da
Ateşlerden kurtaracak bir anne
Suyu bulacak bir anne yoksa da
Mancınık dönecek sonunda bir kaderle
Dönecek onu döndüren onu kuran ruha”
(...)*

(Çavuş, 2015: 221).

“Mardinceler” başlıklı uzun şiirinde şair, kendine has bir bakış açısı ve üslupla çocukluk anılarını şiire yansıtmıştır. Şair, çocukluk anılarını ve çocukluğa olan özlemini, ailesiyle geçirdiği anıları, çocukluk arkadaşlarını ve Mardin şehrini *“Mardinceler”* başlıklı şiirde gözler önüne sermiştir:

I
“Gece
Olunca
Bakar anne babaya
Çocuk da kurulur
Tahta ve yıldızlara”

(Çavuş, 2015: 227).

II
“Mezopotamya’da
Güneş doğar
Doğar kendi şarkısı
Yükselir
Çocukların sesiyle”

(Çavuş, 2015: 228).

V
“Aşağılar
Mezarlık ve ova
Ölüm ve hayat
Koyun koyuna
Çocuklar bakadursun
Daha yıldızlara”

(Çavuş, 2015: 231).

XI
“Amme cüzünden sonra
Halife oldum
Yeni gelen
Çocuklara”

(Çavuş, 2015: 237).

XIX
“Çocukluğum yüzdü
Mardin’de
Su yoktu
Gökler yeterdi
Dalgıçlığımıza”

(Çavuş, 2015: 245).

XLV
“Abbaralardan
Akıp gidiyoruz
Çocuklar
Nehir gibi”

(Çavuş, 2015: 271).

L
“Derin
Daha derin
Kuyular

İçinde
İssız
Çocuklar”

(Çavuş, 2015: 276).

Aşağıda alıntılanan bütün mısralar “*Mardinceler*” şiirinde çocuk isimlerinin geçtiği kısımlardan oluşmaktadır:

VI
“Baharda
Çiçek açar bademler

Ayşegül
Annesiyle konuşur

Ben ona bakıyorum
Işığında”

(Çavuş, 2015: 232).

XII
“Annem
Bulgur pilavı yapardı
Deli dedikleri Cevdet’e
Bir anne delisiydi
Gerçekte”

(Çavuş, 2015: 239).

XV
“Musa, İsa
Namaza gelmiyorlar
Corc var aralarında”

(Çavuş, 2015: 241).

XXIII
“Muhammet ali
Kamyonu bir
Treni iki eliyle
Durdurmuş
Yokuşta asılıyorum
Kamyona

*Ve düşünüyorum
Nasıl olmuş”*

(Çavuş, 2015: 249).

*XXIV
“Dertli Aziz’in
Neydi derdi
Saçları uzun
Kolları kuvvetli
Aşktan diyorlar”*

(Çavuş, 2015: 250).

Çavuş, kirlenmiş, yıkılmış; değerlerini kaybetmiş, çığırından çıkmış bir toplumun, bir insanlık anlayışının karşısına çocuğu koymuştur. Çavuş şiirinde çocuk, bozulmamışlığın, saflığın, masumiyetin simgesi olarak kullanılmıştır. Şair, geleceği ve gelecekteki ümidi çocuklarda görmüştür.

Şair hassasiyetiyle kişilere ve topluma yaklaşan Çavuş, toplumların uğradığı zulümlere sessiz kalmamıştır. Özellikle çocukların uğradığı haksızlıklara şairin tahammülü yoktur. Şairin bu bakış açısı “Amerika” başlıklı şiirde kendini daha net göstermiştir.

4.2.1.4. Ölüm

Tek Tanrı inancı olan toplumlarda ölüm, yok oluştan ziyade yeniden doğuşu, ebedî var oluşu simgelemiştir. İnsanoğlunun kaçınılmaz sonu olan ölüm, “*edebî eserleri besleyen*” (2013: 390) önemli bir tema olmuştur. Bu anlamda Turan Karataş’ın “ölüm” temasına dair yorumu bu görüşle paralellik göstermiştir:

“Dünya hayatının sonu, dirimin negatifi olan ölüm; insanlık tarihi boyunca, yaşamının en dramatik olgusu sayılmış, kimilerince bir son, bir yok oluş, hiçlik diye telakki edilmiştir. İnsanoğlunun bu acımasız gerçeğe vareste kalması, hele sanatkârların ölümden yüz çevirmesi düşünülemez. Çünkü ölümün olmadığı yerde hayattan da söz edilemez. Hemen bütün sanat eserlerinde ölümün yüz bin yüzüyle karşılaşırız. Ölüm, özellikle edebî eserleri besleyen kurumaz kaynaklardan biridir.” (2013: 390).

Çavuş’un ölüm temasını işlediği şiirlerinde yeniden dirilişten bahsettiği görülmüştür. Şairin ölüme yaklaşımı birden çok yönde olmuştur. Birinci yön şairin şiirlerinde ölümü korkunç bir realite olarak değil doğal bir realite olarak işlemesidir.

İkinci yönde ölüm teması, ölümün kendisinden ziyade; ölümün kıyısında, felaketlerin içerisinde olan toplumlara bir uyarı, bir dikkat çekme niteliği taşımaktadır.

Ölüm teması şairin birçok şiirinde bulunmaktadır. Bu şiirlerden biri “*Acûzenin Gözlerinde Akşam*” başlıklı şiirdir. Bu şiirde ölüm, zıttı olan dirilme ile verilmiştir:

*“Öldüm dirildim kimsecikler demedi:
Acûzenin gözlerinde akşam
Sabahı beklemekti*

*Gücenme kalbim öyle
İnsanlar şimdi böyle”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Aynı şiirde şair, bir taraftan aşkı anlatırken bir taraftan sevgiliye giden yolda güçlüklerle karşılaşılabilirliğini ve bu yolda ölümlerin de olabileceğidir:

*“Macera bakışına taht kuran kalbinin
Duman olup esrarından seni sardım
Beni leylâya çağıran akşam saatlerinin
Heyecanı akıp akıp dilde şiirde ve titreyişte
İçten kıpkırmızı saf beyaz yüzleri açtı
Gidip gelmeler konuşmalar seninle sarmaşık
Örtülerin, gönlümün sevgili sığınağı
Koruyor beni cadı saçan kasırgalardan
Aşk caddesinde ölümler savuran fırtınalardan”*

(Çavuş, 2015: 22).

Ölen canlıda her türlü hayat emaresi ortadan kalkar. Aşağıda yer alan mısralarda şair, “*uyuyorsa bilinir canlılığı, yoksa ölü*” sözüyle uyku ve ölüm ilişkisinde, ölümlerle hayatın bağlantısını uyku yönüyle vurgulamıştır:

*“Ey geceyi renk alan yürek bu ne sallanış
Gözler, sabaha da vakte de hayır açılmamış
Uyuyorsa bilinir canlılığı, yoksa ölü
Yılan ki iyi ayırır mevsimleri
Ya ilk rüzgârla ya ilk düşen karla”*

(Çavuş, 2015: 23).

Şair, “Göz yanıp yanıp sönmeyen lâmba iken” mısrasında “fitrat” a seslenir ve “ölüm gelmeden” önce “fitrat” ın gelmesini dilemiştir:

*“Duysan iniltiyi doğrulacaksın ney gibi
Bir yılanın musikiye yenilişi biçimi
Sessiz ve fırtınaları kışkandıracak kadar
Yürek terbiyesi, görme sevinci, nefes diri*

*Saatler durur, durmaz kelimelerin
Zaman, sesinin kıvrımlarında muti bedevi
Seslen fitrata gelsin ölüm gelmeden
Göz yanıp yanıp sönmeyen lâmba iken”*

(Çavuş, 2015: 26).

Aşağıda yer alan mısralarda şair âdeta mahşeri tasvir etmiştir. Kıyametin kopmasıyla ölümlerin yeniden dirilmesi ve mahşerdeki durumlar verilmiştir:

*“Bir yürüyüşte mi şu insanlar bir ölüşte mi
Can ver duy bu sessizlikteki mahşeri”*

(Çavuş, 2015: 30-31).

“Ölümden Önceki Sözler” başlığını taşıyan şiirde, modern hayattaki yalnızlık ve ölümün değişik yüzleri anlatılmıştır. Aşağıda yer alan mısralarda şehir hayatıyla başlayan apartman kültürü sebebiyle kişilerin yalnızlaşması ve ölüm sırasında bile kişinin yalnızlığından kurtulamaması vurgulanmıştır:

*“Ve ölümler yalnız çıkar apartmanlardan, sırtüstü sürünüp
merdivenleri*

*Ve bir gül yalnız eğilir cehennem iklimlerinde, kendisini,
saran, kendisinden olmayan bin vızıltıyla*

*Ve siz yalnız gidersiniz, bir çölün ıssız, bir okyanusun
yelkensisiz ve kılavuzsuz aşkıyla ve yıldızsız bir göğün, bir
ölümün ortasından*

(...)

*Ve siz yalnız yüzersiniz bir şafağın ardında geri dönen
şeytanın vurmak için beline köpükten heykelinin”*

(Çavuş, 2015: 37).

Ölümün yok olmaktan ziyade, yeniden doğuş için bir başlangıç olduğu “*Küheylan*” başlığını taşıyan şiirde anlatılır. “*ölüm suları doğum zamanlarına*” mısrasında bir merasim vardır; ölüm gerçekleştikten sonra, ölen kimsenin yıkanması gerekmektedir, bu esnada ölü için yıkama suyu hazırlanır. Bu merasim şaire göre bir doğumun başlangıcıdır:

*“Hey nehirler, hey yağmurlar! yükseliyor hâlâ
mezopatamya’da yüzyıllık ninni, Nil’se yaşlı ve gü-
nahkâr bir uykuda (Ve âh, çölün taranmıyor artık
saçları), ve karışmış ilkbahar yağmuru sonbahar
yağmuruna ve ölüm suları doğum zamanlarına,
sen: bahçende açılmamış güllerinle, yıkılmamış ve
ezelden kurulu çadırlarınla gel, yok musun, olsun, yok-
luğunla gel kök sal!”*

(Çavuş, 2015: 38).

Aşağıda yer alan mısralarda ruhun gökyüzüyle olan ilişkisinden söz edilmiştir:

*“Uzaklarda, gözleri bağışlanmış bir dünya dansına, toprağın süt çocuğu
aşkların, kayar besbelli yıldızları arasında,
yiter renklerin gibi eleğimsağmalarda, kaybolur gider yıldırımca berrak,
gökyüzünde bir ölüm işareti bırakarak.”*

(Çavuş, 2015: 47).

Bir mensur şiir olan “*Hoş geldin*” başlıklı şiirde ölüm temasının şiirin bütününe yansıdığı görülmektedir. Ölüm âdeta tasvir edilmekte ve şair sarışın bir ırmağın gülüşünde ölümün gülümsediğini, yağmur gibi sessiz olduğunu ifade etmektedir:

*“İnsan insan insan diye çağıran ve yalvaran sarışın
bir ırmağın ölüm gülümsüyor yüzünde, nasıl da
gizli bir yağmur gibi sessiz, ve nasıl da ürkek bir
ceylan gibi ince ince, Ve bir ağız ki (pembe) tarih
yeniden diriliyor sanki yakut ve zebercetle, Ve ay-
dınlık pencereler ardında buğulu, bir yeryüzü ha-
zinesi gibi saklı ve ışıltılı bir bakış âlemi, ve güneşte
yıkanmış saçlar, Bir sürme çeker ki siyah bir çizgi
çekiyor gibi o masum, melûl ve divâne yüzdeki
«ölüm» harfleri üstüne (ki onları anneler doğuru-
yor bebekler niyetine), o zaman, ‘ondan sonra’, bü-
tün dünyayı bir kenara itiyor narin gülüşü, Ve biz
ondan konuştuk, insanların kaderinden, annelerin*

kaderinden, sırma saçların ve gülümseyişlerin o ölüm yağmuru altındaki son gecesinden, Yalnız, yalnız ve yalnız bir kâinatın içinde: ‹‹Hey Şehrâ-zâd'ın sarışın kardeşi, inanıyorum sana, anlat››, ve ateşinden çekilmiş masalsi içtenlikle, Ve öyle güzel, güzel, güzel ki bakarken gökyüzüne, öyle güzel ki,

Ruhumun onun ruhuna “hoş geldin” dediğini duydum”

(Çavuş, 2015: 50).

“Hayret Sözleri” başlıklı şiirde şair, “Hey dünya köleleri!” sözünde ölüm aşamasına gelmiş, ölümün kıyısında olan, felaketlerin içinde olan toplumlara seslenmiştir:

I

“Hey dünya köleleri! Ölüm danslarını en iyi bilen ben, ben seçtim aranızdan! Hep güzel öldüm halk meydanlarında, kimseler anlamadı, mahşerde bir ruh diriliyor sandılar, ben, öldüm öldüm onların ölümünü öğrendim, çok ölüm topladım halk ağızlarından, Bir gün, zamanı kovmuşlar alanı'nda diri bir saat sarkacı gibi “ölüm! Ölüm!” diye sallandığım bir anda, geldi, seçti ve götürdü beni sırma halkalarla, o ânın şafağından beridir:”

(...)

(Çavuş, 2015: 51).

Şiirin devamında şair, toplumlara olan uyarısına devam etmiştir:

III

“Hayret! Bir daha hiç doğmayacak bir yıldızın kayışı gibi can tenimden geçti, uyandıran masallar bırakarak kucağıma, kopup geldiği kıyametleri yeyeniden yaşayarak, hayret! Ölümü ve hayatı ne de güzel bölüyor şimdi:”

(...)

(Çavuş, 2015: 53).

IV

*“Ah! bilseniz ne güzel öldürüyor, açları doyuran elleriyle, güneşin altında kalan, güneş olan, çöl olan”
(...)*

(Çavuş, 2015: 54).

Şiirin kalan bölümlerinde de şair, uyarısını sürdürmüştür:

VI

“Kapılar açılıyor, kapılar kapanıyor, onlar! Sanki her gördüğüm zayıf boyna bir ilmik, ve ona dokunan ellere zincirler, ve onu gören gözlere miller, ve adını fısıldayan dudaklara kızgın çöller düşlüyorum, üzerine doğan güneşi tutuyor, karalıyor, karalıyor, karalıyorum, yüzünü aydınlatan hilâli bir çatal gibi kırıyorum, kapılar kapanıyor kapanıyor kapanıyor, ağlıyor ve dayanıyorum, herkes benim yerime çıldıracak, bekliyorum, Herkes hayatım için ölecek, umuyorum.”

(Çavuş, 2015: 56).

Ölüm kaçınılmaz olarak her canlının başına gelecek bir durumdur. Hayatın ve ölümün iç içe olduğu “Suna” başlıklı şiirin mısralarında vurgulanmıştır:

*“Suna
geceyle gündüz arasında açıldın, gün ortasındaki
hüznün solmaz ışıklarında parladın, geceye gece,
gündüze gündüz, dedin ama
yine de bir gülün, bir lâlenin
kır çiçeklerinin ya da
göğsüne yerleşen ateş gibi hayat ve ölüm birlikte
vuruyor senin gülüşünün kıyılarına”
(...)*

(Çavuş, 2015: 76).

“Son Işık” başlıklı şiirde de ölüm ve hayatın iç içe olduğu görülmektedir:

I

“Şafaklar bulanık ve kül rengi çocuklar geliyor, bebekler nerede, yok! tükendi bebek nesli, insanlar çoğalıyor yine de, öykünerek bir baykuştan çoğalan bukalemunlara, kendimi yitiriyorum orda. Ve doğuyorum, bense doğuyorum tüm çoğalmalara karşı bir doğumla, bütün renklerden uzak dünya teni

*bakışlarım için son ışıkla. Ya nerede ölümden ve
hayattan olma çocuk”
(...)*

(Çavuş, 2015: 78).

Şiirin devamında ölüm sıradan bir realite olarak görülmüştür:

V
*“(...) Ve bir yalnızlık yıldızı ve dingin yeryüzünde,
bana ne! diyor sıradan ölümlere.”*

(Çavuş, 2015: 82).

“Buket” başlığını taşıyan şiirde ölüm korkunç bir durum olarak verilmemiştir. Şairin ölümlere selam vermesi ve gülümsemeyle ölümün daha güzel olabileceğini söylemesi ölümü olumsuz bir durum olarak görmediği fikrini uyandırmıştır:

*“Gülümse şimşek uysal bir kavis parmaklarında
Gülümse mevsimlerimi bahar kanyla tazele
Gülümse işaretir avare bilgenin gelişine
Gülümse yanaklarda gözyaşı gerdanı inci ve yakut tane tane
Gülümse bahçemde eğilir matem çiçekleri
Gülümse çoğalır ağzının hazineleri
Gülümse toplanır canlar buketi
Gülümse ölümlere merhaba dirilere merhaba
Gülümse öyle daha güzel ölüyor dünya”*

(Çavuş, 2015: 98).

Aşağıda yer alan şiirde şair, bir bilgenin bakışında görünenin ötesinde, ölümün bir yok oluş olmadığı, yeniden doğuş ve ebedî hayata giriş olduğu belirtilmiştir:

*“Bir bilge bakışında nedir ki
Ölüm ve hayat düşüncesi”
(...)*

(Çavuş, 2015: 99).

Aşk ve ölüm temasının birlikte işlendiği aşağıda yer alan mısralarda; aşkla ölümün can bulduğu anlatılmıştır:

*“Yukarıda! felek’in bana tuttuğu ayna
Duvara bakıyorum bin parça insan
Bu aşkladır ölüm can buluyor
Gözlerimin bahar yeşili saltanatında
Ve bir genç kız mırıltısı nedense
Yamaçta kır sevgilisiyle ve sürüden keçisiyle
İsyan ediyor yükselen sesime”
(...)*

(Çavuş, 2015: 103).

Batı’nın emperyalist düşüncelerine karşı bir eleştiri niteliği taşıyan aşağıda yer alan mısralarda şairin vurgulamak istediği; Batı’nın güçlü bir görüntüsü olmasına rağmen aslında zayıf olduğudur ve şaire göre Batı “ölmek üzere”dir:

*“Dünyayı dar edeceğim Hollanda’ya
Haber verin Lahey sitayişkârlarına
Beyler! Londra’nın nabzına baktım
Ölmek üzere*

(...)

*Ben Ali Baba kırk adamımla
Dünyayı dar ettim Hollanda’ya”*

(Çavuş, 2015: 118).

Baştan sona ölüm teması etrafında örülmüş olan “Arkadaş” şiirinde, ölümün hayatın her anında insanı takip ettiği, her an insanla olduğu düşüncesi vurgulanmıştır. Ayrıca ölümün gelişindeki sessizlik ve ardında bıraktığı gözyaşının çıkardığı gürültü betimlenmiştir:

*“Ölüm de bir arkadaş gibiydi aramızda
Ağaçlara çıkar çiçek toplar baharda
Küser barışır hiçbir şey olmamış sayar
Ve kaçar anneler babalar yola çıktığında*

*Bazen ekmekte göründü bazen düşlerde
Gelirken sessiz giderken gürültüler içinde*

*Büyüdük binbir hevesle beraber büyüdü
Baktık eşikte duruyor son eve girdiğimizde”*

(Çavuş, 2015: 174).

Şairin manzum şiiri modernize etmesi sonucu ortaya çıkan “*Amerika*” şiiri 35 bölümden oluşmaktadır. Amerika’nın Irak savaşına müdahalesine bir tepki (Özger, 2016: 35) olan şiirde; zulüm, adalet, aslına yabancılaşma gibi kavramlar üzerinde durulmuştur. Şairin bu şiirde ölüm temasını ele alış biçimi ise şair hassasiyetiyle insana, topluma değer vermesi ve ferde yaklaşması şeklinde olmuştur. Bir Müslüman olarak din kardeşlerinin uğradığı zulüm karşısında şair, Amerika’ya karşı tek başına durmuştur:

I
*“Devam et amerika
Ölüme koşarken arenada
Ölümlü koşturuyorsun meçhul krallar adına”*
(...)

(Çavuş, 2015: 185).

III
*“Mahzende yıllanmış insan
Yıllanmış kara şarapla acı katranla
Ölüm bile uykuda sanki
Unutmuş ölüm ilkelerini”*
(...)

(Çavuş, 2015: 190).

XI
*“Âh ne çok uçurum var çocuk bahçelerinde
Çocuk oyunlarında ölen çocukların gözlerinde
Çocuk oyunlarında dirilen çocukların gözlerinde
Ve bir yığınak ölü bakışlardan
Yükselir ve görünür ardındaki zindan*
(...)

*Tuza ihtiyacımız olduğunda
Çöl nasıl içiyorsa güneşi
Nasıl yiyip bitiriyorsa her şeyi
Öyle içmiş insanlar ölümü
Yağlı bir yemekten sonra
Ölüm mü bir uzun uyku mu
Ölümden sessiz uykuların uykusu”*
(...)

(Çavuş, 2015: 198).

Yukarıda yer alan mısralarda olduğu gibi şair, Amerika'ya karşı tektir, ama onu uyarmadan geri durmamaktadır:

XVI

*“Maskelerin ömrü kısa
Ve ölümler ilk fırtınalar karşısında
Sanki sen seçmedin bu maskeyi
Maske seni seçmiş eritmiş içmiş kar gibi”
(...)*

(Çavuş, 2015: 203).

Ölümün bir son olmadığı ve yeni bir hayatın başlangıcı olarak yorumlandığı aşağıda yer alan mısralarda, Amerika'nın dünyada yaşattıklarının ölümden sonra karşısına çıkacağı vurgulanmıştır:

XXXII

*“Ölüm dudaklara konduğunda Kerbelâ'da
Şahid olacaksın binlerce tebessümün doğuşuna
Gözleri bilge kılan o toprak
Ölümü sevmeyi öğretmiştir oğula
Bu yaşamak sana göre değil Amerika
Bu ölüm sana göre değil
Mekik dokuyacağına yıldızlar arasında
Kan versene bizi bağlayan damarlara
Ölüm ki dünün işleyip hazırladığı yastık”
(...)*

(Çavuş, 2015: 220).

Şairin, kendi çocukluk hatıralarını anlattığı “Mardinceler” başlıklı şiirde ölüm teması görülmektedir. Ölümün en az farkında olan ve ölüme en az yakıştırılan çocuklardır. Şiirde mezarlık ve ovanın yan yana olması ve çocukların mezarlığın farkında olmadan ovada oynaması durumu tasvir edilmektedir. Bu tasvir edilen durum, tıpkı ölüm ve hayatın birbirine yakın olmasına rağmen birbirinden uzak olarak düşünülmesi gibidir:

V

*“Aşağılar
Mezarlık ve ova
Ölüm ve hayat
Koyun koyuna*

*Çocuklar bakadursun
Daha yıldızlara”*

(Çavuş, 2015: 227).

Çavuş’un ölüm temalı şiirleri için genel anlamda şunlar söylenebilir: şair, ölüm kavramını daha çok fertleri, toplumları uyarma amacıyla kullanmıştır. Şair, ölüme korkunç bir anlam yüklenmemiştir. Çavuş’un şiirinde ölüm, bir yok oluştan ziyade bir yeniden doğum, yeni bir hayatın başlangıcı olarak verilmiştir: *“Allah, ruhundan üfleyip halkettiği ve şuurla bezediği Âdem’in nesline aslında ebedî hayat vermiştir. Ancak hayat iki devreye ayrılmış olup ilk devrede bir tür eğitim ve sınav, ikinci devrede elde edilen sonuçların şekillendireceği ebediyet sürecidir.”* (Topaloğlu, 2007: 34).

Necat Çavuş şiirinde ölüme olumsuz bir anlam yüklenmemiştir. Ölüm, bir son olmaktan ziyade insanlar için ebedî hayatın başlangıç çizgisi olarak kabul edilmiştir.

4.2.2. Sosyal Temalar

4.2.2.1. İnsan/Kişiler

Necat Çavuş şiirinde insan teması farklı açılardan işlenmiştir. Kimi şiirlerde, modern insanın kent yaşamı kişiler vasıtasıyla anlatılırken kimi şiirlerde bu kişi dinî bir kimliğe bürünebilmiştir. Her sınıftan kişi, Çavuş şiirinde işlenmiştir. Çavuş’un özel isimlerden oluşan şiirleri de mevcuttur. Bunlar: *“De Profundis”*, *“Sezai Karakoç”*, *“Günter”*, *“Buket”*, *“Fatma Işım’a Okuduğum Son Şiir”*, *“Yusuf”* başlıklı şiirlerdir.

Şair, anlatmak istediklerini kimi zaman sıradan insanın halleriyle dile getirmiştir. Şair, *“Acûzenin Gözlerinde Akşam”* başlıklı şiirinde yaşlı bir kadının gözünden yalnızlığı, modern hayatı anlatabilmiştir:

*“Bir girdaptı yaşamları girmedim
Kendilerini kadın
Beni acûze bildiler
İnsan olarak not etmiştim onları
Silindiler*

*Ama suç benim insanlar umut dedim
El tuttum gönül bağladım*

*Dost dedim bağırama bastım
Can dedim kurban düştüm yollara
Ama suç benim
Kentın kulağı yoktu ki duysun sesini
Şimdilerde aşkın nefesi
Sarsın seni*

(...)

*Öldüm dirildim kimsecikler demedi:
Acûzenin gözlerinde akşam
Sabahı beklemektir”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Çavuş şiirinde en çok görebileceğimiz kişiler, dinî-tarihî kişilerdir. Aşağıda yer alan alıntılar, bu kişilerin yer aldığı şiir örneklerinden oluşmaktadır. Bu mısralarda sırasıyla; “Hızır, Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsa, Hz. Meryem, Hz. Hüseyin, Hz. Musa” isimleri yer almıştır:

“Kucağında mısın Hızır’ın bileyim”

(Çavuş, 2015: 13).

XXVI

*“Âdem’in güzel sesidir dağlar
Denizler dalgalar Havva fısıltısı”*

(Çavuş, 2015: 154).

XXXI

“Ve Nuh’un gemisi kuyudan sesleniyor”

(...)

(Çavuş, 2015: 159).

I

“Benzemiyor da İbrahim baltasına”

(...)

(Çavuş, 2015: 187).

IV

*“Kim üflüyor bu yılan yelini söyleyin
Kim armağan getirecek İsa’nın nefesini
Dünden getirmedığın müjdeyi*

*Gelecekte arama
Arama Meryem'i bu insanlıkta"*

(Çavuş, 2015: 191).

*VI
"Kırmızı güller kanlı güller Kerbelâ'da*

(...)

Canım Hüseyin'in gülleri"

(Çavuş, 2015: 193).

*XIII
"Kapanıp Musa'nın ayaklarına
Vuruyorsun İsa'ya"*

(Çavuş, 2015: 200).

*XXXIII
"Orada çocuklar İbrahim'in çocukları
Putlara taş atmakta babadan kalma sanatla
Bebekler İsmail neşesinde çöl ortasında"*

(Çavuş, 2015: 221).

Kimi bölümlerde şair, isim kullanmadan dinî isimlere göndermede bulunmuştur. Şair, "Ay" şiirinde geçen "Peygamber işareti değdiği halde sana" (Çavuş, 2015: 24) mısrasında, son peygamber Hz. Muhammed'i şiire dâhil etmiştir.

"Amerika" şiirinin birinci bölümünde şairin, Hz. Ömer'i kast ettiği aşağıda yer alan mısralarda anlaşılmaktadır:

*I
"(...)Ben ki duyardım sesini bin mil öteden
Dicle kenarında bir keçinin
Eğilirdim hakkına"
(...)*

(Çavuş, 2015: 188).

Çavuş şiirinde çoğu kez tarihî ya da edebî şahsiyetler görülmüştür. Bu tarihî ve edebî şahsiyetlerin bulunduğu mısralardan örnekler aşağıda sıralanmıştır:

“Çoktan yıkılmış Tarık Bin Ziyad’ın gemileri”
(...)

(Çavuş, 2015: 30-31).

“Edirnekapı’da yalnızız Mihrimah Sultanla”
(...)

(Çavuş, 2015:166).

VI
*“Böyle mi demişti kendi kendine
Poz verirken Fatih ressam Bellini’ye”*
(...)

(Çavuş, 2015: 193).

X
“Bir Picasso ama anti-Picasso gibi”
(...)

(Çavuş, 2015: 197).

XXV
*“Bizim acelemiz yok bay Eliot
Acele girince aramıza kovarız onu”*

(Çavuş, 2015: 212).

“Mardinceler” başlıklı şiirde şair; annesini, babasını ve çocukluk arkadaşlarını şiire dâhil etmiştir:

I
*“Gece
Olunca
Bakar anne babaya
Çocuk da kurulur
Tahta ve yıldızlara”*

(Çavuş, 2015: 227).

VII
*“Anne
Gözlerimi bağla
Uykumu kaçırıyor
Büyük büyük yıldızlar”*

(Çavuş, 2015: 233).

XIII
“Annem
Bulgur pilavı yapardı”

(Çavuş, 2015: 239).

Aşağıda yer alan “*Mardinceler*” başlıklı şiirde geçen kişiler daha çok şairin çocukluk arkadaşlarının yer aldığı örneklerden seçilmiştir. Bu mısralarda şairin çocukluk arkadaşlarının isimleri yer almıştır:

VI
“Ayşegül
Annesiyle konuşuyor”

(Çavuş, 2015: 232).

XV
“Musa, İsa
Namaza gelmiyorlar
Corc var aralarında”

(Çavuş, 2015: 241).

XLIII
“Demek
Benden uzunmuş
Ayşegül”

(Çavuş, 2015: 269).

Necat Çavuş şiiri insan/kişi başlıklı tema açısından incelendiğinde farklı kişileri görmek mümkündür. Bu kişiler: dinî-tarihî kişiler, tarihî-edebeî kişiler, sıradan kişiler ve şairin kendisi olabilmıştır. Bu kişiler çeşitli özellikleriyle Çavuş şiirinde karşımıza çıkmıştır.

4.2.2.2. Din

1980 kuşağı İslamcı yazarlarından olan Necat Çavuş, İslamî kimliğiyle ön plana çıkmıştır. Çavuş’un yazmış olduğu şiirlerine/yazılarına bu dünya görüşünün yansması tabidir. İslamî bir bütünlük içinde olan şairin, ahlaki değerleri de İslam dairesi içindedir. Bu açıdan Çavuş şiiri ele alındığında hemen hemen bütün şiirlerinde şairin yaklaşımında bir Müslüman hassasiyeti olduğundan söz edilebilir. Şair bir anneye, çocuğa, sıradan bir insana veya hayvana, bitkiye vb. bu hassasiyetle yaklaşmaktadır.

Necat Çavuş şiirinde tevhid “Allah’ın zâtında, sıfatlarında, mâbud oluşunda bir ve tek olduğunu zihin ve kalp yoluyla kabul etme.” (Özler, 2012: 18) ve tasavvuf “Her şeyden alâkayı kesip Allah’la olma, Allah’ın sendeki seni öldürüp kendisiyle diri kılması.” (Öngören, 2011: 120) duyuşunu düşündüren temalar yer almaktadır. “Kum tanesinin birliğini, denizin birliğini, toprağın, toprağıma düşen tohumun birliğini/Tek Allah’ı bilirim tüm olaylarda” (Çavuş, 2015: 88, 129).

Dinî kavramlar açısından zenginliğin olduğu Çavuş şiirinde, telmih yoluyla hadisler ve peygamberler şiire dâhil edilmiştir. Tarihten bir örnek verilecekse veya örnek alınması gereken bir durum varsa, bu örnek alınması gereken kişi dinî bir kahraman veya peygamberler arasından seçilmiştir. Peygamberler, son peygamber Hz. Muhammed ve dört halife dönemindeki yaşantılar örnek verilmiştir. Dinî kişilerin kazanmış olduğu zaferler Çavuş’u umutlandırmakta ve o da geleceğe umutla bakmaktadır. Çünkü şair ilahî adaletin bir gün yerine geleceğinden emindir.

“İstanbul Uzak” başlıklı şiirde şair, İstanbul’un göğe çekilmesiyle Hz. İsa’nın göğe yükselmesine telmihte bulunmaktadır:

“Göğe bir çekilişin mi oldu İstanbul bileyim
Kucağında mısın Hızır’ın bileyim”

(Çavuş, 2015: 13).

Şair, “Kar Hayat” başlıklı şiirin ilk mısrasında Hz. Muhammed’e, devam eden mısrada Peygamber’in üzerinde onu takip eden iki kanat şeklinde olan buluta telmihte bulunmaktadır:

“İnsan aslının tek beyaz örtüsü!
Gökte bulutlar yerde duruşuna öykünür”

(Çavuş, 2015: 21).

Şair, “Ay” başlığını taşıyan şiirde, Hz. Muhammed’in parmağıyla ayı işaret ettiğinde ayı ikiye bölmesi hadisesine telmihte bulunmuştur:

“Demek yerindesin hâlâ
Peygamber işareti değdiği halde sana

*Zaman hileli bir ad verdi
Kandırmaçan olan o dönüp dolaşmana”*

(Çavuş, 2015: 24).

Şair, “Devlet” başlıklı şiirde Peygamber’in şahsında Mecnun’a seslenir ve Mecnun’un vasıflarını anlatırken “Ay’i da güneşi de yıldızları da/Kim çağırabilir senden başka” aslında Hz. Muhammed’in vasıflarına telmihte bulunmaktadır:

*“Mecnun Mecnun gel kurul
Yalnız ve ağlamasız bahçemize
Ağla açıla diye çiçeklerimiz dirile diye
Su olup aksın diye taşlarımız
İnsanı yutan hep yutan topraktan
Toprağı tutan hep tutan insana
Gel kurul bütün saltanatınla
Ay’i da güneşi de yıldızları da
Kim çağırabilir senden başka*

*Bir âh atıver gelmezsen olsun
Devlet olur âh desen ey Mecnun”*

(Çavuş, 2015: 25).

Çavuş şiirinde dinî kavramları sık görmek mümkündür. Aşağıda yer alan mısralarda Allah’a olan inançla gelen kolaylıklar vurgulanmaktadır:

*“Secde kokusu dağıt toprağa
Dürüp dürüp vakitleri*

(...)

*Allah’ın melekleri katıldı mı sana
Dereleri geçmek gibidir geçmen ülkeleri”*

(Çavuş, 2015: 30-31).

Modern hayatın ve yalnızlığın vurgulandığı “Ölümden Önceki Sözler” başlıklı şiirde, hem bir nevi ölümden sonrası tasvir edilmiş hem yaradılışı toprak olan insanın dönüş yolunun tekrar toprak olacağı vurgulanmıştır. Bu bakış açısı “Yeniden dökülmek üzere balçığa” mısrasında kendini daha çok hissettirmiştir:

III

“Ve ölümler yalnız çıkar apartmanlardan, sirtüstü sürünüp merdivenleri

Ve bir gül yalnız eğilir cehennem iklimlerinde, kendisini Saran, kendisinden olmayan bin vızıltıyla

Ve siz yalnız gidersiniz, bir çölün ıssız, bir okyanusun yelkensisiz ve kılavuzsuz aşkıyla ve yıldızsız bir göğün, bir ölümün ortasından

Ve siz yalnız akarsınız bataklık topraklarda atlayıp şelaleleri Yeniden dökülmek üzere balçığa”

(Çavuş, 2015: 37).

Şairin “*De Profundis*” başlıklı şiirinde, “*toprak çadırımız, gözyaşı bilgisi*” mısralarıyla Hz. Yakup’un “*Kardeşlerinin Yusuf’u kuyuya atmalarından sonra onun hasretiyle Beytü’l-ahzen (hüzünler evi) denilen kulübesinde yıllarca ağlamaktan gözleri kör olmuştur.*” (Pala, 2004: 478) bu hadisesine telmihte bulunduğu görülmüştür. Şiirin sonunda yer alan mısradaki şair, Hz. Yusuf’un güzelliğine telmihte bulunmuştur:

“(…) Hey sevilmeyenler! herkes buraya, yalnızlar obasına. Ve hiçbir kalpte konaklamadı ve herkese misafirperverlik sevdasına düştü. Hey sevilenler! herkes buraya, toprak çadırımıza. Ve gözyaşı bilgisi, dışarda akan kanın sırrına erdi ve doğumun aynasında matem çiçeklerini devşirdi. Çılgın rüzgârı ve kalplerin titreyişini diledi. Eşya’ya ve gül’e şiirler söyledi. Dumanlar bizim için, bulutlar bizim için, kuyular güzelliğimiz için, derdi.”

(Çavuş, 2015: 40).

Aşağıda yer alan mısradaki şair, Hz. Muhammed’in müşriklerden kaçarken Sevr Dağına Hz. Ebû Bekir’le saklanmalarına telmihte bulunmuştur. “*Hz. Peygamber, kendisini öldürmek için evini saracak müşrikleri yanıltmak amacıyla Hz. Ali’yi yatağına yatırır. Karanlık bastıktan sonra evinden ayrılıp tekrar Hz. Ebû Bekir’in evine gitti. Gece yarısı Hz. Ebû Bekir’le birlikte evin arka kapısından gizlice çıkarak Sevr Dağına tırmanıp buradaki mağarada gizlendiler.*” (Demircan, 2007: 5). Şiirde Sevr mağarası ağzında örümceğin ağ örmesi hadisesine telmihte bulunulmuştur. Kaynaklarda verilen bilgilerde Peygamber mağaradayken “*Müşriklerin eğilip bakmalarını engellemek için bir örümceğin mağaranın girişini*

ağ örerek kapattığı, mağaranın girişinde bir ağacın bittiği, bir çift yabani güvercinin orada durduğu.” (Demircan, 2007: 6) hadiseleri aktarılmıştır:

“(…)Ve ellerim kalbinin Hira’sında, uzanıp kavriyor geçmişin ve geleceğin kaderini, Ve ses veriyor örümcek sanatına, seher vakti duâlarıyla”
(…)

(Çavuş, 2015: 65).

Şair, “*Işıklı Dakikalar*” başlıklı şiirinde Nemrut’un hazırladığı ateşe Hz. İbrahim’in mancınıkla atılması ve bu ateşten sağ çıkmasına “*Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!*” (Enbiyâ: 69, Kur’an, 1992: 326) telmihte bulunmuştur:

“Ve ‘dost’ diye doğacaksın alevler içinde ve bin mancınık arasında duran gül muştusu’nun ışıklarıyla, Ve doğacaksın aslanı ve tavşanı ve insanın çilgin tabiatını toprakta yoğuran ışıklı ellerle”
(…)

(Çavuş, 2015: 67).

Diriliş anlayışını ve birliği şiirlerinde işleyen Çavuş’un bu anlayışa bakış açısını Fatih Budak, şöyle yorumlar:

“Allah’a inanan diriliş işçilerinden bir işçidir O; Allah kentinin işçisi olma gayretiyle, Allah’ın övdüğü, beğendiği İslam toplumunu şiirleriyle örmeye çalışan, toplumun örülen duvarında en küçük bir kum tanesi olmaktan öte bir övüncü olmayan diriliş şairlerinden biridir.” (2016: 50).

Yukarıda Budak’ın Çavuş’un diriliş anlayışını yorumlamış olduğu gibi şair, diriliş anlayışını şiirlerinde işlemiştir. Aşağıda yer alan mısralarda Çavuş’un inanç temalarıyla birlikte diriliş ve birlik kavramları bağlantılı olarak verilmiştir:

“Çölümün orda, devenin ve çekirgenin, suyun ve serabin, şebnem tanesiyle güneşinelediği kum tanesinin birliğini, denizin birliğini, toprağın, toprağıma düşen tohumun birliğini istiyorum

(…)

(Çavuş, 2015: 88-89).

Şiirin devamında şair, “Allah’ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah’tan daha güzel rengi kim verebilir?” (Bakara: 138, Kur’an, 1992: 20) âyetine telmihte bulunmuştur:

“Gözlerimin birliğini, Allah’ın boyasını istiyorum
gökyüzü çatısına ve yeryüzüduvarlarına”

(Çavuş, 2015: 88-89).

Çavuş şiirinde sık rastlanan telmih yoluyla peygamberler ve kişiler arasında bağlantıların görülmesine başka bir örnek ise “Doğum” başlıklı şiirdir. Bu şiirde şair, Hz. Yusuf’un kuyuya atılmasına ve güzelliğine telmihte bulunmuştur:

“Sen doğmasaydın harfler çöllerde kurur
Kervanlar kuyudan geçer güzeli göremezdi”

(Çavuş, 2015: 105).

Şair, “Mezayir’den Cezayir’e” başlıklı şiirinde, “Târik b. Ziyâd’ın mücahidlerin geriye dönmesini önleyip onları cihada teşvik etmek amacıyla gemileri yaktırması.” (Atçeken, 2011: 25) hadisesine telmihte bulunmuştur:

“Alınlara değmiş kurban kanı
Ve herkese bir şeyler düşer ilahî sofradan
Ve bir gün karşıya geçeceksin
Gemileri yakmadan”

(...)

(Çavuş, 2015: 117).

Şair, “Tek Allah’ı bilirim tüm olaylarda” mısrasında, Allah’ın varlığını, birliğini ve mutlak tekliğini vurgulamıştır. Bu bağlamda mısradaki tasavvufta yer alan lâ fâile illâhû “Allah’tan başka fail yoktur.” (Aslın, 2013) inancı yer almıştır:

I
“Dünyanın göğsü bir inip bir kalkar da
Tek Allah’ı bilirim tüm olaylarda”

(Çavuş, 2015: 129).

“Amerika” başlıklı şiirde şair, Amerika’nın yapmış olduğu zulmü anlatırken, bir yandan da Amerika’ya öğüt yoluyla bu zulümden vazgeçmesini söylemiştir. Tarihten örnekler veren Çavuş, Amerika’nın adaletsiz yaklaşımına karşı peygamberlerin ve İslam’ın halifelerinin adaletli yaklaşımını örnek vermiştir:

I

“(…) İş hassas ama alet balta
Benzemiyor da İbrahim baltasına”
(…)

(Çavuş, 2015: 187).

Şiirin devamında Hz. Süleyman’ın karıncaya, “Ben peygamber olduğum hâlde seni ve arkadaşlarını çiğneyebileceğimi nasıl düşündün ve niçin onlara kaçmalarını söyledin?” diye sorduğunda karınca, ona: “Senin debdebene dalıp da tenbihlerini unuturlar diye söyledim.” (Pala, 2004: 412) cevabını vermiştir. Bu şiirde şair, Hz. Süleyman’ın karınca ile konuşmasına telmihte bulunmuştur:

“Ne haber Nevada çölündeki karıncadan
Kör müdür topal mıdır
Buğdayı dâneyi yakalamış mıdır
Güneşin altında kavrulmuş mudur”

(Çavuş, 2015: 187-188).

Şiirin kalan kısmında, Hz. Ömer’in adaletiyle Amerika’nın adaleti karşılaştırılmış ve Amerika’nın adaletsiz yaklaşımına karşılık Hz. Ömer’in adaletindeki incelik, “Ben ki duyardım sesini bin mil öteden/Dicle kenarında bir keçinin/Eğilirdim hakkına” verilmiştir:

“Ben ki duyardım sesini bin mil öteden
Dicle kenarında bir keçinin
Eğilirdim hakkına

Ama felek başköşeye koymuş
Ve sürmüş seni kader balkonuna”

(Çavuş, 2015: 187-188).

Şaire göre, Amerika İslam topraklarında katliamlar yapmaktadır. Şair, Amerika'nın yapmış olduğu katliamların ve yıkımların karşısına Hz. İsa'nın can verici nefesini vermiştir. “*Dünden getirmedığın müjdeyi/Gelecekte arama*” mısralarıyla da Amerika'nın daha önce yaptığı zulümleri ona hatırlatılmış ve Amerika'ya gelecekte umut beklememesini söylemiştir. Çünkü şaire göre insanlara adaletsiz yaklaşan bir toplumun ömrü uzun olmayacaktır:

IV
“*Her ân bir tabut gibi göçmekte
Tabiat her ân bir cenazede sanki
Kim üflüyor bu yılan yelini söyleyin
Kim armağan getirecek İsa'nın nefesini
Dünden getirmedığın müjdeyi
Gelecekte arama*”
(...)

(Çavuş, 2015: 191).

Şiirin devamında şair, “*Komşuya bakma komşuya*” mısraıyla Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şu hadisine telmihte bulunmuştur. “*Yanı başındaki komşusu açken tok olarak geceleyen kişi (olgun) mü'min değildir.*” (el-Albânî, 2000: 33). Kur'an-ı Kerim'de ise komşuluk hakkı şöyle yer almıştır: “*(...) ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın.*” (Nisâ: 36, Kur'an, 1992: 83).

“*Kendine bile komşu değil aslındakilerin boş
Kilerin boş komşuyu bekleme boşuna
Komşu kavun karpuz sayımında*”

(Çavuş, 2015: 191).

“*Amerika*” başlıklı şiirin genelinde şairin Amerika'yı uyardığı görülmüştür. Uyarının bir parçası olarak şair, kıyametten söz etmiştir. Şair, ıktibas sanatından faydalanarak Kur'an'dan “*Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.*” (Kamer: 1, Kur'an, 1992: 527) âyete ve “*Hicretten önce Peygamber'imiz (S.A.V.) Mekke'nin Mina mevkiinde iken, Allah'ı Teâlâ'ya dua etti. Ay ikiye bölündü, bir parçası karşıdaki dağın, ikinci parçası da öteki dağın üzerine gitti.*” (Çalapkulu, 2010: 40) hadise telmihte bulunmuştur:

IX

*“Gök fabrikası çalıştığında
Kim ne diyecek yarın için
Düniün kayası altında ezilirken
Gök fabrikası çalıştığında
Ay’ı harmanlayıp ufaltıp döktüğünde
Kendinden habersiz insanlar üzerine
Tabiat deposu doldu mu ha!
Bir şeyler görünüyor mu insandan
Sadece bir ses mi gökleri çınlatmakta
Geçmez mi bu kadından erkeğe
Erkekten kadına geçmez mi”*

(Çavuş, 2015: 196).

Şiirin devamında şair, Amerika’yı kendi tabiatından çıkmış olarak yorumlamıştır (Oğuz, 2018). Şair, insanın kendi doğasından koptuğunu ve “kıyametin” olmasının sebebi olarak insanların yozlaşmasını göstermiştir:

*“İnsanın maddesi mi değişti
Balçıktan kana mı düştü cevher
Ruhun gemisi neyin üstündedir
Rüzgâr neyi beklemektedir
Şu dağlar engel mi ona
Tuza mı düştü yoksa
Belli olmaz insan işine
Gemi yola çıkmak üzere
Rüzgârı çevirmeye kalkar tersine
Ama gök fabrikası çalıştığında
İnsan bakar döner bakar ki
Bir işçidir saf yağmurlara”*

(Çavuş, 2015: 196).

Şair, kıyamet kopmadan önce Amerika’yı tekrar uyarmış ve ona yapmış olduğu günahları şu mısralarda hatırlatmıştır: “Düniün tarlasında biten/Mahzendeki küfe bir göz atsana”. Şair, kıyamet kopmadan “Göklere çıkmadan önce/Gökler inmeden meleklerle” Amerika’nın dönüp günahlarına bakmasını istemiştir:

XXII

*“Yarın nedir amerika
Yarın ısırgan otlarını yabani dikenlerini ayıklamaktır
Düniün tarlasında biten
Mahzendeki küfe bir göz atsana*

*Göklere çıkmadan önce
Gökler inmeden meleklerle”*

(Çavuş, 2015: 209).

Allah’ın adaletiyle Amerika’nın adaleti karşılaştırılmıştır. Allah’ın adaletindeki düzen ve ritimde şaşma olmayacağı “*Göklerde yanlış yoktur*” mısrasında daha açık kendini göstermiştir:

XXIII

*“Yıldızların birbirine düştüğünü gördün mü
Hiç trafik kazası yaptıklarını
Bindikleri ilk arabayla
Faili meçhul bir cinayet içinde gördün mü yıldızları
Kadınları dul bırakmaz yıldızlar
Ve çocukları annesiz
Göklerde yanlış yoktur”*

(Çavuş, 2015: 210).

“*Amerika*” başlıklı şiirin otuz üçüncü bölümü dinî kavramlar açısından ele alındığında şairin, ilk mısralarda Hz. İbrahim’in putları kırmasına telmihte bulunduğu görülmüştür:

XXXIII

*“Selvi gölgeli bir ikindedir kadın orda
Öğlenin kara gözlerinden nar gibi düşen
Orada çocuklar İbrahim’in çocukları
Putlara taş atmakta babadan kalma sanatla”*

(Çavuş, 2015: 221).

Şiirin devamında şair, Hz. Hatice’nin oğlu Hz. İsmail için çölde su aramasına telmihte bulunmuştur:

*“Bebekler İsmail neşesinde çöl ortasında
Onları alıp götürececek bir anne yoksa da*

*Ateşlerden kurtaracak bir anne
Suyu bulacak bir anne yoksa da”*

(Çavuş, 2015: 221).

Şiirin diğer mısralarında şairin umutlu olduğu görülür. Nasıl ki Hz. İbrahim'in Nemrut'un hazırladığı ateşe atıldığında içine düştüğü ateş gül bahçesine döndüyse, “*Ateşe atılan İbrahim bir gül bahçesine düştü. Ateş günlerce yandı. Oysa içi bir mucize ile gülistâna dönmüştü.*” (Pala, 2004: 225) şaire göre Amerika'nın yapmış olduğu adaletsizlikler ve zulümler de bir gün sona erecektir:

*“Mancınık dönecek sonunda bir kaderle
Dönecek onu döndüren onu kuran ruha”*

(Çavuş, 2015: 221).

Çavuş'un şiirlerini yorumlayan Gürdağ, doğru kullanılan dinî kavramların, insanların doğru yola gelmesinde vesile olabileceğini söyler:

*“Dünyanın kötü gidişatını dosdoğru bir din ve hikmete dayalı şiir durdurabilir.
Çünkü şiir anlam ve ses nizamıdır. Söz konusu bu tanzim ediş okurun hayatına
dâhil olabilirse birey de kendini aldatmacalardan, popüler saldırılardan, iyi
kullanışlı olmaktan, esnafların objesi olma halinden kurtulup kendini
gerçekleştirme imkânı ve şansı bulacaktır.”* (2016: 44).

Bu bağlamda Necat Çavuş şiirinde yer alan her bir dinî kavramın belli bir görevi bulunmaktadır. “*İş hassas ama alet balta/Benzemiyor da İbrahim baltasına*” (Çavuş, 2015: 187) mısrasında balta gücü sembolize etmektedir. Amerika'nın elindeki balta can alıcıdır, ancak Hz. İbrahim'in elindeki balta sapkın akla karşıdır. Hz. İbrahim'in baltasıyla putları kırması bu duruşunu belli etmektedir.

“*Ben ki duyardım sesini bin mil öteden/Dicle kenarında bir keçinin*” (Çavuş, 2015: 188) mısrasında Hz. Ömer'in yaklaşımındaki hassasiyet örnek verilmiştir.

4.2.2.3. Şehir ve Medeniyet

Necat Çavuş'un şiirinde zikredilen birçok ülke ve şehir ismi yer almaktadır. Bu ülke ve şehirlerin bir kısmı şiir başlıklarını oluşturur. “*İstanbul Uzak, Mezayir'den Cezayir'e, Kudüs, Amerika, Mardinceler*” başlıklı şiirler buna örnektir. Bu şiirler arasında özellikle şairin doğup büyüdüğü Mardin şehrinin ve çocukluk anılarının yer aldığı “*Mardinceler*” başlıklı şiir, Çavuş şiirleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Şehir hayatı Çavuş şiirinde olumsuz yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Modern şehir hayatı şaire göre, insanların yalnızlığını artırmaktadır. Yaşlı bir kadının ağzından aktarılan modern şehir hayatının getirmiş olduğu yalnızlık, “*Acûzenin Gözlerinde Akşam*” başlıklı şiirde dikkat çekmektedir.

Şiirin ilk bölümünde konuşan ses, “*Gel söyle ki insanın tanımı değildir bu/Gel sen de söyle:/İnsanlar şimdi böyle*” der; insanların önce böyle olmadığı daha sonra değiştiği ve birbirine benzeyen samimiyetsiz bakışların türediğine vurgu yapılmıştır:

*“Derken herkesin kulaklarındaki alarm
Koyu savaşlardan sonra olan
Koyun hesabına söylev
Gel söyle ki insanın tanımı değildir bu
Gel sen de söyle:
İnsanlar şimdi böyle”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Şiirin diğer bir bölümünde konuşan sesin “*İşte bu gözler eski gözler değil*” mısrasında insanların bakışında samimiyetsizlik olduğu, diğer mısralarda kişilerin dış görünüşe göre değerlendirildiği ve bu doğrultuda onlara yaklaşıldığı acûzenin dilinden aktarılmıştır:

*“Ben insanları not ediyorum
Kalpleri okumak zor değil şimdi
Gözlerine vurmuş kalplerindeki niyetleri
İşte bu gözler eski gözler değil
Bu gözleri tanımak öyle zor değil*

*Bir girdaptı yaşamları girmedim
Kendilerini kadın
Beni acûze bildiler
İnsan olarak not etmiştim onları
Silindiler”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Şiirde konuşan ses olan acûze, aşağıda yer alan mısralarda insanlara samimi yaklaştığını buna rağmen onların samimiyetsiz yaklaşımlarıyla karşılaştığını söyler ve bundan kenti sorumlu tutar:

*“Ama suç benim insanlar umut dedim
El tuttum gönül bağladım
Dost dedim bağırma bastım
Can dedim kurban düştüm yollara
Ama suç benim
Kentin kulağı yoktu ki duysun sesini
Şimdilerde aşkın nefesi
Sarsın seni”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Konuşan ses son bölümlerde *“Kuduran sahteliğini gözlerim/İnsan sayısına”* şehrin kalabalıklığına ve insanların sahteliğine vurgu yapar, son kısımda ise *“Gücenme kalbim öyle/İnsanlar şimdi böyle”* artık düzenin bu şekilde olduğu ve bunun kabul edilmesi gerektiğini kendine söyler:

*“Her gün bir başka görür gözlerim
Ama yeni bir görüntüş değil
Kuduran sahteliğini gözlerim
İnsan sayısına*

*Öldüm dirildim kimsecikler demedi:
Acûzenin gözlerinde akşam
Sabahı beklemektir*

*Gücenme kalbim öyle
İnsanlar şimdi böyle”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

“İstanbul Uzak” başlıklı şiirde hem modern hayat ve yalnızlık hem maddi ve manevi değerler arasında kurulan zıtlıklar yer alır. Şiirin ilk iki bölümünde şair, İstanbul’un geçirdiği değişimlerden söz eder:

*“Bir suskunluktadır öyle yaşıyor taşlar
Deniz kabarmıyor artık bir unutkanlıktadır
Yollardeşilen damarları şehrin bitişik değil
Duvar duvar uzayan satırlar senaryosu
Yollar şimdi konuşan taştan değil
Bir suskunluktadır Öyle yaşıyor taşlar*

*Işığın karanlık bir çağ sayıldığı zamanda
İstanbul’un bulutu bulut dumanı duman
Öldüreni ve yaşatanı bilmediği zamanda
Bir de bakanlar oldu başka
Bizim gibi gidişini yorumlamayan aşka
Gün çatıp çıkacağına*

*İstanbul'un İstanbul olacağına inanmayanlara
Bir İstanbul'un boğaziçinde batışına bayılan hâlâ*

(Çavuş, 2015: 12-13).

Aşağıda yer alan mısralarda daha çok şehir hayatı ve modern hayatın getirmiş olduğu yalnızlık üzerinde durulur:

*“Sorsan sorsan seslenmez kavuşsan sarılmaz dargındır
Şairden uzaklaşan İstanbul ki şimdi her yanı yangındır”*

(Çavuş, 2015: 12-13).

Son mısralarda maddi ve manevi değerler arasında kurulan zıtlıklar görülür. *“Bir yanım bata bata boğaziçine/Bir yanım yüксеle yüксеle göğе”* mısralarında Boğaziçine batan taraf İstanbul'un maddi yönünü simgelerken, göğе yükselen taraf manevi yönünü simgeler:

*“Göğе bir çekilişin mi oldu İstanbul bileyim
Kucağında mısın Hızır'ın bileyim
Âh çetin tuzak olmalı İstanbul görünmüyor
Zora çağrılıyorum: İstanbul uzak İstanbul uzak*

*Bir yanım bata bata boğaziçine
Bir yanım yüксеle yüксеle göğе
İstanbul
Ne kaldın”*

(Çavuş, 2015: 12-13).

*“İstanbul Uzak” adlı şiirde İstanbul şehrinin şiire yansımaları yer alır:
“(…) Işığın karanlık bir çağ sayıldığı zamanda
İstanbul'un bulutu bulut dumanı duman”
(...)*

*“(…) Bir İstanbul'un boğaziçinde batışına bayılan hâlâ”
(...)*

“(…) Bir yanım bata bata boğaziçine”

(Çavuş, 2015: 12-13).

Büyük şehirlerde nüfus yoğunluğu sonucunda hayata giren apartmanlar ve apartman kültürü kişilerin yalnızlaşmasına, tek tip insan modelinin oluşmasına neden

olmuştur. Aşağıda yer alan ilk mısralarda bu yön vurgulanırken, sonraki mısralarda yalnızlığa vurgu yapılmıştır:

III

*“Ve ölüler yalnız çıkar apartmanlardan, sırtüstü sürünüp
Merdivenleri*

(...)

*Ve siz yalnız gidersiniz, bir çölün ıssız, bir okyanusun
yelkensiz ve kılavuzsuz aşkıyla ve yıldızsız bir göğün, bir
ölümün ortasından*

(...)

*Ve siz yalnız kelimesi gibi yalnız dökülürsünüz dillerden
suskun bir alfabenin harfleriyle*

*Ve siz yalnız yüzersiniz bir şafağın ardında geri dönen
şeytanın vurmak için beline köpükten heykelinin”*

(Çavuş, 2015: 37).

Çavuş’un iki şiiri İslam coğrafyasını konu almıştır. Bunlar, Cezayir ve Kudüs’tür. Bu şiirlerde İslam coğrafyasının maruz kaldığı zulümler anlatılmıştır:

“Ve yeni bir yolcu yürüyor Cezayir’de

(...)

*Alınlara değmiş kurban kanı
Ve herkese bir şeyler düşer ilahî sofradan
Ve bir gün karşıya geçeceksin
Gemileri yakmadan*

(...)

*Ve volkan patlamaya çıkınca
Fakir, bir kelime söyleyecek*

Minare kubbeden yüksek gerek”

(Çavuş, 2015: 117).

*“Bebekler uyur
Anneler Kudüs olur
Kendi rüyalarında”*

(Çavuş, 2015: 122).

Batı'nın emperyalist düşüncelerine karşı yazılmış olan “*Ali Baba'nın Şiiri*” başlıklı şiirde, Batı ülkelerinden olan Hollanda'ya seslenen şair, Ali Baba ve kırk adamıyla Hollanda'nın karşısına dikilir ve ondan hesap sorar:

“Dünyayı dar edeceğim Hollanda'ya

*Haber verin Lahey sitayişkârlarına
Beyler! Londra'nın nabzına baktım
Ölmek üzere*

*Ben ve Ali Baba kırk adamımla
Dünyayı dar ettim Hollanda'ya”*

(Çavuş, 2015: 118).

Çavuş'un Amerika'nın medeniyet anlayışına karşı bakış açısı şöyledir: Amerika'nın kendini bir medeniyet merkezi olarak kabul etmesine rağmen, şair bunu kabul etmez. Tam tersine şair, Amerika'yı medeniyete karşı yıkıcı bir tavır alan bir merkez olarak görür ve o şekilde yorumlar.

Şair, şiirin birçok bölümünde Amerika'ya seslenir, “*Devam et Amerika*” ve Amerika'nın yaptıklarını hatırlatır:

I

*“Devam et amerika
Devam et savaşlarda
Şu ezeli cimbizla
Devam et kılı kırk yarmada ayırmada
Dünyanın ak tüylerini kara tüylerini yolma
Devam et düşlerini madde madde saymada”*

(Çavuş, 2015: 187-188).

II

*“(…) Çocukların kalbini amerika
Kafesteki aslanların ağızına atma”
(...)*

(Çavuş, 2015: 189).

İslam coğrafyasından Irak şehrinde yer alan Kerbelâ, şiirde konu edilirken bu şehirde daha önce yaşanan son Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi hadisesiyle şu an o coğrafyada yaşayan Müslümanların kaderi birbirine benzetilir:

VI
“(...) *Selâma selam katan selâm beldesinde*
Kırmızı güller kanlı güller Kerbelâ 'da”
(...)

(Çavuş, 2015: 193).

Şaire göre ahlâr alan Amerika, elbet bir gün girmiş olduğu büyük günahların bedelini ödeyecektir ve şaire göre Amerika'nın mazlum insanlara yaşattığı zulümler bir gün dönüp dolaşıp kendi şehirleri olan New York ve Washington'a yönelecektir:

XIII
“(...) *Nice âhlar dirilir sonra*
Newyork'ta Washington 'da”
(...)

(Çavuş, 2015: 200).

Aşağıdaki bölümde şair, Amerika'ya büyüklenmemesini, kibirlenmemesini söyler, çünkü ondan büyük Allah vardır:

XIV
“(...) *Senden büyük Allah var amerika*”
(...)

(Çavuş, 2015: 201).

Amerika'nın kendinden binlerce kilometre uzağında yer alan İslam coğrafyalarına göz diktiğini düşünen şair, Amerika'yı eleştirir. Şair, aşağıda yer alan mısradâ Amerika'ya yanlış yerde olduğunu hatırlatır:

XX
“(...) *Amerika ne işin var bu yatakta*”
(...)

(Çavuş, 2015: 207).

Necat Çavuş'un en uzun şiiri olan ve toplam altmış bir bölümden oluşan “*Mardinceler*” başlıklı şiirde, şairin çocukluk anılarının yanı sıra Mardin şehri ve Mardin'de yer alan tarihî yapılar (Kasimiye, Latifiye, Deyruzzafaran) yer almaktadır. Aşağıda “*Mardinceler*” şiirinden örnekler, şehir isimlerinin yer aldığı bölümlerdir:

II
“Mezopotamya’da
Güneş doğar
Kendi şarkısı
Yükselir
Çocukların sesiyle”

(Çavuş, 2015: 228).

III
“Kasimiye’de
Kan vardı duvarlarda
Gözlerim
Kurumuş vişne renginde
Atlardım havuza”

(Çavuş, 2015: 229).

X
“Latifiye’de
İner ezan
Üzüm habbeleri gibi
Geçer sokaklardan
Baldan tatlı
Beş vakit”

(Çavuş, 2015: 236).

XXXVII
“Deyruzzafaran’da
Havuzda daldık
Çıkınca
Bizi bekliyordu
Bahar güneşi

*Bir titredik
Bir titredik”*

(Çavuş, 2015: 263).

Mardin şehrinin doğa güzellikleri yanında yörede yetişen meyveler şairin çocukluk anlarında yer alır:

IX
“Üzüm
Eğilmiş biraz
Dallarda nar ve kiraz
Elimin altında
Tatlı tabiat”

(Çavuş, 2015: 235).

Mardin şehri, kendine has bir taş işçiliğine sahiptir, bu taş işçiliği şehrin mimari dokusunu şekillendirmektedir:

XII
“Güneşi nasıl gördüysem
Öyle gördüm
Taş ustalarını
Taşların üstünde
Terlerken”

(Çavuş, 2015: 238).

Mardin şehri, etnik ve dinî yönden çeşitli grupları bir arada barındırmıştır. Farklı dinî inanışlar paralelinde Müslüman, Hıristiyan gibi farklı dinler ve Türk, Kürt, Arap, Süryani, Ermeni, Nesturi gibi etnik kökenli insanlar birlikte yaşamıştır. Aşağıda yer alan mısralarda Mardin şehrinin bu yönü vurgulanmıştır:

XV
“Musa, İsa
Namaza gelmiyorlar
Corc var aralarında”

(Çavuş, 2015: 241).

Mardin şehri, bakırda el işçiliği açısından zenginlikler taşımaktadır. Bakırcılar çarşısında çıkan sesler, şairin çocukluk hatıralarında yer almaktadır. “Bakırcılar çarşısında/Bir müzikten geçerim” mısralarında görüldüğü gibi bakırcılar çarşısında çıkan bu seslerin şairin bilinçaltında yer edindiği söylenebilir:

XXX
“Her sabah
Bakırcılar çarşısında
Bir müzikten geçerim

Her sabah
Kıyamet”

(Çavuş, 2015: 256).

Mardin şehrinin simgesi olan beyaz eşekler şairin gözünden kaçmaz ve “Mardinceler” şiirine dâhil olur:

XLI
“Eşeklerin
Dişleri görünür
Sopa yedikçe
Seviniyorlar mı
Üzülüyorlar mı
Bilmiyorum”

(Çavuş, 2015: 267).

Şehir hayatının zengin dokusu şiire her zaman konu olabilmıştır. Çavuş şiirinde bu zengin doku göze çarpmaktadır. Şair, büyük şehirlerin ve modern hayatın insanları yalnızlığa sürüklediğine ve birbirine benzeyen, samimiyetsiz insan tipinin oluştuğuna vurgu yapmıştır.

Çavuş şiirinde birçok coğrafyadan şehir ismi yer almıştır. Türkiye’de yer alan büyük şehir örneği İstanbul olmuştur. Şairin doğup büyüdüğü Mardin şehri mimari özellikleri ve doğa güzellikleriyle ön plana çıkmıştır. İslam coğrafyasından Kudüs ve Cezayir şiire dâhil edilmiştir. “Amerika” şiirinde Amerika yer alırken, “Ali Baba’nın Şiiri”nde Hollanda ve Londra şehirleri yer almıştır.

Şair, kendini Doğu şehirleriyle özdeşleştirirken Batı ülkelerini olumsuz bir imajla vermiştir. “Amerika” ve “Ali Baba’nın Şiiri” başlıklı şiirlerde, Batı olumsuz bir imajla yer almıştır. “Mezayir’den Cezayir’e” ve “Kudüs” başlıklı şiirlerde, Cezayir, Kudüs vb. şehirler olumlu yönleriyle işlenmiştir.

4.2.3. Tabiat Temaları

4.2.3.1. Gök Öğeleri: Güneş, Ay, Yıldız

Necat Çavuş, ilk şiirlerinden itibaren gök öğelerine özel bir ilgi göstermiş ve şiirlerinde güneşe, aya, yıldızlara yer vermiştir. Gök öğeleri kimi zaman kişileştirilmiş kimi zaman telmih yoluyla şiirde yer almıştır. Dinî kavramlar yoluyla gök öğeleri sık kullanılmış, özellikle Çavuş’un “Ay” başlıklı şiirinde Peygamber’in parmağıyla ayı ikiye ayırması hadisesine ve bununla ilgili âyete, “Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür, derler.” (Kamer: 1/2, Kur’an, 1992: 527) işaret edilmiştir.

Güneşin tüm dünyaya yayılması, ayın geceyi aydınlatması gibi güneş ve ay birlikte tüm insanların üzerine inecek, onlara ışık tutacaktır:

*“Güzel bir kar bu güneşle birlik iniyor
Aydınlığı veli ateşi kaçkın yüreği*

(...)

*Denizde ay şehirde kar
Geceye gündüz süren”*

(Çavuş, 2015: 21).

Aya seslenen şair, “Peygamber işareti değdiği halde sana” mısrasıyla ayı kişileştirmiştir. Bu mısradaki şair, Peygamber’in parmağıyla aya işaret ettiğinde ayın ikiye bölünmesi hadisesine telmihte bulunmuştur. Şair, son mısradaki ayı kişileştirmeye devam etmiştir:

*“Demek yerindesin hâlâ
Peygamber işareti değdiği halde sana
Zaman hileli bir ad verdi
Kandırmaçan olan o dönüp dolaşmana”*

(Çavuş, 2015: 24).

Gök öğelerinin tümünün bulunduğu aşağıda yer alan şiirde şair, Peygamber’in güneşe, aya, yıldızlara sözüyle hükmetme vasfına işaret etmiştir:

*“Ay’ı da güneşi de yıldızları da
Kim çağırabilir senden başka”*

(Çavuş, 2015: 25).

Nasıl ki ay ve yıldızlar güneşle anlamlı olacaksa, şairin hayatına anlam katan da sevgilidir. Bunun için sevgilinin güneş gibi hayatına ışık saçmasını dileyen şair, sevgilinin yokluğunda ay ve yıldızların ona anlam ifade etmediğini belirtir:

*“Dünyam kalemim ucunda dönmezse ne çıkar
Gözlerim zamanı geçmezse ne çıkar
Sevgili, güneş gibi açmazsan kalbimde
Ay olmuşum yıldız olmuşum ne çıkar”*

(Çavuş, 2015: 28).

Necat Çavuş, birçok şiirinde sevgiliyi methetmek için gök öğelerini kullanmıştır. Çavuş şiirinde, sevgili kimi kez güneş gibi hayata ışık saçmış, kimi kez ulaşılmaz bir yıldız olmuş, kimi kez de aya benzetilmiştir. Aşağıda alıntılanan mısralarda, gök öğeleri sevgiliyi yüceltmek için kullanılan örneklerden oluşmuştur:

“Ve bir güneş gibiydin otobüste”

(Çavuş, 2015: 72).

*“Suna
eğer gökteki yıldızlarda hayat varsa, orda yaşayan senin
gözlerindir”*

(Çavuş, 2015: 76-77).

“Sen doğmasaydın gökyüzünde bir yıldız”

(Çavuş, 2015: 105).

*IV
“Güneşe bakıyor ve ellerin en çocuğu havada
Seni diyor şafaktan şafağa severim
Günlerim ışıklı olsun isterim”*

(Çavuş, 2015: 132).

*XIII
“Bir ışık görsem ki
Ne aydan ne güneştedir”*

(Çavuş, 2015: 141).

“Son Işık” başlıklı şiirde şair, tecâhül-i ârif sanatından faydalanmıştır. Normal şartlarda gündüzleri dünyayı aydınlatan güneş, geceleri aydınlatan ise ay ve yıldızlardır; şair bunu bilmesine rağmen aşağıda yer alan mısralarda etrafın ışımamasını çocukların elindeki esmer fenerin ışığına bağlamıştır. Geleceği çocuklarda gören şair, yeryüzünü aydınlatma görevini çocuklara vermiştir. Fenerin renginin esmer olması ışığının zayıf olduğunu gösterir, buna rağmen bu esmer fener yeryüzünü aydınlatabilecek güce sahiptir. Çünkü bu fener (ışık) çocukların elindedir:

*V
“Ve ne ay, ne güneş, elinde bir esmer fener var,
onu da yalnız çocuklar tutar, ve yalnız anneler
onunla ışılırlar,*

*Ve bir yalnızlık yıldızı ve dingin yeryüzünde,
bana ne! diyor sıradan ölümlere.”*

(Çavuş, 2015: 82).

Hayalle gerçeğin bir arada olduğu “*Deniz Düşünceleri*” başlıklı şiirde şair, bilmesine rağmen “*Güneşe giden ateş getirmiş midir*” sorusunu sorar ve son olarak bunu kimin yönettiğini sorarak aslında var olan gerçeği bilmiyormuş gibi davranarak tecâhül-i ârif sanatından faydalanır:

V
*“Güneşe giden ateş getirmiş midir
Aya bakan uyanmış mıdır
Yıldızları izleyen ulaşmış mıdır*

(...)

Göklere açılan hiç batmış mıdır

*Kim yönetiyor ellerimizi söyleyin
Ve ayaklarımızdaki neyin şakırtısıdır”*

(Çavuş, 2015: 133).

Şair, güneşi kişileştirmek suretiyle onun yaydığı ışıkla çocukların yaydığı sesleri bir bütün olarak vermiştir:

II
*“Mezopotamya’da
Güneş doğar
Kendi şarkısı
Yükselir
Çocukların sesiyle”*

(Çavuş, 2015: 228).

Çavuş, çocukluk anılarını anlattığı “*Mardinceler*” başlıklı şiirde gök öğelerini çocuk bakış açısıyla ele almıştır. “*Yıldızlara dek*” ifadesiyle yıldızlar, en uzak yer olarak işaret edilmiş ve kahramanların yaşadığı yerler gökyüzü olarak düşünülmüştür:

VIII
“Gözlerimi yumuyorum
Şimdi
Ayşegül’ün yıldızları
Düşümde”

(Çavuş, 2015: 234).

VXIII
“Yukarıdan baktım
Dünya’ya
En uzak yıldızlardan”

(Çavuş, 2015: 244).

XLIII
“Demek
Benden uzunmuş
Ayşegül
Ona bakarken
Yıldızları görüyorum”

(Çavuş, 2015: 269).

XLIV
“Film biter
Çıkarız
Devam eder sinema
Yıldızlara dek”
(...)

(Çavuş, 2015: 270).

LII
“Yıldızlar altında
Sonsuz kahramanlar”

(Çavuş, 2015: 278).

Gökyüzüne yöneliş, Çavuş şiirinde çeşitlilik göstermektedir. Gök öğeleri telmih yoluyla dinî kavramlarda kullanıldığı gibi sevgiliyi methetmek için de kullanılmaktadır.

Gökyüzü uhrevi olanı, manevi olanı temsil ederken yeryüzü dünyevi olanı, kirli olanı temsil eder. Çavuş, var olan sıkıntılardan kaçış arzusuyla gökyüzüne yönelir. Bunu kimi zaman yıldızlar âleminde olma isteğiyle ortaya koyarken kimi zaman kendini bir çocuğun hayal âleminin zenginliğine bırakır.

4.2.3.2. Yer Öğeleri: Dağ, Deniz, Toprak

Yer öğeleri Çavuş şiirinde oldukça fazla kullanılmıştır. Kullanılma sıklıkları şiirden şiire değişse de toprak, deniz (su), dağ gibi yer öğeleri şiirin konusuna göre ön plana çıkmıştır. Bu temaların şiire başlık olarak verildiği örnekleri “*Deniz ve Ateş*”, “*Deniz Düşünceleri*” isimli şiirlerdir.

Birbirinden farklı özelliklere sahip olan su ve toprak, şiirde farklı anlamları ifade etmiştir. Örneğin “*Deniz Düşünceleri*” başlıklı şiirde şairin toprağı suya karşı öncelendiği görülmüştür. Bunu insanoğlunun topraktan yaratılmış olmasına bağlayabiliriz.

Şair, aşağıda yer alan şiirde deniz - ateş, fırtınasız (durgun) – dalga gibi tezatlıklar ile sevgilinin yokluğunda geçirdiği iç sarsıntıları ve çelişkileri anlatır:

*“Deniz yanıyor akşam ışıklarında
Fırtınasız dalgalanmaların sularında
Bir oyun olmalı öyle sanmalı ya da
Çünkü ne deniz yanar gerçek
Ne fırtınasız dalga bu sularda*

*Sen gelmezsen bu denizde
Ne ateş kalır ne de oyun
Yabancı! aşkı gözlerimden anla, derim
Bir hayatın varlığı nedir, nedir anlamı*

*Bu aşkın acısını sızısını
Kahrımı kahrını bin can çekerim”*

(Çavuş, 2015: 11).

Aşağıda yer alan mısralarda şair, tenasüp yoluyla deniz, toprak, ateş, gök öğelerini “*Dört unsur*”, “*çâr unsur*” da denilen “*toprak,-hava-su-ateş*” öğeleridir.”(Pala, 2004: 23) kullanmıştır:

*IV
“İnsanlar denizden geldi
Ama bilmenizi isterim:
Toprağın üstünde oynuyor o da*

*Ve borçludur ses çıkaran ateşe
Ve yüze renk veren göklere”
(...)*

(Çavuş, 2015: 132).

Şairin sevgiliye olan duygularını yansıtmak amacıyla işlediği diğer bir şiiri ise “*Bencillik*” başlıklı şiiridir. Bu şiirde şair, sevgiliye olan duygularını deniz aracılığıyla yansıtır:

*“Denizlerinde tut kalbimi
Ellerin benim olsun”*

(Çavuş, 2015: 173).

Topraktan yaratılmış olan insanoğlunun döneceği yer yine topraktır. Şair, “*Toprağı tutan hep tutan insana*”, “*Yeniden dökülmek üzere balçığa*” mısralarında toprağın yeniden can verme, diriltme özelliğine vurgu yapmıştır:

*“İnsanı yutan hep yutan topraktan
Toprağı tutan hep tutan insana”
(...)*

(Çavuş, 2015: 25).

*III
“Ve siz yalnız akarsınız bataklık topraklarda atlayıp şelaleleri
Yeniden dökülmek üzere balçığa”
(...)*

(Çavuş, 2015: 37).

Aşağıda alıntılanan şiirler, yer temalarının (dağ, deniz, toprak, ırmak vb.) kişileştirildiği örneklerden oluşmaktadır:

“Deniz kabarmıyor artık bir unutkanlıktadır”

(Çavuş, 2015: 12).

*“İşte buradayım diyorsan çekil ve bak
Öyle bir deniz ki seni de beni de içmiş*

*Ruhlarımız dışarıda ve su değmemiş
Ete kemiğe değil öyle bir deniz
Bizi balçığa ve aşka çekmiş”*

(Çavuş, 2015: 18).

“Bugün deniz tüylenmiş yosunlarıyla öyle uzanıyor, öyle uzanıyor ki, karşı kıyı sonsuzda bir yerde sanki”
(...)

(Çavuş, 2015: 39).

“(…) İrmakların akışını, denizlerin düşüncesini izledi”
(...)

(Çavuş, 2015: 40).

“İnsan insan insan diye çağıran ve yalvaran sarışın bir ırmağın ölüm gülümsüyor yüzünde, nasıl da gizli bir yağmur gibi sessiz”
(...)

(Çavuş, 2015: 50).

“Deniz rengimi çalıyorum, kırmızı işte, saf kana kaçıyor ama, Ve üstüme kapanıyor ışıklarım, Ve çocuk gözlerini yüzdürüyor ırmakta, Ama ne yılmaz bir yolcu, ne yaman bir kervandır ırmak! Ben de akan bir yolcu olmalıyım.”
(...)

(Çavuş, 2015: 59-64).

XX
*“Nehir donmamış kurumamış daha
Akıyor işte kendi işinde gücünde
Akıyor niçin aktığını unutsa da
Nehirler hatırlamaz diyorlar”*
(...)

(Çavuş, 2015: 207).

“Derbeder bir ırmak yatağı şeklinde mi”
(...)

(Çavuş, 2015: 171).

“Toprak konuşur bahar çiçekleri arasında”
(...)

(Çavuş, 2015: 172).

Yer temalarının yoğun işlendiği *“Deniz Düşünceleri”* başlıklı şiirin ana teması toprak-su karşıtlığı üzerine kuruludur (Çavuş, 2018b). Otuz bir bölümden oluşan şiirin ilk bölümlerinde toprak ve su karşıtlığı yer alırken diğer bölümler, ana temadan (toprak-su karşıtlığı) bağımsız yazılmıştır (Çavuş, 2018b). İnsanoğlunun topraktan yaratılmış olması, toprağın üretme ve can verme gibi özelliklerinden ötürü

şair, suya karşı toprağı önceler. Bu vurgu “*Topraktan geldi toprağı gitti de/Denize dalgaya hiç iltifat etmedi*” mısralarında daha açık kendini gösterir. Şairin, toprağı öncelemesinin bir diğere önemli sebebiyse insanoğlunun merkeze alınmak istenmesidir. Aşağıda “*Deniz Düşünceleri*” başlıklı şiirden alınan bölümler bu bağlamda işlenen örneklerden oluşur:

III

*“Ne görür ne işitir ya nedir
Çıldırır deniz âh ile köpürür
Ve gelip gidenler söylemiştir:
Hangi bakış yakıştırmaz
Göllere âh üstüne âhı
Sebepsiz değil ırmak soyuna düşkünlüğüm
Ve sonsuza uzayan bu âh neden ve neden
Yüzümde volkan ağzı yangını varken
Bir dost uzanmaz bana denizlerden”*

(Çavuş, 2015: 131).

Şiirin devamında yer alan mısralarda deniz-kadın-anne ilişkisini görmek mümkündür. Hayatın başlangıcı anne karnında su içinde başlar şair bunu aşağıda yer alan mısralarda vurgulamaktadır:

IV

*“İnsanlar denizden geldi
Ama bilmenizi isterim:
Toprağın üstünde oynaşüyor o da
Ve borçludur ses çıkaran ateşe
Ve yüze renk veren göklere”
(...)*

(Çavuş, 2015: 132).

VIII

*“Denize bakın:
Bir annenin kucağına sokulmuş gibi yakın kente
Oysa eski yaşlılar
Denize bakarken kalpleri titrediğinde
Yüce dağlara eğilirdi göğüsleri
Onur dakikalarında”
(...)*

(Çavuş, 2015: 136).

X
“Ve deniz bir aynadır
Kimse kırıldığını görmemiştir
Aşılmam ona”
(...)

(Çavuş, 2015: 138).

XIII
“Deniz, Deniz, Çılgınca
Bir hikâyedir sürer gider
Ve çarpar durur masum kayalara”
(...)

(Çavuş, 2015: 141).

Şiirin sonraki bölümlerinde toprak-su karşıtlığı devam etmektedir. İnsanoğlu nasıl ki topraktan yaratılmışsa dönüş yolu tekrar toprakta olacaktır. Şair, aşağıda yer alan mısralarda bu noktaya vurgu yapmaktadır:

XIV
“Bir güldü o bir bülbül bir yakut kalbi
Sözü acı söyledi belki güzel söyledi
Topraktan geldi toprağa gitti de
Denize dalgaya hiç iltifat etmedi”
(...)

(Çavuş, 2015: 142).

XXVII
“Oynaşan köpüğe karşı kılıcım vardı
Ve kıvrak dalgaların uğultusuna karşı
Nice dağlar içinden soy ateşler çıkardım
Ve kor ve alev suya aşk dersi verirken”
(...)

(Çavuş, 2015: 155).

Aşağıda yer alan mısralarda toprak hem ölümü hem yeniden doğuşu ve çoğalmayı simgeler:

XXXII
“Ölüm dudaklara konuştuğunda Kerbelâ'da
Şahit olacaksın binlerce tebessümün doğuşuna
Gözleri bilge kılan o toprak”
(...)

(Çavuş, 2015: 220).

Duygularını aktarmada tabiat temalarını yoğun kullanan şair, “*Deniz Düşünceleri*” başlıklı şiirin ilk bölümlerinde ateş-su karşıtlığı üzerinde durmuştur. Şiirin diğer bölümünde dağ ve su temaları ön plana çıkmıştır:

XXVII

“*Oynaşan köpüğe karşı kılıcım vardı
Ve kıvrak dalgaların uğultusuna karşı
Nice dağlar içinden soy ateşler çıkardım
Ve kor ve alev suya aşk dersi verirken
Kırmızılar içindeydi ruhumun fırtınaları*”
(...)

(Çavuş, 2015: 155).

Dağlar görkemli oluşları, yücelikleriyle insanlara benzetilir; Sezai Karakoç’a ithâfen yazılmış olan aşağıda yer alan mısralarda Çavuş, Karakoç’u “*koca bir dağ*” a benzetir:

XXXI

“*(...) Koca bir dağ iniyor sanki denizlere*”
(...)

(Çavuş, 2015: 159).

Sembolik olarak deniz, ırmak ve su aynı anlamı ifade etmek için tercih edilebilir. Çavuş şiirinde yer temaları içinde deniz (su) ön plana çıkmış olsa da birçok şiirde su kavramını karşılayan ırmak, göl, okyanus yer almaktadır. “*Bir kervandır ırmak! Ben de akan bir yolcu olmalıyım*” (Çavuş, 2015: 61), “*Kalbinin adı okyanus okyanus*” (Çavuş, 2015: 145), “*Ve göllere kapanmış evliyâ eteklerine*” (Çavuş, 2015: 153).

Deniz (su), sevgilinin yokluğunda şairin geçirdiği iç sarsıntıların anlatımında şiirlerinde “*Gözlerin sevinçti erinçti denizdi, Denize kaçardı ağzın ağzının anlamları*” (Çavuş, 2015: 137) yer almıştır.

Şiirlerin ana temalarına göre dağ, deniz, toprak öne çıkmıştır. Kimi şiirlerde deniz (ırmak, su) ön plandayken kimi şiirlerde toprak ön plana geçmiştir. “*Deniz Düşünceleri*” başlıklı şiirde toprak ön planda tutulmuş ve şairin toprağı ön plana alma nedeni olarak insanın topraktan yaratılmış olması verilmiştir.

4.2.3.3. Ağaçlar – Çiçekler

Çavuş, *Keşifler* (1983) ismiyle kitaplaştırdığı ilk şiirlerinde çiçek temasını hemen hemen hiç kullanmaz, fakat sonraki şiirlerinde bu temanın kullanımı belirgin bir ölçüde artmıştır. Birden çok çiçek ismi (gül, lale, kasımpatı, zambak, yasemin, nergis, menekşe, karanfil) geçse de çiçekler arasında özellikle gül teması ön plana çıkmıştır. Bir sembol olarak gül, gerçek anlamının yanında görüntüsü ve hoş kokusuyla Peygamber’i de simgelemiştir.

Çeşitli ağaçlar Çavuş şiirinde yer almıştır. Bunlar, selvi, çınar, hurma, çam, gürgen, ceviz, dut, badem, zeytin gibi ağaçlardır. Bu ağaçlar kimi zamanlarda gerçek anlamının dışında mecaz anlamı karşılayacak isimlerle darağacı, bahane ağacı, yaşlı ağaç, beyaz ağaç karşımıza çıkmıştır.

Modern şehir hayatından kaçış ve yalnızlık Çavuş şiirinde önemli temalar arasında yer almıştır. Şair, aşağıda yer alan mısralarda gül ve lale gibi çiçeklerle yalnızlığı vurgulamaya çalışmıştır:

III

*“Ve bir gül yalnız eğilir cehennem iklimlerinde, kendisini
saran, kendisinden olmayan bin vızıltıyla*

(...)

*Ve siz yalnız açarsınız kızıl bir lâlenin göğsünde siyah
bir çağ gibi”*

(...)

(Çavuş, 2015: 37).

Birçok çiçek isminin geçtiği “İşaret” başlıklı şiirde, asıl vurgulanan bahçelerin çiçeksiz yetim kalması yönüdür:

*“Şimkeşhâne-i Âmire’nin karşı yakası: yurdum benim,
memleketim, coğrafyam, Ne gül, ne karanfil,
kasımpatı ve menekşe de yok yetim bahçelerinde
(lâlenin yalnız sinmiş kokusu, Selim-i Salis ve şair
Nedim’den bugünlere)”*

(Çavuş, 2015: 74).

Şair, sevgilinin hüznünü ve neşesini anlatmak için zıtlıklar kullanır; sevgilinin hüznünü ölüme, neşesini hayata benzetir. Sevgilinin gülüşü çiçeklerin (gül, lale, kır çiçekleri) açmasına benzer:

*“Suna
geceyle gündüz arasında açıldın, gün ortasındaki
hüznün solmaz ışıklarında parladın, geceye gece,
gündüze gündüz, dedin ama
yine de bir gülün, bir lâlenin
kır çiçeklerinin ya da
göğsüne yerleşen ateş gibi hayat ve ölüm birlikte
vuruyor senin gülüşünün kıyılarına”*

(Çavuş, 2015: 76-77).

Sevgilinin yüceltiildiği aşağıda yer alan mısralarda şair, sevgilinin güzelliğini gül ve laleden üstün tutar; bunu sevgili için söylediği “yeni adlar getirmişsin laleye güle” mısrasında ifade eder:

*“Güzelsin, bulanık basiretlerde avlanmazsın,
ve yeni adlar getirmişsin lâleye güle”*

(Çavuş, 2015: 87).

Tabiatın vermiş olduğu coşku ve heyecan karşısında şair, duygularını yine tabiatın içinde var olan çiçeklerle ifade eder:

*“Evden çıktım tabiata gittim
Baktım ki güneş daha büyüdü
Ve gökyüzü bütün gökyüzü
Bir hayâl zambak, bir gölge yasemin
Ve sevgili gül, sevgili nergis
Haykırdım, bir kelebek sesiydi:*

*Dostlarım! işte dünya:
Yeşil, mavi, kahverengi”
(...)*

(Çavuş, 2015: 95).

Peygamber’in doğumunun anlatıldığı “Doğum” başlıklı şiirde, Peygamber’in doğumuyla tabiata canlılık gelir ve tabiatta güller açmaya başlar:

*“Sen doğmasaydın her bahçede bir kuş
Sessiz kalırdı yokluğun şarkıları içinde
Ve güller güller içinde açmazdı tabiatta”*

(Çavuş, 2015: 105).

Aşkın gücünü ve sonsuzluğunu ifade etmek isteyen şair, mevsimden mevsime kendini yenileyen tabiatı örnek verir. Aşkın mevsimlik olmadığı aşağıda yer alan mısradaki lale örneğiyle vurgulanır:

*“Ve aşk mevsimlik lâleye karşıdır”
(...)*

(Çavuş, 2015: 118).

Çavuş şiirinde ağaç, gerçek anlamının yanında çoğu kez mecaz yoluyla kullanılır. Ağacın mecaz yoluyla kullanıldığı “Şairin İdamı” başlıklı şiirde, bir şairin isyanı “darağacı” simgesiyle somutlaştırılır:

*“Şair bir darağacı görür evde
Evde çarşıda pazarda gökte
(...)*

*Şair bir darağacı görür
Şairin gözleri asılır şiire
(...)*

*Şair bir darağacı görür
Darağacında bir şair
Kesilir evrenin sesi
Sessizliği derin bir iç geçirir
(...)*

*Şair bir darağacı görür kendi gölgesi
Yani ışısız geceyi mi beklemeli”
(...)*

(Çavuş, 2015: 170-171).

Çavuş, çoğu kez sevgilinin güzelliğini vurgulamak için onu çeşitli çiçeklerle özdeşleştirir. Sevgili güzellik yönüyle güle benzetildiği gibi nergise, menekşeye, yasemine vb. benzetilir. Divan edebiyatında sevgili zarifliğiyle selvi ağacına

benzetilir. Gelenekten beslenen Çavuş, bu açıdan sevgili için kullanılan selvi motifine şiirlerinde yer verir. Aşağıda yer alan mısralar sevgilinin çeşitli özellikleriyle çiçeklerle özdeşleştirildiği örneklerden oluşur:

“Ve sevgili gül, sevgili nergis”
(...)

(Çavuş, 2015: 95).

“Ve menekşe gözlerini izlerim”
(...)

(Çavuş, 2015: 102).

XXXIII
“Selvi gölgeli bir ikindidir kadın orda”
(...)

(Çavuş, 2015: 221).

Amerika'nın Afganistan ve Irak işgaline karşı duyduğu tepkinin bir yansıması olan *“Amerika”* (Özger, 2016: 35) başlıklı şiirinde Çavuş, Amerika'nın yapmış olduğu haksız yaklaşımları ve adaletsizlikleri dile getirir. Aşağıda yer alan mısralar bu bağlamda çiçek temasıyla işlenen kısımlardan oluşacaktır. Her bir bölüm kendi içinde değerlendirilecektir.

Şair, Amerika'nın yapmış olduğu haksızlığın büyüklüğünü vurgulamak için demire karşı narin bir gülü verir:

I
“Demiri demirle yoruyorsun
Gülü gülüşü demirle

Ay ışığını ağlayışı demirle”
(...)

(Çavuş, 2015: 187).

Şiirin devamındaki mısralarda tabiattan benzetmelerle Amerika uyarılmak istenir. Amerika'ya seslenen şair, bir gün saltanatının son bulacağını ve bunun kaçınılmaz bir son olduğunu *“Az evvel güle baktık tazeydi/Şimdi düşmüş böceklerin ağzına”* mısralarıyla dile getirir:

III

*“Ayrılığını düşündün mü Amerika
Yalnızlığın hiç gelmiyor aklına
Aklını kaybeder insan
En çok onu kullandığında
Kendini evin özü sayma bu kabukta
Az evvel güle baktık tazeydi
Şimdi düşmüş böceklerin ağzına”*

(Çavuş, 2015: 190).

Baştan sona gül teması etrafında gelişen aşağıda yer alan mısralarda şair, gül temasını on sekiz defa kullanmıştır. Şair, *“Solgun güller susamış güller/Hep âşık hep yaralı güller/Genç güller ihtiyar güller”* mısralarında, gülü kişileştirmiş ve böylece vurgu yapmak istediği kişiyi ön plana çıkarmıştır. Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesi olayını betimleyen şair, *“Son nefesini verirken ağzından dökülen/Dökülen güller evrenin gözyaşları güller”* mısralarında Hz. Hüseyin’in ağzından dökülen kanı güle benzetmiştir:

VI

*“Bir gül gibi koklayacaksın Roma’yı
Böyle mi demişti kendi kendine
Poz verirken Fatih ressam Bellini’ye
Şimdi gül kokuları mı geliyor öteden
Güller mi geliyor geleceğin bahçesinden
Artan çoğalan doğan doğuran güller
Selâma selâm katan selâm beldesinde
Kırmızı güller kanlı güller Kerbelâ’da
Solgun güller susamış güller
Hep âşık hep yaralı güller
Genç güller ihtiyar güller
Toprağa benzeyen eller gibi güller
Ak toprakların gülleri
Canım Hüseyin’in gülleri
Son nefesini verirken ağzından dökülen
Dökülen güller evrenin gözyaşları güller”*

(Çavuş, 2015: 193).

Son mısralarda şairin, *“Ustamın sepetindeki güller/Bir mısra gibi doğmuş da/Dünyaya inmemiş daha”* muhatabındaki kişi Sezai Karakoç’tur. Şair, Karakoç’un düşünce dünyasının kirletilmemiş ve saf olduğunu gül temasıyla vurgulamaya çalışmıştır:

*“Ustamın sepetindeki güller
Bir mısra gibi doğmuş da
Dünyaya inmemiş daha
Bir bakış almamış insandan
Havaya toprağa karışmamış
Sade ruh sade candan
Ustamın güllerine yaraşan”*

(Çavuş, 2015: 193).

Amerika başlıklı şiirde şair, Peygamber ve hurma ağacı arasında geçen kıssaya telmihte bulunmuştur. Peygamber, mescidin bahçesinde bir hurma kütüğüne dayanıp sahabeyle sohbet ederdi, sahabe sayısında artış olunca Peygamber için daha geniş bir alan yapılmıştır. Bu sırada Peygamber’den ayrı kalan hurma kütüğünden ağlama sesi gelmiştir. Peygamber’in hurma kütüğünün yanına gidip eliyle onu teskin etmesi üzerine hurma ağacından gelen ses kesilmiştir. (Topbaş, 1999: 20).

*XXVII
“Zeytin ağacının ağladığını görmüş düşünde Seferis
Bizse binlerce kez ağladığını gördük hurma ağacının”*

(Çavuş, 2015: 2014).

Şair hassasiyetiyle tabiata yaklaşan Çavuş’un şiirlerinde ağaç ve çiçeklerin yeri önemli olmuştur. Şair, ilk şiirlerinde ağaç ve çiçek temasına pek yer vermemiştir. Şairin sonraki şiirlerinde bu tema önemli bir yer tutmuştur.

Ağaçlar- çiçekler Çavuş şiirinde gerçek anlamda kullanıldıkları gibi mecaz anlamda da kullanılmıştır. Şair, kimi kez sevgilinin güzelliğini betimlemek için onlardan faydalanırken kimi kez kişileştirme yoluyla vurgulamak istediği konuyu ön plana alabilmek için çiçeklere insani vasıflar yüklemiştir.

4.3. Necat Çavuş Şiirinde İmaj

İmaj için çeşitli tanımlar mevcuttur; bunlardan biri Türk Dil Kurumu’nun yaptığı tanımdır. *“Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilinince yansıyan benzeri. Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal ve imaj.”* (2009: 962).

Tarık Özcan'ın imaj için tanımını aşağıdaki şekildedir:

“İmaj, bir kelimenin şiir içerisinde farklı yerlerde tekrarlanması şeklinde görülebileceği gibi, en az iki kelimeyle yapılmış alışılmamış bağdaştırma şeklinde, mısra ve kıta halinde veya şiirin bütününe kapsayacak bir biçimde de görülebilir.” (2003: 118).

Bu tanımların dışında Nurullah Çetin'in imge için yapmış olduğu tanım da mevcuttur. Bu tanım şöyledir:

“En genel anlamıyla imge, dinleyici ya da okuyucunun zihninde oluşturulan, üretilen ve çizilen görüntü ve duygulardır. Okuyucunun gözünde özgün ve çarpıcı görüntüler oluşturmaktır. Şairin dış dünyadan gözlemleyerek, izleyerek, hissederek, bizzat yaşayarak elde ettiği algıların zihninde, hayal dünyasında anlamlı bir bütüne kavuşarak uyumlu bir bütüne kavuşarak uyumlu bir görüntü oluşturmaktır. Görüneni görünen özelliklerinden soyutlayarak, onları bir kenara iterek bambaşka bir biçime dönüştürerek sunma biçimidir.” (2009: 86-87).

İmaj, şairin duygularını kendine has bir şekilde yorumlaması olarak düşünülebilir. Bir eserde birden çok imaj bulunabilir, hayal dünyasının zenginliğine göre imaja şekil veren şair, orijinal imajlar ortaya çıkarabilir. *“Belirli bir özel ruh durumu ya da koşullanmışlık içinde insan, kendine özgü düşlem serüvenine kapılarak, en anlamsız, en amaçsız, en rastlantısal görünümünden, çoğu kez de ne olduğu bilinmeyen bir şeyden bile sayısız ve sınırsız imge üretebilir.”* (Yalçın, 2010: 181).

İmajlar yoluyla şair, okuyucuya yol gösterebileceği gibi okuyucuda duyguları da harekete geçirebilir. *“İmaj, okuyucuya bir fikrî telkin edebileceği gibi, bir duygunun okuyucunun ruhsal dünyasında dal budak salmasına da yol açabilmelidir.”* (Özcan, 2003: 118).

Psikanalitik edebiyat kuramına göre imajı çeşitli yönleriyle yorumlayan Oğuz Cebeci'nin *“dış dünyadaki bir nesnenin yerine geçen şey.”* (2004: 150) sözüyle vurguladığı husus, aslında var olan nesnelere şairin hayal dünyasının dışavurumuyla ortaya çıkmasıdır.

Yukarıda imaj için yapılan çeşitli tanımlamalar ışığında Çavuş'un imaj dünyası yorumlanabilir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak beş duyuya hitap eden (görme, işitme, tatma, dokunma, koklama) imajlar ele alınacaktır. Beş duyuya hitap eden

imajlar ayrı ayrı ele alınabilir. Bu imajlar tabii ki bu şekilde ayrılabilceği gibi bir şiirde, bir mısradada bazen bir ifadenin içerisinde bu imajların birçoğu bir arada bulunabilir ya da bir imaj ön plana çıkabilir. Örneğin “*Gürültünün Şiiri*”, “*Fatma IŐim’a Okuduğum Son Şiir*”, “*Telefon*” başlığını taşıyan Şiirler, işitme duyusunun ön plana çıktığı Őiirlerdendir. İmaj dendiğinde akla daha çok görsel imajlar gelir.

Şair, “*Deniz ve Ateş*” başlıklı Şiirde bir tabiat manzarası çizer. AŞağıda yer alan mısralarda, görmeyle ilgili güçlü imajlar bir arada bulunur: günbatımı manzarası, deniz, fırtınasız dalgalar ve yanan bir deniz. Sakin bir i dünyası çizmeye çalışan konuşan sesin aslında sakin olmadığı, odağını deđiŐtirip kendi iç dünyasını deniz, ateş, fırtına gibi imajlar ile yansıtmasından anlaşılır. “*Deniz ve Ateş*” başlıklı Şiirde birçok duyu bir aradadır: akşam ıŐıklarına, deniz, dalgalar görme duyusuyla, dalgalanmaların suları işitmeyle, denizin yanması hem görme hem dokunmayla ilgilidir:

*“Deniz yanıyor akşam ışıklarında
Fırtınasız dalgalanmaların sularında
Bir oyun olmalı öyle sanmalı ya da
Çünkü ne deniz yanar gerçek
Ne fırtınasız dalga bu sularda*

*Sen gelmezsen bu denizde
Ne ateş kalır ne de oyun
Yabancı! aşkı gözlerimden anla, derim
Bir hayatın varlığı nedir, nedir anlamı
Bu aşkın acısını sızısını
Kahrını kahrını bin can çekerim”*

(avuş, 2015: 11).

Necat avuş Şiirinde önemli bir imaj olan gl, çeşitli duyular açısından verilir. Peygamber ile özdeşleştirilen gl hem güzel kokması bakımından hem görüntüsüyle ön plana çıkar. Gl kelimesi ilk olarak görme duyusunu harekete geçirse de aynı zamanda koklama duyusunu da çađrıŐtırır.

Gln hem rengi hem Şekli itibarıyla akılda bıraktığı ilk izlenimi görsel yönüdür; fakat, “*IŞıklı Dakikalar*” başlıklı Şiirde gül, bu yönünden ziyade “*gl muŐtusunu’nun ışıklarıyla*” bir müjdeleyici olarak verilir:

*“Ve ‘dost’ diye doğacaksın alevler içinde ve bin mancınık
arasında duran gl muŐtusunu’nun ışıklarıyla, Ve doğa-*

*caksın aslanı ve tavşanı ve insanın çılgın tabiatını top-
rakta yoğuran ışıklı ellerle”*
(...)

(Çavuş, 2015: 65-68).

Daha çok görme duyusunun ön planda olduğu aşağıda yer alan mısralarda gül tabiat tasviri içinde verilir:

*“(...) gündüze gündüz, dedin ama
yine de bir gülün, bir lâlenin
kır çiçeklerinin ya da
göğsüne yerleşen ateş gibi hayat ve ölüm birlikte
vuruyor senin gülüşünün kıyılarına”*
(...)

(Çavuş, 2015: 76-77).

Tabiat tasvirinin yapıldığı aşağıda yer alan mısralarda konuşan sesin iç dünyasının tabiata yansımaları şiirde ifade edilir. Tabiatla ilgili görsel imajların ağırlıklı olduğu “*Yolcunun Gözleri Parlıyor*” adlı şiirin mısralarında gül, görsel yönüyle verilir:

*“Evden çıktım tabiata gittim
Baktım ki güneş daha büyüdü
Ve gökyüzü bütün gökyüzü
Bir hayâl zambak, bir gölge yasemin
Ve sevgili gül, sevgili nergis
Haykırdım, bir kelebek sesiydi:
Dostlarım! işte dünya:*

*Yeşil, mavi, kahverengi
Ruhum! ya senin özlemin”*
(...)

(Çavuş, 2015: 95).

Gül kırmızı rengi, görselliği, güzel kokusu ile dikkatleri çekse de onun önemli bir yönü Peygamber’i sembolize etmesidir. Peygamber’in güzel kokmasıyla gülün güzel kokusu özdeşleştirilir:

“Gül rengi, şekli ve kokusu bakımından da çeşitli benzetmelere konu teşkil etmiştir. Bunların başında onun her yönüyle Hz. Peygamber’e benzetilişi

gelmektedir. Yunus Emre'nin, "Çiçek eydür ey derviş gül Muhammed teridir" mısraında ifade ettiği gibi gülün kokusunu Resûl-i Ekrem'in terinden aldığına inanılır. Halk arasında, "Gül koklamak sevaptır" sözü de daha çok bu çiçeğin Hz. Peygamber'in sembolü olmasından kaynaklanmaktadır. Gül koklandığında, gül yağı veya gül suyu ikram edildiğinde salâtü selâm getirilmesi, bu inanişin Müslümanlar arasında köklü bir geleneğe sahip olduğunu gösterir. Mevlid törenlerinde gül suyu serpmek, bunun için yapılmış sanat eseri niteliği taşıyan gülâbdanların ortaya çıkmasına vesile olmuştur." (Kurnaz, 1996: 220).

Peygamber ile özdeşleştirilen gülün, "Doğum" başlığını taşıyan şiirde bu yönüne vurgu yapılır:

"Sen doğmasaydın her bahçede bir kuş
Sessiz kalırdı yokluğun şarkıları içinde
Ve güller güller içinde açmazdı tabiatta"
(...)

(Çavuş, 2015: 105).

Sevgili için yazılan "Armağan" başlıklı şiirde sevgili; güzelliği, hoş kokusu ile çiçeklere benzetilir. Gül, kokusu ve görüntüsüyle sevgiliyi simgeler. Bu mısralarda gül hem görme duyusunu hem koklama duyusunu harekete geçirir:

"Kaçak ceylanda zarıfsin binbir bülbülde sesin
Nergisin gülün menekşen olağanüstüdür çiçeklerin"
(...)

(Çavuş, 2015: 106).

Aşağıda verilen "Amerika" başlıklı şiirin ilk bölümünde gül, koku duyusunu harekete geçirmesi yönüyle verilir:

VI
"Bir gül gibi koklayacaksın Roma'yı
Böyle mi demişti kendi kendine
Poz verirken Fatih ressam Bellini'ye
Şimdi gül kokuları mı geliyor öteden
Güller mi geliyor geleceğin bahçesinden
Artan çoğalan doğan doğuran güller"
(...)

(Çavuş, 2015: 193).

Şiirin devamında şair, benzetme ve kişileştirme sanatından faydalanır; bu da gül nesnesini canlı kılar. “Kırmızı güller, Genç güller ihtiyar güller” mısralarında gül imajı görme duyusunu ön plana çıkarır:

*“Selâma selâm katan selâm beldesinde
Kırmızı güller kanlı güller Kerbelâ’da
Solgun güller susamış güller
Hep âşık hep yaralı güller
Genç güller ihtiyar güller
Toprağa benzeyen eller gibi güller
Ak toprakların gülleri
Canım Hüseyin’in gülleri
Son nefesini verirken ağzından dökülen
Dökülen güller evrenin gözyaşları güller”
(...)*

(Çavuş, 2015: 193).

Renklerin isminin zikredilmesi bile kişide görme duyusunu harekete geçirir. “Konuk Şekiller” başlıklı şiirde birden fazla rengin adı geçer (kırmızı, kızıl, sarı, beyaz, kara, kahve, esmer). Şiirde renklerin şehirleri ya da farklı nesnelere çağrıştırdığı görülür. Örneğin kahverengi Akdeniz’i çağrıştırdıkça, kırmızı Mezopotamya’yı çağrıştırdıkça, kara ise zeytin için kullanılır:

V
*“Haberciler geldi, o’ysa bir selviye dayanmış masal
anlatıyor son havarisine, ilk sözleri “nasıldır o”, ve ben
“açın kapıları”, dedim, “bize bir işaret ver ona dair”,
“bakın” dedim, “kahve giymişse akdeniz boyu esmer
kıyılarda, mezopotamyada, kırmızılarla sabah akşam
ufuklarında, dudaklar kıpkızıl ayna, Allah’ın bağıışı alla,
ve sarıya sarınmış titrek bir melâl ve beyazlarda kara
iliştirilmiş bir çift kara zeytin izi bulacaksınız, yanaşır,
bin fersah ötede, kaçır, karşınızdadır işte ve yanan
bir şey var ondan geçen ateşle, size bir sır vereceğim:
Onu sanatından tanıyacaksınız, utanişından.”*

(Çavuş, 2015: 45).

Lamba ve ışık imajlarının bir arada kullanıldığı aşağıda yer alan şiirlerde lambanın tutulması ve sıcaklığının hissedilmesi kişide görme duyusunu harekete geçirdiği gibi aynı zamanda dokunma hissini de harekete geçirir:

II

*“Olay var orada
Ufukta maviyi kızılı ayıran lâmba
Sabahı uyandırıyor ruhum sabahı
Öyle ışık sen de öyle parla”
(...)*

(Çavuş, 2015: 130).

VIII

*“Yine bir çocuk görüyorum kıyılarda
Ve lâmba! ışıkları parlıyor çocuğun”
(...)*

(Çavuş, 2015: 136).

XVI

*“Ruhun mahzeninde çalınan lâmba
Ruhun gölgesi soytarının elinde”
(...)*

(Çavuş, 2015: 203).

XXVII

*“Düşte değil gerçeğin kendisinde
Düşlerin lâmbasını tutan gerçeğin beyaz ellerinde
Ağladığını gördük aslanın bile”
(...)*

(Çavuş, 2015: 214).

İç içe kullanılan görme ve dokunma duyularıyla bir görüntü oluşturulur. Işık, görme duyusunu verdiği gibi dokunmayı da verir:

XIX

*“Âh bizi soyan ortada bırakan ışık
Dışarıdan gelen ışık
Akılsız ve yansız ışık
Gebenin karnındaki ölü
Bilsek ki dünya içindedir ayışığı bile
Bilsek ki güneş bile kılmıdamaz tek başına
Ve yıldızlar dünya içindir gök yolculuğunda
Bilirdik ne içindir insan
Âh şu kalplere ulaşmayan ışık
Akıl demirine vuran ışık
Cehennemden sızan ışık
Einstein'in dilini kesen ışık
Eşyayı çoğaltan gölgeyi oynatan ışık
İnsanı et ve kemikten
Kandan ve tüyden seçen ışık
Ağacı salt ağaç yapan
Dağları taştan ve topraktan sayan ışık*

*Âh ruhun sofrasında bulunmayan
Gök tabağında durmayan ışık*

(Çavuş, 2015: 206).

İşitme duyusunun ön planda olduğu “Gürültünün Şiiri” başlıklı şiirin mısralarında şair, bunu “Yine de yeşil şakıyor köpüren sesler, Gökleri karıştırırken çalgıcılar”, “Sesin iyi gelmiyor güzel gelmiyor, Bu telefon acı çekiyor yalnızlık konuşuyor” sözleriyle vurgular:

*“Yine de yeşil şakıyor köpüren sesler arasında,
Ama ben, hangi kuşlarındayım sözlerinin*

*Gökleri karıştırırken çalgıcılar, yeryüzünü deşiyor ellerim,
Ama ben, hangi ortasındayım düşüncelerinin”*

(Çavuş, 2015: 73).

*“Sesin iyi gelmiyor güzel gelmiyor
Bu telefon acı çekiyor yalnızlık konuşuyor
Bir başkası var belki bir hayâl bir gölge
Kelimeler leylânın kelimelerine benzemiyor
Sonbahar hisirtuları var bu telefonda”*

(Çavuş, 2015: 100).

Ses sözcüğünün yirmi bir defa kullanıldığı “Amerika” başlıklı şiirde işitme duyusu oldukça aktif olarak kullanılır:

XXX

*“Çölün kalabalığını gör muhteşem yalnızlığında
Bir sestir her zerre aç kumlarda
Gece bir sestir ışıklı bir kelimedir ay lûgatında
Beyaz bembeyaz bir sestir ateşte benzer annelere
Güneş bir sestir yalnızlığın sesi
Çöl yemişi şairler için
Kurulmuş göklerin tahtına
Öfkeli bir ağa gibi
Bakılmaz gözlerinin içine
O zaman bir sestir geceyi bekleyişin kendisi
Çölü yağmurlarla tanıştıran ses
Seslerden başka bir sestir
Taştan topraktan olmayan bir ses
Rüzgârdan şimşekten kopmayan bir ses
Sesleri yutan bir sestir çöl ilahileri
Bakışları eriten kaynatan bir ses kazanı
Ateşi eksik olmayan törende insan sesi*

*Sesten öte seslerin bitimsiz ilahisi
Ey güzel bu sesle geldin sen
Bu sesle varoldun geçtin etten kemikten
Ve can buldun kantara girmeyen cinsten
Sesi bırakma sen yazıya bakma
Geceleyin bozulur gündüz yazılan”*

(Çavuş, 2015: 218).

Necat Çavuş şiirinde belli başlı imajlardan biri de şehirdir. Çavuş şiirinde önemli bir imaj olan şehir, hem görsel hem ses yönünden ele alınmıştır. Aşağıda alıntılanan şiirler şehir imajının ön plana çıktığı örneklerdir.

“*İstanbul Uzak*” başlıklı şiirin mısralarında şehir yansımaları görülür. Bu şiirde görme ve işitmeyle ilgili imajlar bir arada kullanılır. “*Bir suskunluktur öyle yaşıyor taşlar/Yollar şimdi konuşan taştan değil*” 1. ve 3. mısralarda işitme duyusu ön plandayken “*Bir İstanbul’un boğaziçinede batışına bayılan hâlâ*” 14. mısradaki görme duyusu devreye girer:

*“Bir suskunluktur öyle yaşıyor taşlar
Deniz kabarmıyor artık bir unutkanlıktır
Yollardeşilen damarları şehrin bitişik değil
Duvar duvar uzayan satırlar senaryosu
Yollar şimdi konuşan taştan değil
Bir suskunluktur öyle yaşıyor taşlar*

*Işığın karanlık bir çağ sayıldığı zamanda
İstanbul’un bulutu bulut dumanı duman
Öldüreni ve yaşatanı bilmediği zamanda
Bir de bakanlar oldu başka
Bizim gibi gidişini yorumlamayan aşka
Gün çatıp çıkacağına
İstanbul’un İstanbul olacağına inanmayanlara
Bir İstanbul’un boğaziçinede batışına bayılan hâlâ”
(...)*

(Çavuş, 2015: 12-13).

“*Acûzenin Gözlerinde Akşam*” başlıklı şiirin ilk mısralarında daha çok görmeyle ilgili imajlar bir aradayken sonraki mısralarda işitme ve dokunma imajları yer alır. Modern şehir hayatının anlatıldığı şiirde, şair, “*Kentin kalbi yoktu ki duysun sesini*” mısralarında, kentin ruhsuz ve duygusuz olduğunu anlatmaya çalışır:

*“Arkaya arkaya dağ arkaya
Soyunan kent ortaya gel ortaya*

(...)

*Kentin kalbi yoktu ki duysun sesini
Şimdilerde aşkın nefesi
Sarsın seni”*

(Çavuş, 2015: 14-15).

Çavuş şiirinde modern şehir hayatının kişiyi yalnızlığa sürüklemesi şehir imajını olumsuz hâle getirir. “Ölümden Önceki Sözler” başlıklı şiirde bu olumsuzlama kendini gösterir. Bu şiir duyular açısından incelediğinde dokunma imajı “sırtüstü sürünüp” ifadeleriyle ön plana alınır:

III

*“Ve ölüler yalnız çıkar apartmanlardan, sırtüstü sürünüp
merdivenleri”*

(...)

(Çavuş, 2015: 37).

Görme ve tatma duyularına hareket kazandıracak tasvirler yapan şair, “Konuk Şekiller” başlıklı şiirin mısralarının zenginliği sayesinde bunu daha iyi verebilmektedir. Şehir yaşamından izlenimler sunan şair, görüntülemeye çalıştığı kişinin özelliklerini sunarken onu görme ve tatma duyularıyla düşünmeye yöneltir. Bu şiirden alıntılanan mısralar, tasvir edilen kişiyle ilgili görme duyusuna hareket kazandıran sahneler sunar:

I

*“O aynaya, ayna da ona bakar, bir parmağına ve kulak
memelerine gümüşten bir yürek takılıdır, çukolatası
çantasında, çıkarır ve yüzünün rengini yer usulca,
saçlarına, burnuna, dudaklarına hayrandır, onlara aşkla
yanaşır, gözlerini verir sağa sola, sessiz ve siyahtan yana,
tarağının dişleri onun müstesna arkadaşları, ve gülüşüne
bir imza değeri verir ve kaşlarına nasıl bakıldığı sorunu,
sonra telveden fala açılan yapay ufuklarla oyalanır, sonra
biraz çay olabilir ve daha çok çukolata, sesinin varlığına
ermek isteyen, kalbini kulağına misafir etmesi ve sonra*

*ayak ayak üstüne koysa, dünya üstüne dünya koymuş
gibi, o dumanlı kubbenin dibinde ve üstelik turnaksız
ve yalnız biraz, dudakları biraz boya ve renk âleminde”
(...)*

(Çavuş, 2015: 41).

Necat Çavuş şiirinde modern şehir hayatı genel olarak olumsuz bir imajla çizilmektedir. Fakat, Çavuş’un çocukluk çağının anılarının anlatıldığı “*Mardinceler*” başlıklı şiirinde Mardin şehri tüm güzellikleriyle verilir. Şairin bilinçaltında çocukluğu ve o dönemde yaşadıkları tüm heyecanı şiiire yansır. Şiiirde şairin çocukluk arkadaşları, ailesi ve Mardin şehri ön plandadır. “*Sanki/Yaseminler içinde/Geçti hayat/Ve papatyaların/Seviyorum-sevmiyorumları/Arasında*” mısralarında şairin şehre olumlu yaklaşımları görülür:

*II
“Mezopotamya’da
Güneş doğar
Kendi şarkısı
Yükselir
Çocukların sesiyle”*

(Çavuş, 2015: 228).

*VI
“Baharda
Çiçek açar bademler”*

(Çavuş, 2015: 232).

*X
“Latîfiye’den
İner ezan
Üzüim habbeleri gibi
Geçer sokaklardan*

*Baldan tatlı
Beş vakit”*

(Çavuş, 2015: 236).

*XIX
“Çocukluğum yüzdü
Mardin’de
Su yoktu
Gökler yeterdi
Dalğışlığımıza”*

(Çavuş, 2015: 245).

XXV
“İkinci sonrası
Bütün gök
Uçurtmaların”

(Çavuş, 2015: 251).

XXVII
“Sanki
Yaseminler içinde
Geçti hayat
Ve papatyaların
Seviyorum-sevmiyoruları
Arasında”

(Çavuş, 2015: 253).

XXXVII
“Deyruzzafaran’da
Havuzda daldık
Çıkınca
Bizi bekliyordu
Bahar güneşi

Bir titredik
Bir titredik”

(Çavuş, 2015: 263).

XLV
“Abbaralardan
Akıp gidiyoruz
Çocuklar
Nehir gibi”

(Çavuş, 2015: 271).

Mardin şehrinin tasvirinin yapıldığı “Mardinceler” başlıklı şiirde işitme duyusunu harekete geçiren mısraların bir arada olduğu “Bakırcılar çarşısında/Bir müzikten geçerim” bakırcılar çarşısında çıkan seslerin, çıkan gürültülerin şairin çocukluk hatıralarında yer aldığı görülür. Çavuş, şiirinde hem bakırcılara hem taş ustalarına yer verir:

XII
“Güneşi nasıl gördüysem
Öyle gördüm
Taş ustalarını
Taşların üstünde
Terlerken”

(Çavuş, 2015: 238).

XXX
“Her sabah
Bakırcılar çarşısında
Bir müzikten geçerim
Her sabah
Kıyamet”

(Çavuş, 2015: 256).

Necat Çavuş şiirinde şehir imajı oldukça geniş bir coğrafyayı kapsar. İslam coğrafyasından “Mezayir’den Cezayir’e” başlıklı şiirde Cezayir, “Kudüs” başlıklı şiirde Kudüs yer alır. Batı coğrafyasından “Alibaba’nın Şiiri” başlığını taşıyan şiirde Hollanda, Londra; “Amerika” başlıklı şiirde Amerika yer alır.

“Amerika” şiiri zengin bir imaj dünyasına sahiptir. “Amerika şiirinin beş duyuya hitap eden zengin bir tasavvur içerdiğini ve imajlar bakımından kuvvetli olduğunu belirtmek gerekir.” (Oğuz, 2018: 137). Birçok açıdan incelenmeye müsait olan şiirde kuvvetli imajlar vardır bunlardan biri şehirdir. Bu bağlamda aşağıda “Amerika” şiirinden yapılan alıntılar şehir imajının yer aldığı mısralardır:

VI
“Bir gül gibi koklayacaksın Roma’yı
Böyle demişti kendi kendine
Poz verirken Fatih ressam Bellini’ye
(...)
Selâma selâm katan selâm beldesinde
Kırmızı güller kanlı güller Kerbelâ’da”
(...)

(Çavuş, 2015: 193).

XIII
(...)
“Nice âhlar dirilir sonra
Newyork’ta Washington’da”
(...)

(Çavuş, 2015: 200).

XXXII

“Ölüm dudaklara konuştuğunda Kerbelâ’da
Şahit olacaksın binlerce tebessümün doğuşuna”
(...)

(Çavuş, 2015: 220).

Kadın imajı Çavuş şiirinde anne, sevgili imajları çevresinde şekillenmiştir. Çoğu şairde olduğu gibi Çavuş şiirinde de anne, koruyucu kimliğiyle karşımıza çıkmıştır. Sevgili olan kadın ise Çavuş şiirinde cismi bir obje olarak görülmemiştir. Çavuş şiirinde asıl olan aşkın kendisidir ve şair aşkın kendisini daha kutlu görmüştür.

Annenin çocuğunu kucaklaması ona şefkatle yaklaşması görme duyusunu harekete geçirdiği gibi dokunma duyusunu da ön plana almıştır. Dokunma duyusu, anne ve çocuk arasında duygusal bir yaklaşım kurmayı sağlamıştır.

Aşağıda alıntılanan ilk şiirde, annenin merhamet yönünden en önde olan kişi olduğu “*merhametin altın köprüleri*” mısrasıyla âdeta vurgulanır. İkinci şiirde annenin çocuğunu kucaklaması dokunma duyusunu harekete geçirir:

“Bugün güzel doğmuşsun, saatleri annelerin ellerine, ne vermişsin”
(...)

(Çavuş, 2015: 87).

“Ekmel tekkesinden geçerken
Toprak konuşur bahar çiçekleri arasında
İlk ve son arzular bebekler gibi yaslı
Anne kucaklarında süt kokusunda tadında”
(...)

(Çavuş, 2015: 172).

Necat Çavuş şiirinde anne ve çocuk imajı birlikte sık kullanılmaktadır. Anne ve çocuk için kurulan bu imajların bir kısmı şairin çocukluk anılarına bir kısmıysa annesine aittir. Şairin çocukluk döneminin hayal evreni ve o döneme ait anıları şiirin bütününde hissedilir.

“Anne” başlıklı şiirde şairin çocukluk anılarında annesiyle yaşadıkları hayal evreninden kesitler hâlinde sunulur:

*“Ve annem bir yelkenli yapardı hep kâğıttan
Her sofradan sonra uzaklara dalarak
Ve açık ve bütün kalbiyle gülümseyerek
Açılıp gittiğimiz oldu ışımla
Hiç unutmadığımız anne denizlerine
Ve o zaman
Ne Pîri Reis haritası
Ne binlerce yılın tecrübesi
Yalnız annemin gözleri olurdu kılavuzumuz*

*Annem gülümseyince
Kâğıttan gemim olunca
Ve gökte yıldızlar parlayınca
Kaptanlığımı ilan ederim ben”*

(Çavuş, 2015: 125).

Necat Çavuş’un biyografik nitelik taşıyan “*Mardinceler*” başlıklı şiirinde çocukluk anıları daha belirgin bir şekilde görülür. Anne ve çocuk imajının birlikte kullanıldığı şiirde şairin annesine duyduğu özlem ön plandadır. Ayrıca şiirde şairin çocukluk döneminde annesiyle geçirdiği anları, o dönemin özelliklerini ve yaşantısını ifade eden mısralar yer alır:

*VII
“Anne
Gözlerimi bağla
Uykumu kaçırıyor
Büyük büyük yıldızlar”*

(Çavuş, 2015: 233).

*XIII
“Annem
Bulgur pilavı yapardı
Deli dedikleri Cevdet’e
Bir anne delisiydi
Gerçekte”*

(Çavuş, 2015: 239).

*XXIX
“Geçitlerden
Körler gibi geçtik
Akrep var duvarda
Ellemeyin diyor
Annem”*

(Çavuş, 2015: 255).

XXXIV
“Annem
Bana
Merhaba dedi
Millet
Hidrellez’de”

(Çavuş, 2015: 260).

LV
“Annem
Beni daha çok sevsin”

(Çavuş, 2015: 280).

LXI
“Gökte şimşekler
Yıldırımlar

Ve annemin duası:
Allahumme
Salli
Ala
Muhammed”

(Çavuş, 2015: 287).

Necat Çavuş’un şiirinde kullandığı imajları ana hatlarıyla verecek şekilde birtakım seçmeler yapmaya çalıştık. Şüphesiz ki bunlar şairin kullandığı tüm imajlar değildir. İmajlarda bütün duyuların kullanıldığı görülür, ama ağırlıklı olarak görmeyle ve işitmeyle ilgili imajlar ön plana çıkmaktadır. Çavuş şiirinde birçok imaj yer alır. Bu çalışmada incelenenler belli başlı imajlardır. Çavuş bunları genelde bir arada kullanır. Fakat bazı şiirlerinde bir imaj ön plan çıkar: “Gürültünün Şiiri”, “Fatma Işım’a Okuduğum Son Şiir”, “Telefon” gibi şiirleri buna örnek verilebilir.

Görme duyusuyla ilgili en önemli imaj, gül imajıdır. Gül, görüntüsüyle görme, kokusu dolayısıyla koklama duyusunu harekete geçirir. Aynı zamanda gül Peygamber’e duyulan muhabbetin de sembolüdür. Tabiatla ilgili deniz, rüzgâr, ateş gibi imajlar içerisinde ateş görme özelliğinin yanında yakıcı olması nedeniyle dokunma duyusunu da verir. Günbatımı manzarası çizen şair, “Deniz yanıyor” mısrasında okura bir deniz manzarası sunduğu gibi yanan bir deniz manzarası da çizer. Bu bağlamda olumlu imajlarla çizilen unsurların başında gül, deniz, toprak, rüzgâr, sevgili, tabiat unsurları vb. imajlar gelmektedir.

Necat Çavuş şiirinde belli başlı imajlar vardır, bunlardan biri şehirdir. Şehir, genelde hem görme hem işitme yönüyle ön plan çıkar. Şehirlerle ilgili akılda kalan manzaralar genel itibariyle kalabalık olma yönüdür. Modern şehir hayatı Çavuş şiirinde olumsuzlanır. Olumsuz duyularla verilen imajlara bakıldığında bunların başında şehir gelir. Şehir hayatından uzaklaşmak isteyen şair, tabiata yönelir. Tabiat tasvirlerinin yapıldığı şiirler, şairin iç dünyasında gerçekleşenlerin tabiata yansımalarıdır.

İmaj incelemesinin sonucunda Çavuş şiirinde kuvvetli imajlar olduğu görülmüştür. Özellikle başta görme duyusu olmak üzere her duyu Çavuş şiirinde yer almıştır. Bir şiirde bir mısradaki veya bir ifadenin içinde birden fazla duyu bir arada kullanıldığı için duyular tek tek başlıklar altında incelenmekten ziyade bunlar genel bir başlık altında sıralanmıştır.

SONUÇ

1980 kuşaağı İslamî şiirin önemli isimlerinden olan Necat Çavuş, şiir anlayışını Sezai Karakoç'un çevresinde ve diriliş düşüncesi etrafında şekillendirmiştir. İslamî dünya görüşüyle eserlerini oluşturan Karakoç, “Diriliş” düşüncesiyle bir ekol oluşturmuş ve 1980 kuşaağı İslamcı şairlerini etkilemiştir. Bu ekolün içinde yer alan ve Karakoç'un izinde giden sanatçılardan biri Necat Çavuş'tur. Çavuş şiirinin merkezini oluşturan diriliş, şairin birçok şiirinde kendini göstermiştir.

İlk şiir kitabından itibaren dikkatleri üzerine çeken bir şiir ortaya koyan Çavuş, geleneğe bağılı olduğu gibi modern şiirin imkânlarından yararlanmayı bilmiştir. Çavuş, Karakoç'un izinde olsa da kendine özgü bir üslup oluşturabilmiştir. Kendinden önceki sanatçıların gölgesinde kalmayan şair, kendi sesini bulmuş ve eserlerinde orijinaliteyi yakalamış bir şahsiyettir.

Necat Çavuş'u daha iyi tanımak ve onu anlamak bakımından Sezai Karakoç'u ve diriliş düşüncesini bilmek gerekir. Bu bağ daha çok Çavuş'un İslamî şiir geleneği içinde yer almasından kaynaklanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın bir bölümü “Diriliş” anlayışı için ayrılmıştır. Çalışma içinde diriliş anlayışı belli ölçülerde verilmiştir. Şair, dirilişin gerçekleşmesi için çabalamış ve bunu yazdığı şiirlerinde dile getirmiştir. Şair, “Sır Dökümü” başlıklı şiirinde dirilişin gerçekleştiğini görme arzusunu belirtmiştir.

Necat Çavuş'un 1980 kuşaağı Türk şiiri içindeki yerini belirlemek adına, çalışma içinde bu dönem, belli ölçülerde verilmiştir. Yapılan incelemeler ve tespitler ışığında, 1980 kuşaağı Türk şiiri için şunlar söylenebilir: 1980 kuşaağı şiiri, arka planı olan, geleneğe bağılı, köklü bir şiir olma eğilimi göstermiştir. Önceki dönemlere göre 1980 kuşaağı şairi, geleneği reddetmemiş; daha çok geleneği sahiplenmiştir. 1980 kuşaağı Türk şiiri şairleri, poetik bir bilince sahip olmuştur. Dönem şairlerinin ideolojileri vardır, bunların kimisi sağcı, kimisi solcu, kimisi İslamcıdır. 1980 kuşaağı şiiri dergi merkezli gelişmiştir. Bu dönemde dergi sayısında büyük bir artış yaşanmış, farklı şiir anlayışlarına sahip birçok yazarın aynı dergide yan yana şiirleri yayımlanmıştır. Bu durum, bu dönemde öncesine göre ideolojik duvarların katı olmadığını göstermiştir.

Çalışma içinde yapılan çeşitli tespitlerin sonucunda; 1980 kuşağı Türk şiiriyle ilgili çeşitli alt başlıklar, tasnifler, gruplandırmalar olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Fakat bu çalışma içinde 1980 kuşağı Türk şiiri için yeni alt başlıklar, tasnif yapma yoluna gidilmemiştir. Sonuç olarak, 1980 kuşağı Türk şiiri içinde toplumcu, imgeci, İslamcı vb. yönelimlerin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat bu yönelimlerin bir akım niteliği taşıdığını söylemek zordur. Çünkü bu dönemde yer alan toplumcu, imgeci, İslamcı vb yönelimler net bir poetik karakter gösterememiştir.

1980 kuşağı Türk şiirinde çeşitli anlayışlar vardır. Bu anlayışlardan biri, İslamî bir bakış açısıyla eserlerini veren sanatçıların bir araya gelmelerinden oluşan İslamcı şiir anlayışıdır. Necat Çavuş bu halkanın içinde değerlendirilmiştir. 1980 kuşağı Türk şiirinin ele alınması, Çavuş'un bu dönem içindeki yerini belirlemede yol gösterici olmuştur.

Necat Çavuş şiiri, birçok açıdan ele alınabilir. Fakat bu çalışmada Çavuş şiiri biçim bakımından kısaca değerlendirilmiş ve tematik bir inceleme yolu seçilmiştir. Bunu yapmadaki amaç, Çavuş'un şiirine dair bir fikir edinmektir.

Necat Çavuş'un şiirlerinde biçimsel özellikler incelendiğinde, daha çok serbest nazım biçimi kullandığı tespit edilmiştir. Çavuş, şiirlerinde düzyazıya yakın bir şiir tekniği kullansa da onun son dönem şiirlerinde halk edebiyatı ve divan edebiyatı şiir tekniği kullandığı tespitler arasındadır. Çavuş, halk edebiyatı ve divan edebiyatı nazım biçimlerini kullanmışsa da bu şiir biçimlerini kendine özgü şiir üslubu içinde eritmeyi bilmiştir. Biçim olarak serbest ölçü seçildiği için vezin de serbest olmuştur. Ancak şairin ahengi sağlayabilmek için; kafiye, telmih, teşbih, teşhis, tezat, tecâhül-i ârif, birçok kelime tekrarı gibi şiir sanatının verdiği imkânları kullandığı saptanmıştır.

Bu çalışmanın büyük bir bölümünü oluşturan tematik inceleme kısmında, Necat Çavuş'un şiirinde kullandığı tema ve imajları ana hatlarıyla verecek şekilde birtakım seçmeler yapılmıştır. Elbette bunlar şairin kullandığı tüm tema ve imajlar olmamıştır. Fakat tespit edildiği kadarıyla en önemlileridir. Çalışmada, bu tema ve imajlar iki açıdan ele alınmıştır. Birinci olarak duyular açısından ele alındı ve bazı şiirlerde bir takım duyuların ön plana çıktığı görülmüştür. Bu duyuların başında görme ve işitme duyuları gelmiştir. Bunun yanında Çavuş, bazı şiirlerinde birden fazla duyuyu bir arada kullanmıştır. İkinci olarak olumlu/olumsuz duyularla verilen

tema ve imajlar belirlenmeye çalışılmıştır. Olumlu duyularla çizilen tema ve imajlara bakıldığı zaman bunların başında: gül, deniz, anne, çocuk, toprak, rüzgâr, sevgili, tabiat unsurları vb. gelmiştir. Olumsuz duyularla çizilen tema ve imajlara bakıldığı zaman ön plana çıkan şehir olmuştur. Modern şehir hayatının kişiyi yalnızlığa sürüklemesi bu tema ve imajı olumsuzlamıştır.

Necat Çavuş şiirinde temalar ve imajlar için genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Çavuş şiirinde temalar, “ferdî”, “toplumsal” ve “dinî” temalar olarak üç başlık altında ayrı ayrı incelemeye alınmıştır. Bunun sonucunda Çavuş şiirinde öne çıkan temaların; aşk, inanç, kadere iman, anne, çocukluk, ölüm, insan/kişiler, modern şehir hayatı, yalnızlık, rüya, çaresizlik, değişim, umut, özlem, birlik, birleşme, ayrılık, özgürlük, zaman vb. olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, bu temaların tespiti Çavuş’un hem şiirinin geçirdiği aşamaları hem dünya görüşünü ortaya koymada yardımcı olmuştur. Bu tematik inceleme, Çavuş’un fikir, his, hayal dünyasını anlamada belirleyici bir rol üstlenmiştir.

İmaj çalışmasında ise sık tekrarlanan imajlar ele alınmıştır. Bunlar daha çok beş duyuya hitabeden imajlar olmuştur. Çavuş şiiri imajlar açısından incelendiğinde, görme ve işitme duyularının ön planda olduğu tespit edilmiştir. Şair, bir nesneyi ele aldığı zaman birden fazla imajla onu canlandırabilmiştir. Örneğin gül imajı hem görme hem koklama duyularını harekete geçirmiştir. Aynı şekilde lamba imajı da görme ve dokunma duyularına hareket kazandırmıştır. İmaj çalışmasında, ele alınan şiirler incelendiğinde, bir şiirde birden fazla duyunun bir arada kullanıldığı görülmüştür.

Necat Çavuş’un şiir dili akıcı ve çoğunlukla anlaşılır bir dildir. Şiire hâkim söyleyiş tarzı daha çok didaktik, pendname üslubunda olmuştur. Bu da şiire daha geniş bir ifade alanı vermiştir. Çavuş’un didaktik üslup anlayışını yansıtan şiirlerinden biri, son şiir kitaplarından olan *Amerika* isimli şiir kitabında yer alan “*Amerika*” başlıklı şiiri olmuştur. Tematik inceleme sonucunda, Çavuş şiirinde hem geleneksel hem modern temaların yer aldığı tespit edilmiştir.

Necat Çavuş, kendinden önceki yazarları okumuş, özümsemiş, onları kendine rehber olarak görmüş, ama onların gölgesinde kalmamıştır. Çavuş, kendinden ve şairliğinden emin bir ses tonuyla şiirlerini yazmış ve kendi şiir poetikasını aynı tonla ortaya koymuştur. Denilebilir ki Çavuş şiirinin önemli özelliklerinden biri, şairin

eserlerini İslamî bir bakış açısıyla sunması olmuştur. Çavuş şiiri incelendiğinde şairin ferde, topluma İslam'ı temel alan bir bakış açısıyla yaklaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

1980 kuşağı Türk şiirinde biçim ve içerik açısından değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde daha çok ferdî konular ön plana çıkmıştır. Necat Çavuş şiirleri incelendiğinde, bu şiirlerin daha çok içe dönük olduğu görülmüştür. Buna rağmen Çavuş şiirinde sosyal meseleler ihmal edilmemiş; dünyadan ve toplumdaki kopukluk söz konusu olmamıştır. Çavuş şiirlerinin ferdî konularla sınırlı olmadığı, şairin her türlü konuda yazabildiği tespitler arasındadır. Bu bağlamda 1980 kuşağı Türk şiiri şairi tamamen içe dönüktür demek yanlış olacaktır.

Sonuç olarak Necat Çavuş, 1980 kuşağı Türk şiiri içinde dil tutumuyla ve gelenek konusundaki hassasiyetiyle dikkat çeken bir ses olmuştur. Çavuş şiirinde hem modern şiirin hem klasik şiirin etkileri yer almıştır. Çavuş'un içinde yer aldığı “*diriliş*” halkasını iyi özümseyen ve yorumlayan şairlerden biri olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abak, Şaban (2007). “Bir Diriliş Şairi Olarak Necat Çavuş”. 26.04.2007.
<https://dirilisyazilari.wordpress.com/2007/04/26/bir-dirilis-sairi-olarak-necat-cavus/> (Erişim Tarihi: 10.07.2018)
- _____ (2013). “Bir Diriliş Şairi Olarak Necat Çavuş”. *Yıldız Tutulması*. s. 170-72. Ankara: Vadi Yayınevi.
- Altıyaprak, Yakup (2008a). “Türk Modernizmi ve İkinci Yeni”. *İkinci Yeni ve Türk Şiirinde Modernizm*. s. 91-93. Ankara: Ebabil Yayınevi.
- _____ (2008b). *İkinci Yeni ve Türk Şiirinde Modernizm*. s. 118. Ankara:Ebabil Yayınevi.
- Asiltürk, Baki (2013).“*Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*”. İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.
- Aslın, Mehmet İzzet (2013). “Yakın Tevhid-i Efal”. 20.04.2013.
<http://www.mehmetizzetaslin.com/?pnum=34&pt=insan%C4%B1%20kamil> (Erişim Tarihi: 28.05.2019)
- Atçeken, İsmail Hakkı (2011). “Târık b. Ziyâd”. *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul: İbrahim Kâfi Dönmez vd. Cilt 40. s. 20-25. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul. Ay, Arif (2016). “Ölümden Önceki Sözler”. *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s.33-34.
- Baş, Münire Kevser (2010). “Diriliş Düşüncesinde Ölüm Kavramı”. (Ed:Mehmet Çelik ve Yakup Çelik). *Sezai Karakoç*. s. 86-103. Ankara.
- Bayraktar, Osman (2017). “İspanya/Endülüs”. Nisan 2004. *Yol Hakkı*.İstanbul: İz Yayınevi.
- Birinci, Necat (2000). “Ara Nesil”. *Edebiyat Üzerine İncelemeler*. İstanbul:Kitabevi Yayınevi.
- Budak, Fatih (2016). “Küçük Okyanuslar’da Diriliş Yolculuğu: Necat Çavuş Poetikası Üzerine Bir İnceleme”. *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 48-52.
- Cebeci, Oğuz (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Celâl, Metin (1999). *Yeni Türk Şiiri*. İstanbul: Çizgi Yayınevi.
- Cengiz, Metin (2002). *Modernleşme ve Modern Türk şiiri*. İstanbul: Telos Yayınevi.
- Çaha, Ömer (2004a). “Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış: İslami Uyanışın Yükselmesinde Rol Oynayan Faktörler”. (Ed: T. Bora ve M. Gültekingil).

Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce. 6. Cilt. *İslamcılık*. s. 478-479. İstanbul: İletişim Yayınevi.

_____ (2004b). “Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış: Türk Müslümanlığı, Sivil Toplum ve Demokrasi”. (Ed: T. Bora ve M. Gültekingil). *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce*. 6. Cilt. *İslamcılık*. s. 491-492. İstanbul: İletişim Yayınevi.

Çalapkulu, İsmet (2010). “Ay’ın İkiye Bölünmesi Mucizesi”. *Hız. Muhammed (S.A.V.)’in Mucizeleri*. s. 40. İstanbul: İmak Ofset Yayınevi.

Çavuş, Necat (1976). “Kıt’a”. *Sebil*. 2. Cilt. S 31, Temmuz 1976. s. 14.

_____ (1983). *Keşifler*. İstanbul: Bürde Yayınevi.

_____ (1986). *Ölümden Önceki Sözler*. İstanbul: Şiir Atı Yayınevi.

_____ (1989). *Yolcunun Gözleri Parlıyor*. İstanbul: Bürde Yayınevi.

_____ (1991a). “Tirinim Tirinam Ti...Ri...Nam”. *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s. 14-17.

_____ (1991b). “Cahit Koytak’ın Şiiri I”. *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s.41-44.

_____ (1991c). “Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı”. *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s. 46-47.

_____ (1991d). “Türkçenin Kaderi”. *Bürde*. S 2, 2 Mayıs 1991. s. 3-5.

_____ (1991e). “Deniz Düşünceleri”. *Bürde*. S 2, 2 Mayıs 1991. s. 9-14.

_____ (1991f). “Cahit Koytak’ın Şiiri II”. *Bürde*. S 2, 2 Mayıs 1991. s. 17-18.

_____ (1991g). “Ebu Leheb’e ve Ebu Cehil’e”. *Bürde*. S 2, 2 Mayıs 1991. s. 24-25.

_____ (1991h). “Hatice Kadın Çeşmesi”. *Bürde*. S 3, 3 Haziran 1991. s.14-17.

_____ (1991ı). “Cahit Zarifoğlu’nun Şiiri I”. *Bürde*. S 3, 3 Haziran 1991. s. 36-39.

_____ (1991i). “Harb-i Umûmî’de Edebiyat Cephesi”. *Bürde*. S 4, 4Temmuz 1991. s. 3-5.

_____ (1991j). “Zeus”. *Bürde*. S 4, 4 Temmuz 1991. s. 12-16.

_____ (1991k). “Mezayir’den Cezayir’e”. *Bürde*. S 4, 4 Temmuz 1991.s. 40.

_____ (1991m). “Ali Baba’nın Şiiri”. *Bürde*. S 4, 4 Temmuz 1991. s. 41.

_____ (1999). *Bindörtüyzondokuz*. İstanbul: Kaknüs Yayınevi.

_____ (2015). *Küçük Okyanuslar*. İstanbul: Mevsimler Yayınevi.

_____ (2017). *Amerika*. İstanbul: Mevsimler Yayınevi.

- _____ (2018a). Hamdiye Şahin'in Necat Çavuş ile 03.07.2018'de İstanbul'da gerçekleştirdiği mülakat.
- _____ (2018b). Hamdiye Şahin'in Necat Çavuş ile 23.07.2018'de gerçekleştirdiği telefon görüşmesi.
- _____ (2018c). Hamdiye Şahin'in Necat Çavuş ile 20.08.2018'de gerçekleştirdiği telefon görüşmesi.
- _____ (2018d). Hamdiye Şahin'in Necat Çavuş ile 01.09.2018'de gerçekleştirdiği telefon görüşmesi.
- Çetin, Nurullah (2009). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Yayınevi.
- Çetin, Mehmet (2002). *Tanzimattan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi*. Cilt. 4. s. 46-47. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Demircan, Adnan (2007). "Sevr Mağarası". *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul:İbrahim Kâfi Dönmez vd. Cilt 37. s. 5-6. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- Deniz, İhsan (1991). "Martin Heidegger Mi, Âl-i İmrân Mı?". *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s.34-37.
- _____ (1994a). "Orta Sayfa Sohbeti: Genç Türk Şiirinin Nitelik ve Yönelişleri". *Dergâh*. S 52, s. 34. Haziran 1994.
- _____ (1994b). "Orta Sayfa Sohbeti: Genç Türk Şiirinin Nitelik ve Yönelişleri". *Dergâh*. S 52, s. 34. Haziran 1994.
- _____ (1999a). "Yirmi Kısır Yıldır 'Has Şiir'in Peşinde Olan Bir İsim: Necat Çavuş". *Yeni Şafak*. 14.06.1999. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ihsandeniz/yirmi-kusur-yildir-has-iirin-peinde-olan-bir-isim-necat-cavu-42409> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)
- _____ (1999b). "Bindörtüyüzdokuz": "Ölümden Önceki Sözler" ve Öncesi. *Yeni Şafak*. 14.06. 1999. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ihsandeniz/bindortuyuzondokuz-olumden-onceki-sozler-ve-oncesi-42528>. (Erişim Tarihi: 12.05.2018)
- _____ (2003). "Söyleşi: İhsan Deniz ile Şiir Üzerine". *Hece Dergisi*. S 75, s. 84. Mart 2003. (Söyleşiyi yapan: Mustafa Muharrem).
- Doğan, Erdal (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. s. 2. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Duman, Ali (2004). "Bir Karıncanın İncinen Ayaklarında". *Şiir Atı*. s. 117-120. İstanbul: Şiir Atı Yayınevi.
- Erdem, Ömer (2010). "Aşktan Aşkınılığa". (Ed: Mehmet Çelik ve Yakup Çelik). *Sezai Karakoç*. s. 314-319. Ankara: Hazar Yayınevi.

- Erdoğan, Ethem (2016). “Şair Söylediğinden İbaret Değildir”. *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 37-39.
- Eroğlu, Ebubekir (1981). *Sezai Karakoç'un Şiiri*. İstanbul: Bürde Yayınevi.
- _____ (1994). “Diriliş”. *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul: Tayyar Altıkulaç vd. Cilt 9. s. 371-372. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- Ersoy, Mehmet Âkif (2011). *Safahat*. Yayın haz: Necmeddin Turinay. Günümüz Türkçesine çev: Necat Çavuş. Ankara: TOBB Yayınevi.
- Gürdağ, Hayrullah (2016). “Necat Çavuş Şiiri”. *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 44-47.
- Işık, İsa (2011). “Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Anne ve Çocuk Teması”. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ. 2011.
- _____ (2012). “Sezai Karakoç Yahut Diriliş Düşüncesi İzleğinde Bir Şair: Necat Çavuş”. *JASSS (The Journal of Academic Social Science Studies)*. Cilt. 5. S 2, Nisan 2012. s. 163-171.
- İbn Ebî Şeybe (2006). *Kitâbü'l-İman* (neşr: el-Albânî). (Dimaşk. ts,). s.33. 19.08.2006. <https://sorularlailamiyet.com/islamda-cevre-ve-komsuluk-konusunda-bilgi-verir-misiniz> (Erişim Tarihi: 11.10.2018).
- İmzasız (1983). “Şiiri Arayan”. *Diriliş*. S 195, Mayıs 1983.
- Kahraman, Hasan Bülent (2007). *Postmodernite İle Modernite Arasında Türkiye*. İstanbul: Agora Yayınevi.
- Kahyaoglu, Orhan (2015). “Modern İslam-Mistik Şiirin 1980'li Yıllarla Yaşadığı Açılımlar”. *Modern Türkçe Şiir Antolojisi*. Cilt. 2. 1960-200. s.1160-1161. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Karakoç, Sezai (1995). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017a). *Diriliş Neslinin Âmentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017b). *Diriliş Muştusu*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017c). *İslâmın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017d). *İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017e). *İnsanlığın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.
- _____ (2017f). *Mevlana*. İstanbul: Diriliş Yayınevi.

- Karataş, Turan (2013). *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*. İstanbul: Kaynak Yayınevi.
- _____ (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınevi.
- _____ (1998). "Orta Sayfa Sohbeti: 'Şiir Vadilerinde' Esen Rüzgâr ve Eleştiri Ahlâkı". *Dergâh*. S 104, Ekim. 1998.
- Karcı, M. Ragıp (2004). "Şiirler ve Şairler / Necat Çavuş". *Ay Vakti* Aylık, Kültür Ve Edebiyat Dergisi. s. 17-19. Mart 2004.
- Kasva, Fatih (2016). "Gökyüzü Dervîşi: Necat Çavuş". *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 53-54.
- Korkmaz, Ramazan (2007). *Yeni Türk Edebiyatı: 1839-2000*. Ankara: Grafiker Yayınevi.
- Kur'an. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*. Hâdimü'l-harameyni's-şerîfeyn Kral Fehd Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu. 1992.
- Kurnaz, Cemal (1996). "Gül". *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul: Tayyar Altıkulaç vd. Cilt 14. s. 219-222. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- Ocaktan, Mehmet (1991). "Hayatın Ölümüne En Yakışan Yeri". *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s.32-33.
- _____ (1990). "Soruşturma: Türkiye Dosyası 1980-1990". *Varlık*. S 998, Kasım. 1990.
- Oğuz, Orhan (2018). "Necat Çavuş'un "Amerika" Şiirinde Figüratif Dil ve İmaj". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. S 19, s. 136- 161. 2018.
- Okumuş, Mehmet (2016). "Hicri Sükût". *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 40-41.
- Oktay, Ahmet (2004). *İmkânsız Poetika*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Öngören, Reşat (2011). "Tasavvuf". *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul: İbrahim Kâfi Dönmez vd. Cilt 40. s. 119-125. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- Özcan, Tarık (2003). "Şiir Sanatında İmajın Yeri-Önemi ve Bunun Cemal Süreya'nın Şiir Dünyasına Uygulanması". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt. 13. S 1, s. 115-136. Elazığ. 2003.
- Özger, Mehmet (2016). "Nahif Bir Direniş Şairi Olarak Necat Çavuş Şiiri". *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 35-36.
- Özler, Mevlüt (2012). "Tevhit". *İslâm Ansiklopedisi*. Kurul: İbrahim Kâfi Dönmez vd. Cilt 41. s. 18-20. Türkiye Diyanet Vakfı: İstanbul.
- Pala, İskender (2004). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınevi.

- Topbaş, Osman Nûri (1999). “Ağlayan Hurma Kûtüğü”. *Altınoluk*. S 157, Mart 1999. s. 20.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ünlü, Seyfettin (1991). “Cahit Koytak Şiiri İçin Nur Heykelleri”. *Bürde*. S 1, 1 Nisan 1991. s.38-40.
- Ürkmez, Hasan (1991). “Bir Ana Fikir Olarak Değer”. *Bürde*, S 2, 2 Mayıs 1991. s. 33-36.
- Yalçın, Mehmet (2010). “İmgeleme Dizgisi Olarak Şiir”. *Şiirin Ortak Paydası II Kuram ve Çözümlemeler*. s. 181-186. İstanbul: İkaros Yayınevi.
- Yazıcı, Adem (2016). “Amerika’ Şiirinde Metafor Yağmuru”. *Yedi İklim*. S 313, Nisan 2016. s. 42-43.
- Yeni Şafak, (2012). “Akif’in Şiir Külliyyatı Yeniden Doğdu”. *Yeni Şafak*.28.11.2012. <https://www.yenisafak.com/kitap/akifin-siir-kulliyati-yeniden-dogdu-427069>. (Erişim Tarihi: 30.08.2018)
- Yiğitbaş, Maksut (2010). “Diriliş Bildirisi ve Şair”. *Sezai Karakoç*. (Ed:Mehmet Çelik ve Yakup Çelik). s. 426-432. Ankara: Hazar Yayınevi.

